

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

VAINIUS VYTAUTAS PETKEVIČIUS

JAV IR KINIJOS EKONOMINIŲ DVIŠALIŲ SANTYKIŲ
ANALIZĖ 2004 – 2014 M.

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

Prof. dr. Egidijus Motieka

Konsultantas

Doc. dr. Raimundas Dužinskas

VILNIUS

2014

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

JAV IR KINIJOS EKONOMINIŲ DVIŠALIŲ SANTYKIŲ
ANALIZĖ 2004 – 2014 M.

Tarptautinės politikos ir ekonomikos magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621L20012

Vadovas

_____ Prof. dr. Egidijus Motieka

2014 – 11 – 17

Konsultantas

_____ Doc. dr. Raimundas Dužinskas

2014 – 11 – 17

Recenzentas

2014

Atliko

TPemns3-01 gr. stud.

_____ stud. V. V. Petkevičius

2014 – 11 – 17

VILNIUS

2014

TURINYS

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	4
LENTELIŲ SĄRAŠAS	5
PRIEDŲ SĄRAŠAS	6
ĮVADAS	7
1. GLOBALIZACIJA IR VALSTYBIŲ EKONOMINIO BENDRADARBIAVIMO MODELIAI	10
1.1 Globalizacijos sąvokos teoriniai aspektai	10
1.2 Tarptautinės prekybos prielaidos	15
1.2.1 Tarptautinės prekybos įtaka mokėjimų balansui	19
1.2.2 Tarptautinių užsienio investicijų įtaka valstybių ekonominiams santykiams	20
1.3 Tarptautinės prekybos institucionalizacija	23
2. JAV IR KINIJOS DVIŠALIŲ EKONOMINIŲ SANTYKIŲ ANALIZĖ	26
2.1 Prekybos srautų tendencijos ir jų vertinimas	27
2.2 Atskirų JAV valstijų prekybinių santykių su Kinija charakteristika	34
2.2.1 Labiausiai priklausomos valstijos nuo savo bendro importo / eksporto su Kinija	34
2.2.2 Dominuojančių valstijų JAV ir Kinijos užsienio prekyboje charakteristika	37
2.3 Investiciniai ryšiai	40
2.4 Monetarinės politikos įtaka prekybos srautams	42
3. DVIŠALIŲ SANTYKIŲ PERSPEKTYVOS	48
3.1 Politinių pokyčių vertinimas	48
3.2 JAV ir ES rengiamos laisvosios prekybos sutarties galima įtaka	51
3.3 Dohos derybų raundo galima įtaka dvišalių santykių raidai	53
IŠVADOS	56
REKOMENDACIJOS	58
LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	59
SANTRAUKA	63
SUMMARY	64
PRIEDAI	65

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Globalizacijos veikėjai.

2 pav. Tarptautinės prekybos sritys.

3 pav. JAV prekybos balanso su Kinija deficitas.

4 pav. JAV prekybos apimtys su Kinija.

5 pav. JAV importo iš Kinijos metinis prieaugis.

6 pav. JAV eksporto į Kiniją metinis prieaugis.

7 pav. JAV prekybos su Kinija deficito metinis prieaugis.

8 pav. Tiesioginių užsienio investicijų srautų metiniai prieaugiai.

9 pav. JAV valstybės skola.

10 pav. Kinijos užsienio valiutos rezervai.

11 pav. JAV ir Kinijos mokėjimų balansai.

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Prekybos reguliavimo metodai.

2 lentelė. Labiausiai nuo eksporto į Kiniją priklausančių valstijų prekybos tendencijos.

3 lentelė. Labiausiai nuo importo iš Kinijos priklausomų valstijų prekybos tendencijos.

4 lentelė. JAV eksporte į Kiniją dominuojančių valstijų prekybos apimčių tendencijos.

5 lentelė. JAV importe iš Kinijos dominuojančių valstijų prekybos tendencijos.

PRIEDŲ SĄRAŠAS

- 1 priedas. Turtingiausi pasaulio bankai.
- 2 priedas. JAV importo iš Kinijos augimas.
- 3 priedas. JAV eksportas į Kiniją.
- 4 priedas. Labiausiai priklausomos valstijos nuo eksporto į Kiniją (2010 – 2013 m.).
- 5 priedas. Labiausiai priklausomos valstijos nuo eksporto į Kiniją (2010 – 2013 m.). Diagrama.
- 6 priedas. Nuo importo iš Kinijos priklausomos valstijos (2010 – 2013 m.). Diagrama.
- 7 priedas. Nuo importo iš Kinijos priklausomos valstijos (2010 – 2013 m.).
- 8 priedas. Pagal valstijos indėlį į visą JAV eksportą į Kiniją 2010 – 2013 (vid. %).
- 9 priedas. Valstijos indėlis į visą JAV importą iš Kinijos vid. 2010 – 2013 m. (%). Diagrama.
- 10 priedas. Valstijos indėlis į visą JAV importą iš Kinijos vid. 2010 – 2013 m. (%).
- 11 priedas. JAV BVP.
- 12 priedas. JAV ir ES rengiamos laisvosios prekybos sutarties svarbiausių veikėjų palyginimas.

IVADAS

Darbo aktualumas ir naujumas. Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) ir Kinijos dvišaliai santykiai pastaruoju metu susilaukia vis daugiau pasaulio dėmesio. Kinijai tapus antra didžiausia pasaulio ekonomika po JAV, auga ir šios valstybės įtaka tarptautinėje politinėje arenoje. Būtent dėl augančios Kinijos galios viešajame diskurse atsiranda vis daugiau svarstymų, kaip į šią augančią Azijos valstybę reaguos pasaulio hegemonu laikoma JAV. Taip pat neretai teigiama, jog Kinija su Rusija ruošiasi sudaryti sąjungą prieš JAV ir taip sumažinti pastarosios valstybės įtaką pasaulyje, tačiau bent jau kol kas šių veiksmų nesimato, o Rusija neretai būna šešėlyje, kalbant apie JAV ir Kinijos dvišalių santykių perspektyvas. Analizuoti JAV ir Kinijos santykių raidos perspektyvas yra svarbu, nes, jei Kinijos ekonomikos augimo tempai nesumažės, tuomet visai netrukus šios valstybės ekonomika susilygins su JAV ir, tikėtina, ją pralenks, tapdama didžiausia ekonomika pasaulyje. Būtent šios varžybos dėl pirmaujančios valstybės pozicijos taip pat sulaukia išskirtinio dėmesio. JAV, turėdama didelių ekonominių problemų ir negalinti prilygti Kinijai ekonomikos augimo tempais, yra vadinama silpstančiu pasaulio hegemonu, kurio vietą turi užimti kitas hegemonas tam, kad būtų išlaikytas pasaulio galios balansas. Tačiau ar Kinija gali užimti JAV vietą ir ar ši valstybė yra priimtina kitoms pasaulio valstybėms kaip pasaulinis lyderis? Kol kas galima teigti, kad ne, nes Kinijos politinė sistema, žmogaus teisių pažeidimai bei demokratijos stoka nėra priimtina tarptautinei bendruomenei. Tačiau galiausiai pastebėtina, jog net ir įvardijamos pagrindinėmis konkurentėmis dėl pasaulio lyderio posto JAV ir Kinija išlieka ganėtinai santūrios šiuo klausimu. Tiek pagal politinę ideologiją, tiek ir pagal konkurenciją dėl įtakos pasaulyje šios valstybės pamažu turėtų rodyti konkurencinę priešpriešą viena kitai, tačiau pažymėtina, jog bent jau kol kas šios dvi didžiausios pasaulio ekonomikos ne tik nedemonstruoja priešiško viena kitai, tačiau priešingai, neretai žengia glaudesnių santykių link. Būtent apie tai, kodėl ar dėl kokių galimų priežasčių šios dvi valstybės nekonkuruoja bei aktyviai nekonfrontuoja dėl pasaulio lyderio pozicijos, ir bus kalbama šiame magistro baigiamajame darbe.

Tyrimo objektas – 2004–2014 m. JAV ir Kinijos ekonominių dvišalių santykių tendencijos.

Tikslas ir uždaviniai. Šio darbo tikslas – analizuojant pasirinktojo laikotarpio ekonominių dvišalių santykių rodiklius, išsiaiškinti, kokios priežastys galimai daro įtaką JAV ir Kinijos dvišaliams santykiams ir kas lemia šių valstybių glaudesnę arba šaltesnę bendradarbiavimą. Atsižvelgiant į šio darbo tikslą, buvo išskirti šie uždaviniai:

1. Aptarti įvairius užsienio prekybos politikos modelius, jų ypatumus bei galimą įtaką dvišaliams JAV ir Kinijos santykiams.
2. Išanalizuoti JAV ir Kinijos tarpusavio užsienio prekybos pagrindines tendencijas ir jiems įtaką dariusius veiksnius.

3. Ištirti JAV ir Kinijos tarpusavio užsienio prekybos srautus JAV valstijų lygmeniu.
4. Išnagrinėti JAV ir Kinijos tiesioginių užsienio investicijų pokyčius.
5. Aptarti galimas dvišalių santykių raidos perspektyvas.
6. Identifikuoti pagrindines priežastis, kodėl JAV ir Kinija nekonfrontuoja tarpusavyje dėl didesnės politinės ir ekonominės įtakos pasaulyje.

Darbo metodai. Darbo tikslui ir uždaviniams pasiekti darbe taikyti šie metodai:

- mokslinės literatūros analizės metodas, leidęs išanalizuoti jau publikuotą literatūrą darbo tematikos klausimais;
- antrinės duomenų analizės metodas, pasitelktas nagrinėjant jau susistemintus valstybinių institucijų statistikos duomenis;
- analitinis aprašomasis metodas, kuris suteikė galimybę nuosekliai analizuoti statistinius valstybių ekonominių rodiklių duomenis;
- lyginamosios analizės metodas, leidęs palyginti skirtingus valstybių ekonominius rodiklius.

Pagrindiniai literatūros šaltiniai. Rašant darbą buvo remtasi įvairiais tiek Lietuvos, tiek ir užsienio autorių šaltiniais. Teoriniams darbo aspektams aptarti buvo remtasi tokių užsienio autorių kaip Z. Brzezinski, Z. Bauman, A. Giddens, R. Gilpin, D. Held, D. Salvatore, M. J. Devaland ir kt. autorių darbais. Taip pat remtasi ir lietuvių autorių tokių kaip A. Miškinis, D. Bernatonytė, D. Cibulskienė, O. Rakauskienė, G. Davulis ir kt. autorių darbais. Analitinėje darbo dalyje daugiausia remtasi internetiniais valstybinių institucijų tinklapiais bei kitais internetiniais šaltiniais.

Darbo struktūra. Darbą sudaro trys skyriai.

Pirmojoje darbo dalyje plačiau aptariami darbo teoriniai aspektai. Skyrių sudaro trys poskyriai. Antrasis poskyris dar skirstomas į du papildomus poskyrius. Šiame skyriuje aptariamas globalizacijos procesas. Taip pat aptariami svarbiausi valstybių ekonominiai bendradarbiavimo modeliai, tarptautinės prekybos prielaidos bei tarptautinės prekybos įtaka valstybių mokėjimų balansams bei jų galima įtaka JAV ir Kinijos dvišaliams ekonominiams santykiams.

Antrajame skyriuje plačiau analizuojamos JAV ir Kinijos prekybos tendencijos bei jų galimas poveikis abiems valstybėms, o taip pat ir atskiroms JAV valstijoms. Be to, skyriuje dar aptariami abiejų valstybių mokėjimų balansai ir potencialios problemos, su kuriomis susiduria JAV ir Kinija dėl jų nesubalansavimo. Galiausiai skyriuje aptariama tiesioginių užsienio investicijų srautai tarp abiejų valstybių bei galima jų įtaką šių valstybių santykiams.

Trečiasis darbo skyrius skirtas aptarti galimiems politiniams pokyčiams tiek valstybių viduje, tiek ir išorėje. Skyrių sudaro trys poskyriai. Pirmajame skyriaus poskyryje aptariamos galimos dvišalių JAV ir Kinijos santykių tendencijos pasikeitus valstybių valdančiajam elitui. Kituose poskyriuose analizuojama galima išorės veiksmų, tokių kaip rengiama JAV ir Europos Sąjungos (ES)

laisvosios prekybos sutartis, o taip pat sustabdytas Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) Dohos derybų raundas.

1. GLOBALIZACIJA IR VALSTYBIŲ EKONOMINIO BENDRADARBIAVIMO MODELIAI

Globalizacijos sąvoka pastaruoju metu tapo ypač plačiai vartojama. Daugelis pasaulio gyventojų neįsivaizduoja savo dienos be tarptautinio interneto tinklo ar žinių iš viso pasaulio ir kuomet uždara valstybė ir jos visuomenė visiškai nesuprantama visam likusiam globalizacijos paveiktam pasauliui. Pastarąją mintį patvirtina ir Zigmuntas Baumanas (Zygmunt Bauman) teigdamas, jog būti lokaliai globalizuotame pasaulyje yra socialinio atskirtumo ir nuosmukio ženklas.¹ Tačiau manytina, jog globalizacijos pirmuosius požymius galima išvelgti dar ankstyvoje gentinėje santvarkoje. Pirmieji tuomečio globalizmo požymiai gali būti siejami su pirmaisiais natūriniais mainais arba gentine priešprieša, kuomet viena ar kita gentis privalėjo peržengti savo pažįstamos gyvenvietės ribas. Taip pat daugelis teigia, jog šiuo metu globalizacija yra taip išibėgėjusi ir taip įsivyravusi pasaulinėje sistemoje, kad neretai darosi sunku atskirti kur prasideda ar baigiasi nacionalinės valstybės ar jų įvairūs interesai. Tačiau norint išsiaiškinti tikrąsias globalizacijos ištakas ir tendencijas vertėtų apžvelgti šį procesą plačiau.

1.1 Globalizacijos sąvokos teoriniai aspektai

Kalbant apie globalizaciją galima teigti, jog vieningo apibrėžimo mokslininkų ar įvairių organizacijų tarpe nėra. Vieni iš jų teigia, jog globalizacija visų pirma gali būti suprantama, kaip visų šiuolaikinio socialinio gyvenimo aspektų (nuo kultūrinio iki kriminalinio, nuo finansinio iki dvasinio) tarpusavio ryšio plėtotė, gilėjimas ir greitėjimas pasauliniu mastu.² Savo ruožtu antrieji mano, kad globalizacija - aplink pasaulį auganti ekonominė ir socialinė integracija³ arba tai, jog ekonominė globalizacija, tai yra istorinis procesas, žmogaus inovacinis ir technologinis progresas. Taip pat terminas neretai apibrėžia augantį pasaulio valstybių ekonomikų integraciją ypač kalbant apie prekybą ir finansus. Taip pat šis terminas apibrėžia ir žmonių ir žinių judėjimą už nacionalinės valstybės sienų.⁴ Galiausiai dar viena žmonių grupė teigia, kad globalizacija aiškina ryšį ir jungtis tarp valstybių ir visuomenių, kurios sudaro dabartinę pasaulinę sistemą. Ši ideologija apibūdina procesą pagal kurį veiksmai, sprendimai ar įvairios veiklos viename pasaulio krašte gali daryti didžiulę įtaką asmenims ir

¹ Bauman Z., *Globalizacija: pasekmės žmogui*, Vilnius: Apostrofa, 2007, 9 p.

² Held D., et al., *Globaliniai pokyčiai: politika, ekonomika ir kultūra*, Vilnius: Margi raštai, 2002, 26 p.

³ Ervin J., Smith Z.A., *Globalization: A Reference Handbook*, Santa Barbara: ABC-CLIO's Contemporary World Issues Series, 2008, 3 P.

⁴ Ibid.

bendruomenėms esantiems visai kitame pasaulio krašte.⁵ Iš pateiktųjų apibrėžimų matome, jog vieningą globalizacijos apibrėžimą rasti sunku, tačiau apibendrintai galima teigti jog globalizacija tai procesas, apimantis daugumą gyvenimo sričių tiek valstybės, tiek ir individo lygmenyje, kurio eigoje viename pasaulio krašte įvykęs įvykis gali nulemti kitame pasaulio krašte esančių valstybių ar individų būtį. Taip pat verta paminėti, jog kai kurie autoriai išskiria tris pagrindines globalistų mokyklas: skeptikų, hiperglobalistų ir transformacionalistų. Kiekviena mokykla globalizaciją, kaip socialinį reiškinį, supranta, vertina ir aiškina labai skirtingai. Skeptikai teigia, jog globalizacijos idėja yra pervertinta, tačiau sutinka, jog galbūt šalys bendradarbiauja daugiau negu kadaise, tačiau jų akimis dabartinė pasaulio ekonomika nepakankamai integruota, kad sudarytų iš tiesų globalinę ekonomiką. Taip pat daugelis skeptikų itin domisi pasaulio ekonomikoje vykstančiais regionalizacijos procesais, tokiais kaip didžiųjų finansinių ir prekybinių blokų atsiradimas. Tuo pat metu skeptikai atmeta hiperglobalistų ir kai kurių kitų požiūrį, esą globalizacija iš esmės pakerta nacionalinių vyriausybių poziciją ir kuria pasaulyje tvarką, kuriai esant joms tenka jau ne svarbiausias vaidmuo.⁶ Pažymėtina, jog taip pat svarbu aptarti ir skeptikų mokyklos paminėtą regionalizacijos procesą, kaip vieną iš pirminių etapų, tolimesnės globalizacijos link. Mokslinėje literatūroje dažniausiai išskiriami šie pagrindiniai regionalizacijos tipai:

- Laisvosios prekybos zona. Šioje zonoje valstybės narės sutinka tarp savęs sumažinti arba visai panaikinti prekybos barjerus tokius kaip tarifai bei kvotos. Tačiau valstybės narės turi teisę taikyti individualius tarifus bei kvotas valstybėms, kurios nėra laisvosios prekybos zonos narėmis.
- Muitų sąjunga. Valstybės, kurios priklauso šioms sąjungoms, tarpusavyje sutinka sumažinti ar panaikinti prekybos barjerus, taip pat sutaria nustatyti bendrus tarifus bei kvotas kitoms valstybėms, neįeinančioms į muitų sąjungą.
- Bendra rinka. Bendrais bruožais bendroji rinka yra muitų sąjunga, kurioje valstybės narės taip pat sutinka sumažinti draudimus darbo jėgos bei kapitalo judėjimui, be to turi sumažinti pardavimų barjerus prekėms. Tokios rinkos pavyzdžiu gali būti laikoma Europos Sąjunga.
- Ekonominė sąjunga. Apibendrintai tai yra ta pati bendroji rinka, tačiau šios sąjungos atveju valstybės narės sutinka su dar didesne tarpusavio integracija. Valstybės narės sutinka su įvairių ekonominių politikų nustatymų tokiose srityse kaip mokesčiai bei palūkanų normos. Neretai net ir bendrosios valiutos turėjimas tarp valstybių gali būti įvardijamas kaip ekonominė sąjunga.⁷

⁵ Dunning J. H., Hamdani K.A., *The New Globalism and Developing Countries*, Tokyo: United Nations University Press, 1997, 13 p.

⁶ Giddens A., *Sociologija*, Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2005, 69–70 p.

⁷ Sherlock J., Reuvid J., *The handbook of international trade: guide to the principles and practice of export*, GMB publishing, 2008, 7 p.

Grįžtant prie likusiųjų globalistų mokyklų svarbu paminėti ir hiperglobalistų atstovus. Hiperglobalistai laikosi visai priešingos nuomonės nei skeptikai. Jų manymu, globalizacija – tai labai realus reiškinys, kurio padarinius galima justti beveik visur. Globalizacija, jų požiūriu, tai – procesas, kuriam nesvarbios valstybių sienos. Ji formuoja naują globalinę tvarką, kurią po visą pasaulį paskleidžia galingi gamybos ir prekybos per valstybių sienas srautai. Galiausiai transformacionalistų šalininkai labiau laikosi vidurio pozicijos. Pasak jų, globalizacija yra pagrindinė jėga, sužadinusi platų pokyčių spektrą – būtent jie dabar formuoja moderniąsias visuomenes, o taip pat šios transformacijos neapsiriboja vien ekonomika – jos akivaizdžios politikos, kultūros bei asmeninio gyvenimo srityse.⁸

Kalbant apie pagrindį baigiamojo darbo objektą, JAV ir Kinijos ekonominius dvišalius santykius, galima teigti, jog ir šiems santykiams taip pat didelę įtaką daro visame pasaulyje vykstantys globalizacijos procesai. Norint suvokti pokyčius, paveikusius ir vis dar veikiančius valstybę ir politinius sprendimus, reikėtų išsiaiškinti keletą terminų, tarp kurių - globali politika, globali valdžia bei tarptautinis režimas. Neišsiaiškinus šių terminų sunku suprasti daugybę globalių procesų ir struktūrų, pakeitusių politikos ir ypač modernios politinės bendruomenės prigimtį. Šie terminai padeda apibrėžti politikos globalizacijos dimensijas.⁹ Būtent minėtieji terminai ir yra vieni svarbiausių veiksnių, pagal kuriuos galima analizuoti šiuo metu dviejų didžiausių pasaulio ekonomikų tiek tarpusavio ekonominius bei politinius santykius, tiek ir kiekvienos valstybės įtaką globaliai pasaulio sistemai. Nepaslaptis, jog šiuo metu JAV dominuoja pasaulyje kaip karinė ir ekonominė galia ir kol kas tvirtai laikosi savo pasaulio hegemono pozicijoje, tačiau Kinija, tapusi antrąja pasaulio ekonomika neužilgo, jei situacija nesikeis, turėtų pralenkti JAV bent jau savo ekonomikos dydžiu. Tačiau grįžtant prie svarbių terminų galima teigti, jog globali politika yra terminas sėkmingai užfiksuojantis politinių santykių sklidimą erdvėje ir laike, politinės galios ir politinės veiklos plėtrą už modernių nacionalinių valstybių ribų. Politiniai sprendimai ir veikla vienoje pasaulio dalyje gali sparčiai išsišakoti per visą pasaulį <...> todėl tai, kas vyksta globaliu lygmeniu, dažnai tuoj pat sukelia vietines pasekmes ir atvirkščiai. <...> Šiandien globali politika įsitvirtinusi ne tik tradicinėse geopolitinėse srityse, apimančiose saugumą ir karinius reikalus, bet paliečia ir įvairius ekonomikos, socialinius ir ekologijos klausimus. <...> Norint sėkmingai jas išspręsti, būtinas tarptautinis bendradarbiavimas. Kalbant apie globalios valdžios sąvoką galima teigti, jog šis valdymas apima ne tik formalias institucijas ir organizacijas, per kurias nustatomos (arba ne) ir palaikomos pasaulio tvarką valdančios taisyklės ir normos, t.y valstybės institucijos, tarpvalstybinis bendradarbiavimas ir kt., bet ir visas tas organizacijas bei spaudimo grupes - nuo multinacionalinių korporacijų, transnacionalinių socialinių judėjimų iki daugybės nevyriausybinų organizacijų - kurių siekiami tikslai ir uždaviniai yra susiję su transnacionalinėmis teisės normomis ir valdymo sistemomis. <...> Naujų politinių institucijų ir

⁸ Giddens A., Op. cit. 70 p.

⁹ Held D., et. al., Op. cit. 72 p.

organizacijų formų gausėjimas rodo greitą transnacionalinių ryšių plėtrą, atitinkamą daugelio valstybių troškimą sukurti kokią nors tarptautinio valdymo formą kolektyvinėms problemoms spręsti.¹⁰ Pažymėtina, jog iš aukščiau aptartų spaudimo grupių, derėtų atskirai išskirti multinacionalines korporacijas, kaip vienas didžiausių galių turinčias tarptautines organizacijas galinčias daryti įtaką įvairiems valstybių vyriausybės sprendimams. Transnacionalinės korporacijos daugumos yra įvardijamos kaip pati ekonomikos globalizacijos šerdis: jos atsako už du trečdalius pasaulio prekybos, taip pat globaliu mastu skatina naujų technologijų sklaidą, galiausiai atlieka pagrindinius vaidmenis finansų rinkose.¹¹

Tarptautiniai režimai nėra paprasčiausiai laikini ar *ad hoc* susitarimai, juos labiau reikėtų suvokti kaip kintančius ar įsiterpiančius reiškinius tarp pagrindinių tarptautinės sistemos galios ir ekonomikos struktūrų bei galutinių rezultatų. <...> Tarptautiniai režimai yra būtinybės rasti naujus bendradarbiavimo ir reguliavimo būdus kolektyvinėms problemoms spręsti išraiška. <...> Taip pat galima teigti, jog tarptautiniai režimai įtraukia daug politinių veikėjų, tarp jų vyriausybes, vyriausybės departamentus ir subnacionalines valdžias. Be to, nors kai kurių režimų pagrindą sudaro tarpvyriausybinių organizacijų, daugelis jų yra gerokai lankstesni dariniai, atsirandantys dėl specifinių susitarimų, kolektyvinės politikos problemų ar tam tikro intereso pagrindu susiformavusių transnacionalinių bendruomenių.¹²

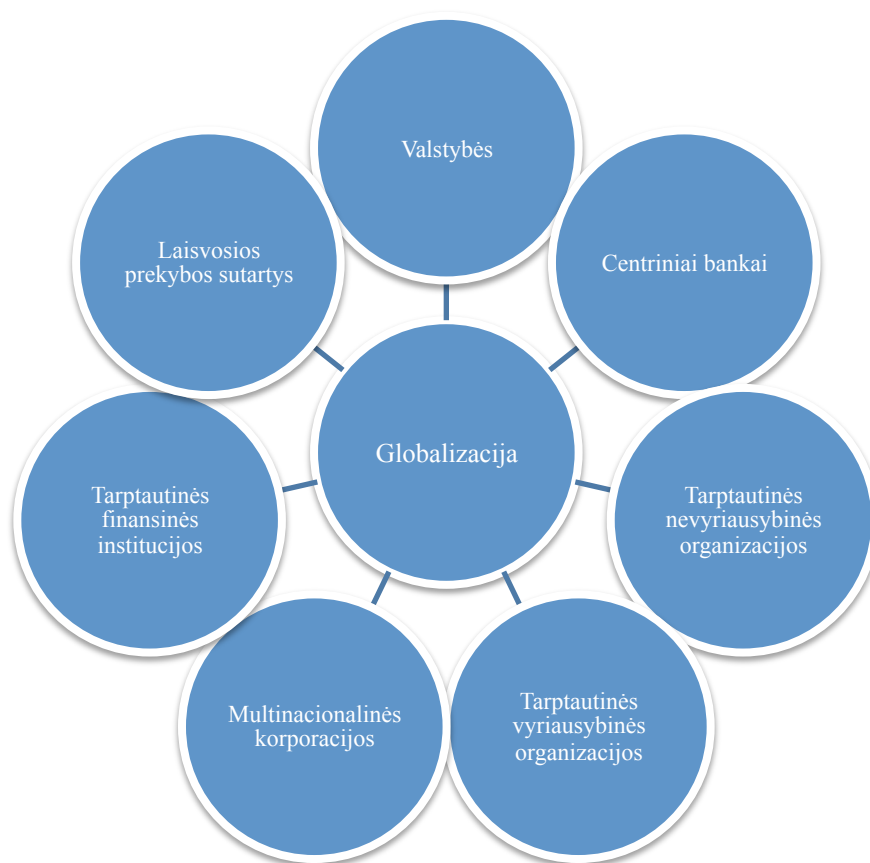
Aptarus svarbiausius terminus, kurie apibūdina globalizaciją, taip pat išlieka labai svarbu aptarti ir pagrindinius globalizacijos veikėjus, kurių įtaka globaliems veiksniams ir vis didėjantiems globalizacijos tempams yra neginčijama. Kalbant apie pagrindinius veikėjus teigtina, jog dažniausiai jie yra išskiriami septyni: valstybės, centriniai bankai, tarptautinės nevyriausybinių organizacijų, tarptautinės vyriausybinių organizacijų, multinacionalinės korporacijos, tarptautinės finansinės institucijos ir laisvosios prekybos sutartys (žr. 1 paveikslą).¹³

¹⁰ Held D., et. al., Op. cit. 73 -74 p.

¹¹ Giddens A., Op. cit. 68 p.

¹² Held D., et. al., Op. cit. 74 -75 p.

¹³ Ervin J., Smith Z.A., Op. cit. 21 p.

1 pav. Globalizacijos veikėjai. Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Pažymėtina, jog norint suprasti kaip išvardinti veikėjai veikia globalizacijos procesą bei JAV ir Kinijos santykius, kiekvieną šių veikėjų derėtų panagrinėti atskirai. Valstybės yra centrinis ir galingiausias veikėjas globalizacijos procese, kuris be valstybių paramos negalėtų egzistuoti. Centriniai bankai taip pat vaidina svarbų vaidmenį globalizacijos procese. Centriniam bankams šalyse patiki koordinuoti savo monetarinę politiką. Centriniai bankai taip pat kontroliuoja valiutos kiekį rinkoje ir įvairių mechanizmų pagalba gali palaikyti valstybės ekonomikos stabilumą, taip pat turi galią pardavinėti vyriausybės vertybinius popierius bei nustatyti palūkanų normas vidaus rinkoje. Be to, šie bankai per atviros rinkos operacijas gali padidinti pinigų kiekį rinkoje pardavinėdami išdo obligacijas arba tokiu pat būdu mažinti pinigų kiekį rinkoje minėtąsias obligacijas superkant.¹⁴ Tačiau verta paminėti, jog valstybės, kurios neturi savo nacionalinės valiutos, o naudojami kitos valstybės valiuta arba yra susiejusios savo valiutą su kitos valstybės valiuta ar galiausiai naudojami bendra vienijančia valiuta (Europos Sąjunga), praranda galimybę per monetarinės politikos priemones daryti įtaką valstybės ekonomikai.

Kalbant apie tarptautines vyriausybines ar nevyriausybines organizacijas derėtų išskirti, jog tarptautines vyriausybines organizacijas steigia suverenios valstybės. Dauguma valstybių šiose

¹⁴ Ervin J., Smith Z.A., Op. cit. 21-22 p.

organizacijose dalyvauja vedinos savų nacionalinių interesų ir kol jos laikosi nustatytų organizacijų taisyklių yra teigiama, jog jos laikosi tarptautinės teisės normų. Šiuo metu egzistuoja daugiau nei du su puse šimto įvairių skirtingų tarpvyriausybinių organizacijų.¹⁵ Tuo tarpu nevyriausybinių organizacijos dažniausiai įvardijamos kaip privataus pobūdžio organizacijos, nes jų steigėjai nėra vyriausybės, o jų nariai yra privatūs asmenys arba organizacijos. Dažniausiai nevyriausybinių organizacijos apima verslo, aplinkosaugos, taikos grupių bei žmogaus teisių problematikos sritis.¹⁶ Galiausiai multinacionalinės korporacijos, kaip jau minėta anksčiau, taip pat vaidina didžiulį vaidmenį globalizacijos procese. Teigtina, jog dauguma kasdienių vartojimo produktų yra gaminami būtent šių korporacijų. Be to, neretai joms priklauso ir masinės informavimo priemonės. Pažymėtina, jog kai kurių multinacionalinių korporacijų, tokių kaip „WalMart” ar „General Motors”, apyvarta neretai perauga kai kurių valstybių metinį bendrąjį vidaus produktą (BVP). Taip pat teigtina, jog tarptautinės finansinės institucijos – bankai, savo įtaką globaliam pasauliui nenusileidžia multinacionalinėms korporacijoms. Teigtina, jog daugumos tarptautinių bankų turtas neretai taip pat viršija daugumos valstybių metinius BVP, taip pat pažymėtina, jog sudėjus visą, pirmaujančių bankų dešimtuko turta, šis yra beveik lygus JAV ir Kinijos metiniams BVP kartu sudėjus (žr. 1 priedą). Galiausiai laisvosios prekybos sutartys taip pat vaidina svarbų vaidmenį globalizacijos procese. Šios sutartys kartu su PPO įvairių mechanizmų pagalba skatina ir didina tarptautinės prekybos apimtis, ko pasekoje valstybės prekiaudamos tarpusavyje dar labiau įsitraukia į globalizacijos raidą.¹⁷

Aptarus svarbiausius globalizacijos terminus bei išsiaiškinus įtakingiausius globalizmo veikėjus galima tegti, jog visą globalizmo sistemą veikia daugybė skirtingų faktorių, tačiau nepaisant skirtingos geografinės padėties ar tiesioginės paskirties dauguma šių faktorių yra tarpusavyje susiję. Tačiau norint plačiau išnagrinėti, kaip globalizacija veikia JAV ir Kinijos individualius bei dvišalius ekonominius ir politinius santykius, labai svarbu aptarti pagrindinius veiksnius, lemiančius šių dviejų didžiausių pasaulio ekonomikų bendradarbiavimo sritis bei kryptis. Būtent apie valstybių ekonominio bendradarbiavimo modelius ir bus kalbama tolesniuose šio skyriaus poskyriuose.

1.2 Tarptautinės prekybos prielaidos

Šiuo metu tarpvalstybinis bendradarbiavimas bei prekyba įvairiose srityse tapo neatsiejama valstybių kasdienio egzistavimo dalis. Pasak ekonomistės D. Bernatonytės, tarptautinė prekyba yra vienas svarbiausių ir dinamiškiausių pasaulinio ūkio globalizacijos veiksnių. Dabartinėmis sąlygomis

¹⁵ Ervin J., Smith Z.A., Op. cit. 23-24 p.

¹⁶ Akehurst M., Malanchuk P., *Šiuolaikinis tarptautinės teisės įvadas*, Vilnius: Eugrimas, 2000, 132 p.

¹⁷ Ervin J., Smith Z.A., Op. cit. 25-26 p.

nė viena šalis negali pasiekti ekonominio augimo, aktyviai nedalyvaudama tarptautinėje prekyboje.¹⁸ Teigtina, jog valstybėms prekyba ir bendradarbiavimas yra būtini tam, kad šių valstybių ekonomikos augtų, o kartu ekonomikos augimas skatintų technologinį vystymąsi, kas galiausiai sėkmingai prisidėtų prie bendradarbiavimo su kitomis valstybėmis bei išlikimo globalioje politinėje sistemoje. Būtent prekybą galima išskirti kaip vieną populiariausių tarpvalstybinio bendradarbiavimo apraiškų. Pasak ekonomisto Roberto Gilpino (Robert Gilpin), prekyba tai pati seniausia ir svarbiausia ekonominių santykių tarp valstybių forma. Prekyba, kaip ir karai, buvo pagrindiniai tarptautinių santykių plėtros veiksniai. Šiuolaikinis tarpusavy priklausomų pasaulio valstybių rinkos ūkis tarptautinę prekybą daro dar svarbesnę.¹⁹ Pažymėtina, jog tarptautinė prekyba užima itin svarbią vietą valstybės ekonomikoje bei tarptautiniuose santykiuose, tačiau skirtingi tarptautinės prekybos veikėjai bei autoriai, tarptautinės prekybos sąvoką apibūdina skirtingai. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (OECD) tarptautinę prekybą įvardija kaip importo bei eksporto veiklą²⁰, tuo tarpu, pasak D. Bernatonytės, tarptautinė prekyba yra pardavimo ir pirkimo procesas, vykstantis tarp įvairių šalių pardavėjų, pirkėjų ir tarpininkų. Pačiam prekybos procesui būdingi keli bruožai:

- Jis vyksta tarp dviejų ar daugiau valstybių. Todėl, kai prekiaujama už valstybės sienų prekyba tampa šalies socialinės ir ekonominės politikos objektu;
- Naudojama įvairi valiuta, kuriai būdingi kursų svyravimai.²¹

Pažymėtina, jog skirtingi autoriai priežastį, kodėl valstybės prekiauja tarpusavyje ir kodėl tai yra abipusiai naudinga įvardina kiek skirtingai. Pasak ekonomisto R. Gilpino prekyba buvo plėtojama visais laikais, nes visuomenėms reikalingos ir savo šalyse negaminamos prekės. Šios plėtros išdavos tokios: 1. plinta technologijos, padedančios kelti visų žmonių gerovę; 2. didėja paklausa arba veikia ekonominis keinsizmo efektas; 3. pelnosi privačios firmos, nes prekyba plečia rinkos apimtį, palaiko masto ekonomiją, didina iš investicijų gaunamą pelną, taip pat kelia ekonominės veiklos aktyvumo lygį; 4. vartotojas įgyja didesnę galimybę rinktis ir 5. mažėja gamybos sąnaudos, kaip antai išlaidos žaliavoms, gaminių komponentams įsigyti, o tai savo ruožtu mažina bendrą produkcijos kainą.²² Tuo tarpu kiti autoriai pateikia kiek kitokią apibūdinimą kodėl valstybės vykdo tarptautinę prekybą ir kokia prekybos nauda visam nacionaliniam šalies ūkiui. Pasak K. Paulavičiaus ir V. Navicko tarptautinės prekybos reikšmę nusako šie aspektai: 1.) iš šalies išvežamos vidaus rinkoje perteklinės prekės ir įvežamos prekės, kurių šalis negali pati pasigaminti; 2.) šalyje gaminamos ir išvežamos absoliutų arba lyginamąjį pranašumą turinčios prekės ir tokiu būdu pasisavinamas prekybinis pelnas; 3.) užsienio prekybos dėka plinta pažangios technologijos, padedančios kelti nacionalinio ūkio veiklos

¹⁸ Bernatonytė D., *Tarptautinės ekonomikos modeliai*, Kaunas: Technologija, 2010, 12 p.

¹⁹ Gilpin R., *Tarptautinių santykių politinė ekonomija*, Vilnius: Algarvė, 1998, 217 p.

²⁰ International trade, prieiga per internetą <<http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1405>>, (žiūrėta 2014 10 17)

²¹ Bernatonytė D., *Tarptautinė prekyba*. Kaunas: Technologija, 2011, 14 p.

²² Gilpin R., Op. cit. 217 p.

efektyvumą; 4.) šalies prekių ir paslaugų vartotojai įgyja didesnę galimybę rinktis ir geriau tenkinti savo poreikius; 5.) vystomos eksportą gaminančios ūkio šakos, mažinamos darbo ir kapitalo sąnaudos išvežamoms prekėms gaminti.²³ Pažymėtina, jog aiškiausiai tarptautinės prekybos tarp valstybių priežastis įvardina D. Bernatonytė. Pasak D. Bernatonytės tarptautinės prekybos tarp valstybių pagrindines prielaidas galima išskirti tris:

- Skirtingos gamybos sąlygos. Skiriasi gamtos, klimato sąlygos, apsirūpinimas ištekliais. Todėl gaminamos prekės ar teikiamos paslaugos labai skirtingos.
- Skirtingi gamybos našumo lygiai. Kiekviena šalis, naudodama pažangesnę technologiją, specializuojasi gaminti tai, kas jai sekasi geriausiai. Gamybos kaštai įvairiose šalyse skirtingi. Pagrindiniais skirtumais išlieka darbo jėga, transportavimo bei gamybos išlaidos taip pat gamybos technologijos.
- Skonių, polinkių, prioritetų įvairovė. Dėl šios aplinkybės, net jei ir visose pasaulio šalyse gamybos sąlygos būtų visiškai vienodos, šalys vistiek galiausiai siektų prekiauti tarpusavyje.²⁴

Taip pat pažymėtina, jog valstybėms beveik nėra nustatyta jokių apribojimų, ką pastarosios gali gaminti ir eksportuoti. Tačiau valstybės, kurios renkasi gaminti tai ko technologiškai nepajėgia arba gamybos bei žaliavų kaštai yra labai dideli, tuomet atsižvelgiant į aukščiau išvardintus bei rinkos ekonomikos veiksnius tokia prekyba tampa neefektyvi ir nekonkurencinga tarptautinėje rinkoje ir galiausiai tokios gamybos bei eksporto šakos žlunga. Taip pat svarbu paminėti, jog nepaisant tarptautinės prekybos šalininkų teiginių apie tarptautinės prekybos naudą, dauguma ekonominio nacionalizmo šalininkų prekių įvežima dažnai vertina neigiamai. Jų teigimu, prekyba nepaiso tradicijų ir papročių, taip pat ugdo materializmą ir troškimą vartoti atvežtines prekes, žalingas šalies gyventojams. Taip pat kai kurie kritikai įžvelgia užsienio prekyboje imperialistinės ekonominės, politinės ir kultūrinės ekspansijos galimybes.²⁵ Tačiau nepaisant tarptautinės prekybos skeptikų teiginių, valstybėms toks tarpvalstybinis bendradarbiavimas kaip tarptautinė prekyba yra būtinas ir atneša daugiau naudos nei žalos. Taip pat pažymėtina, jog globalizacijos veikiamoje tarptautinėje sistemoje, tarptautinis bendradarbiavimas yra neatsiejama valstybių egzistencijos dalis, rinkos ekonomikos veiksniai dažniausiai patys sureguliuoja ką valstybėms reikia gaminti, o ko ne, kad jų produkcija išliktų konkurencinga tarptautinėse rinkose. Aptarus svarbiausius veiksnius, skatinančius prekybą tarp valstybių, taip pat labai svarbu aptarti ir pagrindines tarptautinės prekybos sritis, kuriose valstybės sąveikauja bei prekiauja tarpusavyje siekdamos savo tikslų. Bendrais bruožais galima išskirti keturias pagrindines tarptautinės prekybos sritis (žr. 2 paveikslą).

- prekyba prekėmis – prekių srautas apima materialinių gėrybių importą ir eksportą, taip

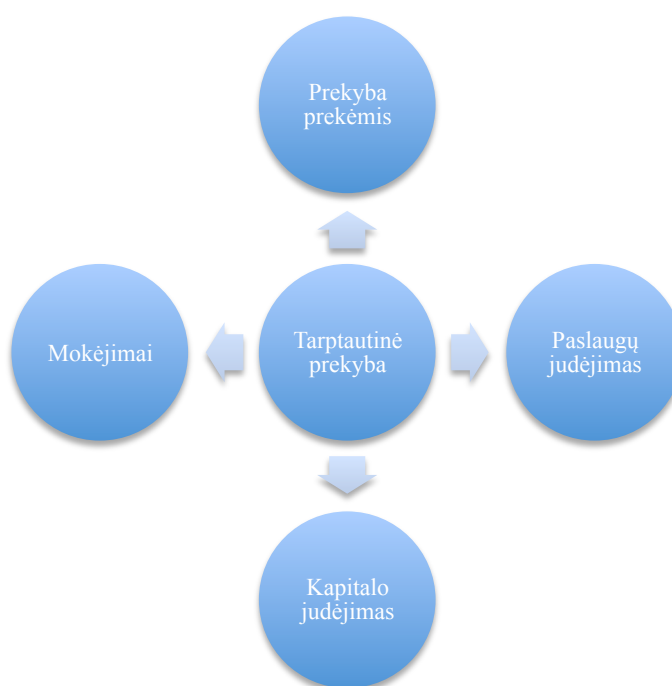
²³ Paulavičius K.B., Navickas V., *Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai: I dalis*, Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2000, 16 p.

²⁴ Bernatonytė D., Op. cit., *Tarptautinė prekyba*, 2011, 14-15 p.

²⁵ Paulavičius K., B., Navickas V., Op. cit. 16 p.

pat prekių tranzitą ir tranzitinę prekybą;

- paslaugų judėjimas – paslaugų srautas sujungia žmonių ir prekių transportavimą, draudimą, konsultacijas, patentus, licencijas ir kt.;
- kapitalo judėjimas – kapitalo srautas apima skolinimų ir įsipareigojimų užsienio atžvilgiu pasikeitimus (tiesioginės užsienio investicijos, nekilnojamojo turto sandoriai, kreditai ir kt.);
- mokėjimai – į mokėjimų srautą įeina visų minėtųjų operacijų atlikimas per bankus, gaunant mokėjimus iš užsienio arba vykdant mokėjimus užsieniui.²⁶

2 pav. Tarptautinės prekybos sritys. Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal G. Startienę.

Pažymėtina, jog aptarus svarbiausias tarptautinės prekybos tarp valstybių sritis taip pat išlieka labai svarbu aptarti valstybių eksporto bei importo motyvus. Būtent eksportu bei importu paremti tarpvalstybiniai santykiai yra viena iš svarbiausių bei neatsiejamų tarptautinės prekybos sudedamųjų dalių. Pasak G. Startienės valstybių eksporto motyvai yra šie: didinant gamybą eksporto sąskaita, gali būti pasiektas kaštų mažėjimas, eksportuojant prekes įmonė gali padidinti apyvartą ir gaunamą pelną, eksportas padidina užimtumą, eksportuojant vykdomas gamybos diversifikavimas. Tuo tarpu kaip svarbiausi importo motyvai, gali būti įvardijami šie veiksniai: gamybos veiksmų trūkumas, prekių ir paslaugų įvairovės trūkumas, kaštų ir kainų skirtumai tarp valstybių.²⁷

Apibendrintai galima teigti, jog JAV ir Kinijos tarpusavio prekybą skatina daugybė skirtingų veiksnių. Taip pat kiekviena iš šių valstybių, prekiaudamos tarpusavyje, siekia savo nacionalinių

²⁶ Startienė G., *Tarptautinės prekybos finansavimas: rizika, mokėjimai, finansavimas*, Kaunas: Technologija, 2002, 9 p.

²⁷ Startienė G., *Op. cit.*, 14-15 p.

interesų. JAV siekia pigesnių prekių savo vartojimo poreikiams patenkinti, o Kinijai svarbu parduoti šalies viduje gaminamas prekes ir taip skatinti ekonomikos augimą. Tačiau nesubalansuotas importas ir eksportas gali turėti ir neigiamų pasekmių valstybių ekonomikoms. Valstybių mokėjimo balansas yra vienas iš įrankių, galintis parodyti tikrąją valstybės ekonomikos būklę. Butent apie mokėjimų balanso svarbą bei tarptautinės prekybos įtaką jam ir bus kalbama kitame poskyryje.

1.2.1 Tarptautinės prekybos įtaka mokėjimų balansui

Mokėjimų balansas yra vienas svarbiausių įrankių, kuris parodo tikrąją valstybės ekonomikos padėtį. Ekonomistas D. Salvatore (D. Salvatore) mokėjimų balansą apibrėžia kaip statistinę santrauką, kurioje iš esmės yra užfiksuoti bei atsispindi visų šalies gyventojų transakcijos su visų kitų šalių gyventojais per tam tikrą laiko tarpą, dažniausiai per kalendorinius metus.²⁸ Kiti autoriai, tokie kaip A. Miškinis bei O. Rakauskienė pateikia kiek paprastesnius mokėjimų balanso apibrėžimus. A. Miškinis kalbėdamas apie mokėjimų balansą teigia, jog jeigu šalies eksportas ir importas yra skirtingo dydžio, tuomet susidaro mokėjimų, tiksliau einamosios sąskaitos, deficitas arba perteklius. Kiekviena šalis siekia, kad jos einamoji sąskaita nebūtų deficitinė ilgą laiką, nes tai gali atvesti šalį prie didelių ekonominių sukrėtimų.²⁹ Tuo tarpu O. Rakauskienė mokėjimų balansą apibūdina kaip šalies užsienio prekybos sandorių būklę. Mokėjimų balansas atspindi šalies išorės ir vidaus finansų balansą ir rodo nacionalinės ekonomikos atvirumo lapsnį.³⁰ Kaip viena iš pagrindinių užsienio prekybos balanso paskirčių yra įvardijamas tikslas informuoti šalies vyriausybę apie tarptautinę valstybės padėtį ir padėti formuoti valstybės monetarinę, fiskalinę bei prekybos politikas. Taip pat vyriausybės reguliariai konsultuojasi dėl svarbiausių prekybos partnerių užsienio mokėjimų balanso tam, kad galėtų geriau formuoti savo užsienio prekybos politiką su šiais partneriais. Galiausiai informacija, pateikiama valstybės mokėjimų balanse, yra naudinga įvairiems bankams, kompanijoms bei individualiems rinkoms veikėjams tiesiogiai ar netiesiogiai dalyvaujantiems tarptautinėje prekyboje bei finansuose.³¹ Pažymėtina, jog aptarus mokėjimų balanso svarbą bei paskirtį, taip pat labai svarbu aptarti ir mokėjimų balanso sudedamąsias dalis. Bendrais bruožais mokėjimo balansą sudaro keturios pagrindinės pozicijos:

- Einamoji sąskaita: užsienio prekyba, pajamos ir privataus bei viešojo sektoriaus pervedimai;
- Kapitalo sąskaita: ilgalaikės investicijos – tiesioginės ir portfelinės, trumpalaikio kapitalo srautai (taip pat ir kapitalo „nutekėjimas“);
- Balansuojančios pozicijos: rezervų judėjimai, TVF lėšų panaudojimas, kiti ypatingi šaltiniai ir

²⁸ Salvatore D., *International economics: trade and finance*, Wiley, 2011, 434 p.

²⁹ Miškinis A., *Tarptautinė prekybos politika*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2008, 65 p.

³⁰ Rakauskienė O., *Valstybės ekonominė politika*, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006, 23 p.

³¹ Salvatore D., Op. cit., 434 p.

įsipareigojimai;

- Visuminių pinigų atsargų (rezervų) pokyčiai: aukso, užsienio valiutos, TVF kreditų atsiskaitymo priemonių ir kiti.³²

Taip pat svarbu paminėti, jog einamosios sąskaitos perviršis daro teigiamą bei neigiamą įtaką valstybės ekonomikai. D. Salvatorės (D. Salvatore) teigimu, einamosios sąskaitos perviršis skatina vietinę gamybą ir didina valstybės gaunamas pajamas, tuo tarpu einamosios sąskaitos deficitas slopina vietinę gamybą ir mažina gaunamas pajamas.³³ Jeigu valstybės mokėjimų balansas, gautas susumavus einamąją sąskaitą ir kapitalo sąskaitą yra neigiamas, tai valstybės oficialūs rezervai tokiu pat dydžiu sumažėja. Teigiamo balanso atveju oficialūs rezervai atitinkamai didėja. Tiek šalies mokėjimų balanso arba jo dalies deficitas, tiek jo perviršis rodo, kad šalis turi spręstinių ekonominių problemų. Einamosios sąskaitos deficitas rodo, kad šalies produkcija per mažai konkurecinga tarptautinėje rinkoje. Mokėjimų balanso deficitas silpnina šalies nacionalinės valiutos pozicijas, skatina pernelyg didelį užsienio kapitalo skverbimąsi į šalį. Perteklinis mokėjimų balansas, viena vertus, stiprina nacionalinę šalies valiutą ir sudaro palankias sąlygas kapitalo eksportui, tačiau, antra vertus, jeigu jis trunka ilgai, gali neigiamai paveikti šalies eksportą. Būtent dėl išvardintų priežasčių, tarptautinių šalies atsiskaitymų subalansavimas yra vienas iš svarbiausių valstybės ekonominės politikos tikslų.³⁴

Apibendrintai galima teigti, jog valstybės mokėjimų balansas išlieka vienu svarbiausių valstybės ekonomikos tvarumo rodiklių. Būtent šis rodiklis gali informuoti valstybes patneres bei tarptautinę bendruomenę apie bendrąją valtybės ekonominę būklę ir apie tai ar ši turi rimtų ekonominių problemų. JAV ir Kinijos ekonomikos irgi ne išimtis. Abi valstybės šiuo metu turi skirtingus mokėjimų balanso rodiklius, tačiau plačiau apie juos bus kalbama tolimesniuose šio darbo skyriuose. Tačiau taip pat išlieka svarbu išskirti ir kitą veiksni, apibūdinantį valstybių ekonomikos atvirumą bei patrauklumą kitų užsienio valstybių investicijoms. Būtent apie tarptautines užsienio investicijas ir bus kalbama kitame poskyryje.

1.2.2 Tarptautinių užsienio investicijų įtaka valstybių ekonominiams santykiams

Teigtina, jog be tarptautinės prekybos yra ir kitų svarbių valstybių ekonominio bendradarbiavimo formų, padedančių valstybių ekonomikoms augti. Kaip vienas iš svarbiausių valstybės ekonomikos augimą skatinančių veiksnių gali būti įvardintos tiesioginės užsienio investicijos (TUI). Bendrais bruožais galima teigti, jog tiesioginės užsienio investicijos, tai ilgalaikiai kapitalo įdėjimai kreditų ar nuosavybės teisės forma į užsienio įmonę, kontroliuojami investuotojo. Tiesioginis investavimas apima visus investavimo būdus: tiek naujų akcijų ar nuosavybės įsigijimą, tiek paprastą

³² Rakauskienė O., Op. cit., 24 p.

³³ Salvatore D., Op. cit., 443 p.

³⁴ Davulis G., *Ekonomikos teorija*, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009, 367-368 p.

kreditavimą, svarbu, kad investuojanti įmonė turėtų daugiau nei 10% užsienio firmos akcijų nuosavybės.³⁵ Taip pat svarbu paminėti, jog tiesioginiu užsienio investuotoju gali būti kitos valstybės, užsienio fiziniai bei juridiniai asmenys taip pat ir įvairios organizacijos.³⁶ Pažymėtina, jog bendrais bruožais galima išskirti penkias pagrindines priežastis, dėl kurių atsiranda tarpautinio kapitalo judėjimas bei tiesioginės užsienio investicijos įvairiose pasaulio valstybėse:

- Rinkos veiksniai. Pagrindinis veiksnys yra rinka, jos dydis, galimi augimo tempai. Papildomi rinkos segmentai padeda užtikrinti atitinkamą pelno lygį bei lyderio pozicijas. Dažnai įmonės investuoja užsienyje, siekdamos išsaugoti klientus toje šalyje, kad jų neperimtų vietinės rinkos įmonės ir nesušilpnintų kompanijos autoriteto savoje šalyje;
- Prekybos barjerai. Tiesioginės užsienio investicijos leidžia panaikinti prekybos barjerus ir suteikia teisę veikti kaip vietinei įmonei, neveikiamai muitų tarifų ir kitų prekybinių apribojimų;
- Kaštų veiksniai. Dauguma tarptautinių įmonių padeda išgauti retas žaliavas ir taip užsitikrina pigesnes žaliavas savai produkcijai. Dėl transportavimo išlaidų kompanija vengia importuoti žaliavas iš kurios nors valstybės, ypač kai ji planuoja pagamintą produktą parduoti vartotojams toje valstybėje, iš kurios tiekia žaliavas. <...> Investuodamos užsienyje, įmonės pritraukia pigesnę darbo jėgą, žemesnius kapitalo kaštus, pasinaudoja įvairiomis vyriausybės taikomomis finansinio ir nefinansinio skatinimo priemonėmis bei kainų lygiu;
- Investicinis klimatas. Investicijas skatina teigiamas požiūris į tiesiogines užsienio investicijas, politinis stabilumas, maži nuosavybės apribojimai, valiutos kurso reguliavimo veiksniai, tarptautinės prekybos stabilumas, palanki mokesstinė bazė, draugiški valstybių tarpusavio santykiai;
- Bendrieji veiksniai. Tai gali būti didesnio įmonės pelno siekimas, kompanijos įvaizdžio kūrimas bei įvairūs kiti veiksniai.³⁷

Taip pat teigtina, jog tarptautinėms užsienio investicijoms didelę įtaką daro ir įvairūs kiti ekonominiai bei socialiniai veiksniai. Kaip vieni iš svarbiausių veiksnių gali būti įvardinami šie: prognozuojama šalies vyriausybės politika, palanki teisinė bazė, kvalifikuota darbo jėga, išvystyta gamybinė bei negamybinė infrastruktūra bei gera valstybės įstaigų valdymo veikla. Taip pat labai svarbu, kad įvežamas į šalį kapitalas būtų tinkamai teisiškai apsaugotas nuo prievartinės nacionalizacijos, valdžios atstovų savivalės, neekonominių konkurencijos metodų.³⁸ Pažymėtina, jog aptarus svarbiausias priežastis, dėl kurių atsiranda užsienio prekyba, taip pat išlieka labai svarbu aptarti

³⁵ Kvainauskaitė V., *Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai*, Kaunas: Technologija, 2003, 64 p.

³⁶ Cibulskienė D., Butkus M., *Investicijų ekonomika: realiosios investicijos*, Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2007, 29 p.

³⁷ Kvainauskaitė V., Op. cit., 69 p.

³⁸ Paulavičius K., B., Navickas V., Op. cit., 50 p.

tiesioginių užsienio investicijų formas. Išskiriamos štai šios pagrindinės tiesioginių užsienio investicijų formos:

- Naujų įmonių statyba. <...> Tokios investicijos sukuria daug darbo vietų, vadybininkai nesusiduria su esamomis skolomis, personalas neverčiamas dirbti su senais įrenginiais. <...> Tačiau sėkmingas investicijų įgyvendinimas trunka ilgai ir yra brangus, taip pat naujas statybas riboja šalies teisinė bazė bei kultūriniai ir ekonominiai aplinkos aspektai;
- Užsienyje veikiančių įmonių pirkimas. <...> Investuotojas greitai perima visišką įsigytos struktūros kontrolę, jis iš karto gauna pastatus, įrengimus, darbuotojus bei patentus ir platinimo tinklą. <...> Tačiau investuotojas prisiima ir pirktosios įmonės finansinius, valdymo ir kitus įsipareigojimus;
- Bendros su užsienio kapitalu ir užsienio kapitalo įmonės – <...> bendradarbiavimo su užsienio partneriais forma, kuriai būdinga bendra gamybinė ir komercinė veikla, bendras valdymas, pelno ir rizikos pasidalijimas. Užsienio kapitalo įmonė – ūkio subjektas, kurio nuosavas kapitalas priklauso užsienio investuotojui. <...> Bendrų su užsieniu įmonių kūrimas apsaugo nestabilios ekonomikos šalis nuo vidaus ūkio subjektų žlugimo ir užsieniečių kontrolės rizikos. <...> Tiesioginės užsienio investicijos žymiai rizikingesnės ir sudėtingesnės įmonės internacionalizavimo būdas nei kiti. Dėl jų įmonės patiria didelę politinę ir ekonominę riziką, galimi nuostoliai.³⁹

Pažymėtina, jog galiausiai aptarus svarbiausias užsienio kapitalo judėjimo priežastis bei pritačius pagrindines tiesioginių užsienio investicijų formas, taip pat galima išskirti tiek teigiamas tiek neigiamas šių investicijų pasekmes valstybės ekonomikai. Pasak V. Kvainauskaitės, tiesioginės užsienio investicijos per pastaruosius 40 metų labai prisidėjo prie ekonominio pasaulio vystymo, jos taip pat traukia kapitalą į projektus, kurių vietinis kapitalas negalėtų patenkinti. Šis investicijų procesas panaudojamas technologijų pritaikymui, šalies regionų ar valstybės ekonominiam vystymui. Besivystančioms valstybėms tiesioginės užsienio investicijos turi didžiulę įtaką. Besivystančiose valstybėse šios investicijos yra vienintelis būdas vystyti ūkį nepatraukliose projektuose, diversifikuojant industrinę bazę ir mažinant šalies priklausomybę nuo vieno iki kelių ūkio sektorių. Tuo tarpu įmonių lygmenyje, tiesioginės užsienio investicijos suintensyvina konkurenciją ir ekonominę naudą, didina produktyvumą ir mažina kainas. <...> Taip pat svarbu paminėti, jog tiesioginės užsienio investicijos teigiamai veikia ilgalaikius mokėjimo balansus. Tačiau kaip vienos iš svarbiausių tiesioginių užsienio investicijų priėmimo priežasčių yra naujos darbo vietos. Taip pat tarptautinėse kompanijose mokami atlyginimai yra didesni nei vietinėse įmonėse, be to, tobulėja darbo jėga bei gerėja jos kokybė. Tuo tarpu neigiamais tiesioginių užsienio investicijų faktoriais laikytini faktoriai kaip: valdžios priklausomumas nuo užsienio investuotojų, taip pat ne visada dalijamasi gauta

³⁹ Kvainauskaitė V., Op. cit. 67 p.

finansine nauda su valstybe, priėmusia investicijas. Taip pat šalis tampa priklausoma nuo užsienio investuotojo naudojamų technologijų.⁴⁰

Aptarus svarbiausius tiesioginių užsienio investicijų teorinius aspektus galima teigti, jog JAV ir Kinijos dvišaliuose ekonominiuose santykiuose šios investicijos vaidina svarbų vaidmenį. Kinijai, kaip besivystančiai valstybei šios investicijos išlieka itin svarbios bendram šalies ekonominiam augimui. Tuo tarpu JAV sulaukia šių investicijų dėl savo ekonomikos dydžio, politikos stabilumo ir patrauklumo. Būtent kokie tiesioginių užsienio investicijų srutai sieja šias dvi valstybes bus aptariama antrajame šio darbo skyriuje. Tuo tarpu aptarus tiesioginių užsienio investicijų svarbą bei priežastis kodėl valstybės prekiauja tarpusavyje, toliau svarbu aptarti kokios būtent institucijos ir kaip šią tarptautinę prekybą reguliuoja.

1.3 Tarptautinės prekybos institucionalizacija

Prekyba tarp valstybių, kaip jau aptarta ankstesniuose šio skyriaus poskyruose, vyko nuolat. Tačiau vienas didžiausių tarpusavio prekybos pakilimų pastebimas po Antrojo pasaulinio karo bei tuometės ekonominės krizės. Tačiau dauguma valstybių, siekdamas atgaivinti savo ekonomiką bei norėdamas apsaugoti įvairius valstybės vidaus gamintojus nuo užsienio konkurentų, tarptautinę prekybą su kitomis valstybėmis reguliavo įvairiais prekybos barjerais. Galima išskirti šiuos pagrindinius tarptautinės prekybos valstybinio reguliavimo metodus, kurie gali būti skirstomi pagal pobūdį į:

- Tarifinius, pagrįstus maito tarifo naudojimu;
- Netarifinius – visus kitus kiekybinius, paslėptuosius ir finansinius netarifinius reguliavimo metodus.⁴¹

Kaip ir iš kokių elementų susideda minėtieji valstybinio reguliavimo metodai bei ką jie reguliuoja, pateikiama žemiau esančioje lentelėje (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Prekybos reguliavimo metodai.

Reguliavimo metodai		Prekybos politikos priemonės	Reguliuoja	
			Eksportą	Importą
Tarifiniai		Muitų mokesčiai	X	X
		Tarifinės kvotos	X	X
Netarifiniai	Kiekybiniai	Kvotos	X	X
		Licencijos	X	X
		Savanoriškieji apribojimai	X	
	Paslėptieji	Valstybiniai pirkimai		X
		Reikalavimai naudoti vietinius komponentus	X	X

⁴⁰ Kvainauskaitė V., Op. cit. 70-71 p.

⁴¹ Bernatonytė D., Op. cit., *Tarptautinė prekyba*, 312 p.

		Techniniai apribojimai		X
		Vidaus rinkos mokesčiai ir rinkliavos		X
	Finansiniai	Subsidijos	X	
		Kreditavimas	X	
		Kompensacinės rinkliavos		X
		Draudimas	X	X

Šaltinis: Bernatonytė D., 2011, 312 p.

Pažymėtina, jog nepaisant įvairių prekybos barjerų, tarptautinė prekyba bei globalizacijos įtaka jai vis labiau plėtėsi, ko pasekoje besivystant nacionaliniams ūkiams prireikė didesnio tarpvalstybinio reguliavimo. Būtent dėl poreikio labiau liberalizuoti valstybių rinkas bei palengvinti prekybą tarp įvairių pasaulio valstybių buvo nuspręsta įsteigti tam tikras tarptautinę prekybą reguliuojančias institucijas. Galima išskirti šias pagrindines prekybą reguliuojančias institucijas: Pasaulio prekybos organizacija (GATT), Tarptautinis rekonstrukcijų bei plėtros bankas (dar vadinamas Pasaulio banku) ir Tarptautinis valiutos fondas. Teigtina, jog norint geriau suprasti kaip kiekviena iš šių institucijų yra susijusi su tarptautine prekyba, būtina kiekvieną iš jų aptarti plačiau.

Pasaulio prekybos oranizacija (GATT). Pasaulio prekybos organizacija, įkurta 1995 m., kaip GATT (Bendrojo susitarimo dėl muitų ir prekybos) įkurto 1947 m. tęsinys. Šiuo metu organizaciją sudaro 160 valstybių narių. Vienas iš pagrindinių šios organizacijos uždavinių, per vadinamuosius derybų raundus tarp valstybių narių, sumažinti prekybos tarifus. Kiekvienas sėkmingas derybų raundas prisideda prie stabilaus tarptautinės prekybos augimo. Pasaulio prekybos organizacija taip pat išskiria šiuos pagrindinius savo veiklos principus: didžiausio palankumo principas, diskriminacijos nebuvimas, atviresnės valstybių narių rinkos, rinkų nuspėjamumas bei skaidrumas, labiau konkurencingos valstybių narių rinkos, didesnės nuolaidos besivystančioms valstybėms bei aplinkosauga.⁴²⁴³

Pasaulio bankas. Pasaulio bankas buvo įsteigtas dar 1944 m., tačiau tuo metu buvo žinomas kaip Tarptautinis rekonstrukcijos ir plėtros bankas. Viena iš pagrindinių šios organizacijos tikslų buvo vykdyti bei remti pokario rekonstrukcijos projektus. Pagrindinės organizacijos paramos formos yra paskolos, kurios daugiausiai yra skiriamos besivystančioms valstybėms ir jų projektams, kurie padėtų ir pagreitintų minėtųjų valstybių vystymąsi. Dažniausiai ši organizacija remia irigacinius, hidro elektrinių, kelių bei elektros tiekimo projektus.⁴⁴

Tarptautinis valiutos fondas. Tarptautinio valiutos fondo organizacija buvo įkurta 1944 m. Kaip vieni pagrindinių šios organizacijos įkūrimo tikslų yra įvardijami šie: skatinti valiutos keitimą; užtikrinti valiutų konvertuojamumą; sudaryti skolinimosi galimybes šalims su trumpo laikotarpio mokėjimų balanso deficitais. Tam jog organizacija sėkmingai funkcionuotų, kiekvienai valstybei

⁴² Sherlock J., Reuvid J., *The handbook of international trade: guide to the principles and practice of export*. GMB publishing, 2008. P. 11 - 12

⁴³ Understanding the WTO: what we stand for, prieiga per internetą <http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/what_stand_for_e.htm>, (žiūrėta 2014 10 20)

⁴⁴ Sherlock J., Reuvid J., Op. cit., 11 p.

reikėjo įnešti į fondą savo pradinį kapitalą.⁴⁵ Šiuo metu organizaciją sudaro 188 valstybės narės.⁴⁶

Apibendrintai galima teigti, jog prekybą tarp valstybių reguliuoja nemažai institucijų bei prekybos reguliavimo priemonių. JAV ir Kinijos dvišaliai santykiai ne išimtis. Pirmiausia reiktų pabrėžti, jog JAV ir Kinijos dvišalius ekonominius santykius lemia įvairūs globalizacijos procesai, kurie tik dar glaudžiau apjungia šias valstybes. Taip pat šių valstybių santykiams daug įtakos daro tiesioginės užsienio investicijos, be kurių tokių valstybių kaip Kinija darnus ekonomikos vystymasis yra neįmanomas. Tuo tarpu JAV kaip išsivysčiusi valstybė šias investicijas pritraukia dėl savo ekonomikos patrauklumo, o taip pat investuodama Kinijoje siekia nacionalinių interesų. Galiausiai valstybių tarpusavio prekybos srautų skirtumai ilgalaikėje perspektyvoje gali daryti žalą valstybių ekonomikoms, o ši žala atsispindi valstybių mokėjimų balansuose. Būtent apie ekonominius JAV ir Kinijos dvišalių santykių rodiklius bei jų įtaką šiems santykiams, visuose teorinėje darbo dalyje aptartuose ekonominio bendradarbiavimo modeliuose, ir bus kalbama kitame šio darbo skyriuje.

⁴⁵ Kvainauskaitė V., Op. cit. 43-44 p.

⁴⁶ International monetary fund, prieiga per internetą <<http://www.imf.org/external/country/index.htm>>, (žiūrėta 2014 10 20)

2. JAV IR KINIJOS DVIŠALIŲ EKONOMINIŲ SANTYKIŲ ANALIZĖ

Dvišaliai santykiai tarp JAV ir Kinijos ilgą laiką buvo visiškai šalti. Dėl įvairių politinių priežasčių, kuomet Kinijoje į valdžią atėjo Kinijos Komunistų partija, diplomatiniai JAV santykiai su šia šalimi iš viso buvo nutraukti. Tačiau pirmi dvišalių santykių atšilimo požymiai pastebėti dar 1971 m., kuomet JAV nutraukė dvidešimt vienus metus trukusį prekybos su Kinija embargą, o 1979 m. atnaujino diplomatinius santykius.⁴⁷ Nuo diplomatinių santykių atnaujinimo bendradarbiavimas ir prekyba tarp JAV ir Kinijos pamažu augo.

Dar visai neseniai, 2000 – 2004 metų laikotarpyje pasaulyje pirmaujančių valstybių sąrašas pagal šalies BVP beveik nekito ir valstybės buvo išsidėsčiusios taip: JAV, Japonija, Vokietija, Didžioji Britanija, Prancūzija ir Kinija. Tačiau Kinijos ekonomikai pradėjus kasmet augti vidutiniškai apie 9%, šis valstybių sąrašas pradėjo sparčiai kisti. Nuo 2004 m. Kinija kiekvienais metais užimdavo vis aukštesnę poziciją valstybių reitinge, kol galiausiai 2009 – 2010 m. susilygino su tuometine antra pagal dydį pasaulio ekonomika Japonija ir ją aplenkė, taip tapdama antra didžiausia ekonomika pasaulyje po JAV.⁴⁸ Kadangi Kinijos ir JAV ekonomikos šiuo metu yra didžiausios pasaulyje, todėl akivaizdu, jog šios dvi pirmaujančios valstybės neapsieina be aktyvios tarpusavio prekybos. Teigtina, jog prekiaudamos tarpusavyje abi pirmaujančios pasaulio ekonomikos turi abipusės naudos. Iš JAV perspektyvos, Kinija atveria šiai valstybei savo vis augančią rinką su pigia darbo jėga ir visa reikalinga infrastruktūra amerikietiškomis prekėms gaminti bei platinti pasaulyje, taip pat ir gamybinius pajėgumus, kurie reikalingi tenkinti vis augančius amerikiečių vartotojiškos kultūros poreikius. Tuo tarpu Kinija, vadinama pasaulio fabriku, savo ruožtu dėl savo gamybinių pajėgumų ir amerikietišku prekių ženklų fabrikų užsitikrina tvirtas prekių tiekimo JAV rinkai pozicijas. Nepaisant to, Kinija taip pat susilaukia didžiulių tiesioginių užsienio investicijų, kurios skirtos fabrikų modernizacijai ar statyboms, taip pat naujų technologijų vystymui ar pritaikymui.

Nepaisant visos abipusės JAV ir Kinijos gaunamos naudos iš tarpusavio prekybos, galima teigti, jog šios valstybės susiduria ir su neigiamais aktyvių dvišalių ekonominių santykių padariniais. Pirmiausiai dėl skirtingo šių valstybių vartojimo ir išsivystymo lygio abipusiai prekybos srantai tampa netapatūs, o tai reiškia, jog viena iš valstybių galimai eksportuoja daugiau savo gaminamos produkcijos, nei importuoja iš antrosios valstybės. Ilgainiui, tokių netapačių prekybos sąlygų metu, išsivysto teigiami arba neigiami prekybos balansai, kurie vėliau turi didelę įtaką valstybių tarpusavio priklausomumui. Valstybės, kurių prekybos balansas teigiamas ar prekių eksportas gerokai viršija prekių importą, turi daug ekonominės naudos. Tačiau valstybės, kurios daugiau importuoja nei

⁴⁷ Highlights from the U.S. – China business council's, *China Business Review*, 2013, 22-23 p.

⁴⁸ World's largest economies, prieiga per internetą <http://money.cnn.com/news/economy/world_economies_gdp/>, (žiūrėta 2014 08 07)

eksportuoja ilgainiui dėl savo vartojimo poreikių tenkinimo tampa priklausomomis nuo savo tiesioginių ar netiesioginių prekių ir paslaugų tiekėjų. Kitas svarbus aspektas išlieka valstybių tarpusavio tiesioginių užsienio investicijų balansas. Teigtina, jog lygiai taip pat kaip ir su tarpusavio prekyba, taip ir su investicijom galioja tie patys dėsniai, kuomet dėl netolygių abipusių investicijų gali išsivystyti tiesioginių investicijų deficitas arba perteklius. Galiausiai valstybės iš tarpusavio prekybos siekia gauti kuo daugiau naudos. Šią naudą galima pasiekti įvairiais būdais: pigi darbo jėga, valiutų kursų manipuliacija, gera infrastruktūra ir kt. Būtent valstybės, tokios kaip JAV ir Kinija, kurios gali manipuliuoti savo valiutų kursu arba grynųjų pinigų emisija pasaulyje, tokiu būdu gali atpiginti savo prekes ir taip gauti dar daugiau naudos iš pasaulinės arba tarpusavio prekybos.

Būtent apie prekybos srautus, tiesiogines užsienio investicijas ir apie monetarinės politikos sprendimų įtaką dvišaliams ekonominiams santykiams ir bus kalbama tolimesniuose šio skyriaus poskyriuose analizuojant JAV ir Kinijos dvišalius ekonominius santykius.

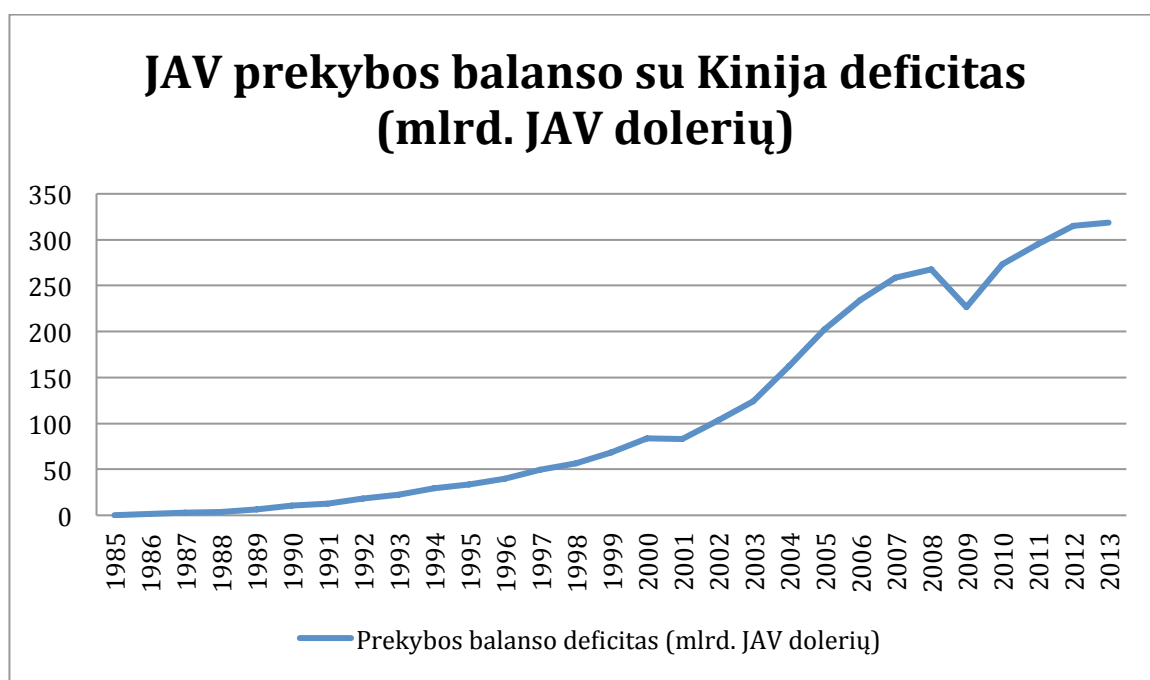
2.1 Prekybos srautų tendencijos ir jų vertinimas

Kaip jau minėta anksčiau, JAV ir Kinija, būdamos pirmaujančiomis pasaulio ekonomikomis ir turėdamos didžiules rinkas valstybių viduje, neišvengia didelių tarpusavio prekybos apimčių. JAV atveju, valstybei reikalingos prekės, kurios patenkintų augančius vartojimo poreikius ir taip pat naudojant pigios darbo jėgos potencialą, maksimaliai atpigintų prekes. Tokį ekonominį efektą, kokio reikia JAV galima išgauti naudojantis besivystančių valstybių jau minėta pigia darbo jėga, kurią neretai kontroliuoja vakarietiškos kompanijos savo filialuose. Tuo tarpu Kinijos atveju, valstybei yra reikalingos rinkos, kuriose galėtų parduoti savo gaminamas prekes ar paslaugas ir tokiu būdu dar labiau didinti savo gamybinius pajėgumus bei didinti šalies BVP. Taip pat 2001 m. gruodžio mėnesį Kinijos priėmimas į PPO reiškė šios šalies įsipareigojimą atverti ir liberalizuoti savo ekonomiką ir pasiūlyti labiau nuspėjamą aplinką prekybai ir tarptautinėms investicijoms pagal PPO taisykles.⁴⁹

Nuo Antrojo pasaulinio karo pabaigos bei kelis dešimtmečius po karo trukusio prekybos embargo tarp JAV ir Kinijos, JAV skubiai reikėjo patenkinti vis labiau augančius vidaus vartojimo poreikius. Tuo pat metu, didžiausiai pasaulio ekonomikai reikėjo pigios darbo jėgos ir pigių prekių, todėl Kinija tapo pokia investicija tiek atskiroms JAV kompanijoms, tiek ir pačiai JAV. Teigtina, jog didelę įtaką dvišaliams prekybiniam santykiams tarp JAV ir Kinijos turėjo įvairūs abipusiai prekybos suvaržymai, kurie neleisdavo abiejoms valstybėms prekiauti be didelių apribojimų. Viena tokių kliučių buvo Kinijos nebuvimas PPO nare. Būtent negalėjimas dalyvauti šio pasaulio valstybių prekybos klubo veikloje, Kinijai turėjo didelės įtakos. Būti šios organizacijos nariu reiškė galimybę naudotis

⁴⁹ Devaland M.J., *China's Economic Policy Impact on the United States*, New York: Nova Science Publishers, 2009, 68 p.

šiomis valstybių privilegijomis: diskriminacijos nebuvimas prekyboje; didesnis kitų valstybių rinkų atvirumas; prekybos partnerių nuspėjamumas ir skaidrumas; didesnė konkurencija; daugiau naudų besivystančioms valstybėms; aplinkos saugojimas.⁵⁰ Manytina, jog augant tiek JAV, tiek ir Kinijos poreikiams pradėti intensyvią dvišalę prekybą, abiejose pusėse, aukščiausiu lygiu, buvo imtasi derybų dėl geresnių prekybos sąlygų. To pasekoje, 2000 m. tuometinis JAV prezidentas Bilas Klintonas (Bill Clinton) pasirašo įstatymą dėl JAV ir Kinijos tarpusavio prekybos, kuris garantuoja valstybių prekybinį lygiateisiškumą pagal PPO didžiausio palankumo principą. Galiausiai 2001 m. Kinija tampa visateise PPO nare su visomis šiai šaliai priklausančiomis teisėmis ir įsipareigojimais.⁵¹ Galima teigti, jog prekyba, palyginus su dabartine prekyba tarp JAV ir Kinijos, dar prieš pastarajai tampant PPO nare, vyko ganėtinai sklandžiai, tačiau, nedideliais mastais.

3 pav. JAV prekybos balanso su Kinija deficitas. Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal <http://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html> duomenis

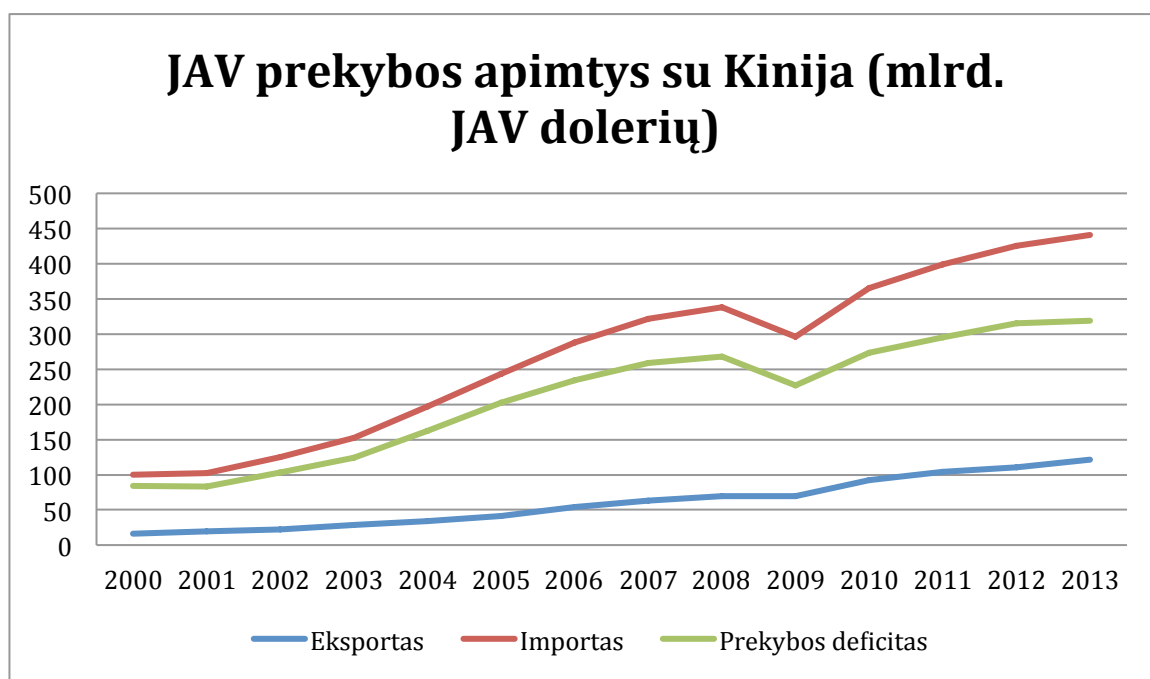
Nepaisant nedidelių prekybos apimčių, iš grafike (žr. 3 paveikslą) pateiktų duomenų matyti, jog nuo pat 1985 m. (seniausi rasti oficialūs duomenys) JAV importo ir eksporto prekybos balansas su Kinija įgauna nedidelę, tačiau deficitinę reikšmę, kuomet importas iš Kinijos siekė 3,861.7 mlrd. JAV dolerių, o savo ruožtu eksportas iš JAV siekė 3,855.7 mlrd. JAV dolerių. Taigi dar 1985 m. JAV ir Kinijos prekybos balansas buvo neigiamas, t.y. 6 mln. JAV dolerių.⁵² Vis labiau augant JAV rinkos

⁵⁰ What we stand for, prieiga per internetą <http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/what_stand_for_e.htm>, (žiūrėta 2014 09 08)

⁵¹ China Business Review., Op. cit. 25 p.

⁵² Trade in goods with China, prieiga per internetą <<http://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html>>, (žiūrėta 2014 08 12)

poreikiams, tarpusavio prekyba tarp JAV ir Kinijos akivaizdžiai tik didėjo, tačiau derėtų paminėti, jog dar 1985 m. atsiradęs JAV prekybos su Kinija balanso deficitas augant tarpusavio prekybos apimtims, augo taip pat.

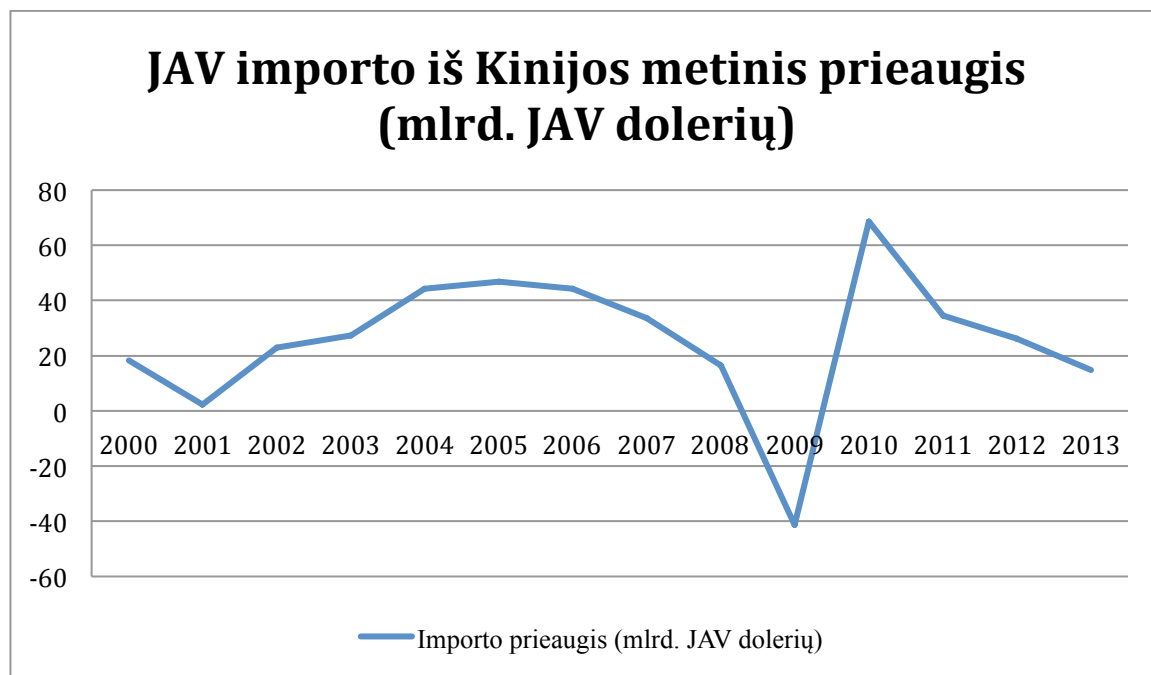
4 pav. JAV prekybos apimtys su Kinija. Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal <http://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html>

Iš pateikto grafiko matyti, jog tiriamojo laikotarpio pradžioje (2004 m.) JAV prekybos apimtys su Kinija sudarė: importas – 196,682.0 mlrd. JAV dolerių; eksportas – 34,427.8 mlrd. JAV dolerių, taigi prekybos balanso deficitas siekė 162,254.3 mlrd. JAV dolerių (žr. 4 paveikslą).⁵³ Tuo tarpu tiriamojo laikotarpio pabaigoje (2013 m. pab.) JAV importas iš Kinijos siekė 440,447.7 mlrd. JAV dolerių, o savo ruožtu eksportas į prekybos partnerę tesiekė 121,736.4 mlrd. JAV dolerių ir neigiamas prekybos balansas išaugo iki 318,711.3 mlrd. JAV dolerių.⁵⁴ Galiausiai atlikus skaičiavimus duomenys rodo, jog nuo tiriamojo laikotarpio pradžios iki pabaigos JAV importas iš Kinijos išaugo apie 192.3%, tuo tarpu eksportas išaugo apie 353.59%, galiausiai JAV prekybos deficitas su Kinija išaugo 196.4%. Taip pat svarbu paminėti, jog augant dvišalių prekybos apimčių atotrūkiui tarp importo ir eksporto sektorių, augo ir Kinijos vaidmuo JAV rinkai. Galima teigti, jog tiekiant vis daugiau prekių iš Kinijos ir esant netolygiems prekybos balansams, manytina, kad kartu didėja ir priklausomybė nuo Kinijos eksporto į JAV.

⁵³ Trade in goods with China, prieiga per internetą <<http://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html>>, (žiūrėta 2014 08 12)

⁵⁴ Ibid.

Tačiau išanalizavus JAV importo iš Kinijos rodiklius teigtina, jog nepaisant nuolatinio augimo (žr. 2 priedą), augimas nebuvo visiškai stabilus.

5 pav. JAV importo iš Kinijos metinis prieaugis. Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal <http://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html> duomenis

Importas. Iš pateikto grafiko matyti (žr. 5 paveikslą), jog sparčiausias JAV importo augimas pastebimas po to, kai Kinija yra oficialiai 2001 m. pabaigoje priimama kaip PPO oficiali narė. Pažymėtina, jog 2002 m. importo rodikliai išaugo apie 22,4% arba 22,914 mlrd. JAV dolerių, palyginus su praėjusiais metais. Ši staigų importo augimą galima paaiškinti tuo, jog Kinijai įstojus į PPO ir tapus lygiateise nare, ši šalis galėjo lengviau ir geresnėmis sąlygomis eksportuoti savo prekes į JAV rinką. Apibendrinus importo duomenis galima teigti, jog nuosekliai nuo aukščiau minėtų 2002 m. rodiklių, vyko stabilus importo augimas vyraujantis apie 22% kasmet, lyginant su praėjusiais metais. Teigtina, jog aukščiausias importo prieaugio procentas, lyginant su prieš tai buvusiais metais, fiksuotas 2004 m. ir siekė apie 29,02% arba 44,245 mlrd. JAV dolerių. Galiausiai JAV importas iš Kinijos patiria lėtėjimą, kurį išduoda importo prieaugio mažėjimas, kuriam galimai įtakos turėjo lėtėjantis vartojimas JAV viduje dėl prasidėjusios 2007 m. pasaulio finansų krizės. Mažiausias importo prieaugio rodiklis pasiekiamas 2008 m., kurį sudaro 5,08% arba 16,329 mlrd. JAV dolerių, lyginant su praėjusiais metais. Teigtina, jog būtent dėl šios globalios finansų krizės JAV importas iš Kinijos 2009 m. smunka 41,398 mlrd. JAV dolerių arba -12,25% lyginant su prieš metus buvusiais importo rodikliais.

JAV atsigauant po finansų krizės ir skiriant injekcijas ekonomikai, bei skatinant vartojimą valstybės viduje, importo rodikliai taip pat pradeda didėti. 2010 m. JAV importas išauga 23,13% arba 68,578 mlrd. JAV dolerių, lyginant su nuosmukio laikotarpiu. Tuo tarpu bendri importo rodikliai nuosekliai auga, tačiau importo prieaugis stabilizuojasi ir nebėra toks didelis kaip 2010 m. ir vidutiniškai siekia apie 6,49% kasmet. Derėtų paminėti, jog absoliutų importo rekordą iš Kinijos, paskutiniaisiais duomenimis, JAV pasiekia 2014 m. pradžioje ir jis siekia 440,447 mlrd. JAV dolerių. Apibendrinus pateiktus duomenis matome, jog nuo to laiko, kai Kinija tapo visateise PPO nare, importas iš šios valstybės į JAV 2002-2014 m. laikotarpyje išaugo daugiau nei 351%.

Taip pat, aptarus JAV importo rodiklius iš Kinijos, svarbu paminėti importo prekinę struktūrą. Kinija šiuo metu pagal PPO duomenis yra pagrindinis JAV importo šaltinis ir bendrai sudaro apie 19% viso JAV importo.⁵⁵ Pagal Jungtinių Valstijų Prekybos Atstovų Agentūrą (JVPAA), JAV importo iš Kinijos didžiąją dalį sudaro: elektronikos prietaisai, įvairūs įrengimai, baldai ir patalynė, žaislai, sporto reikmenys ir avalynės produkcija.⁵⁶ Taip pat didelę dalį importo iš Kinijos sudaro žemės ūkio produktai: apdoroti vaisiai ir daržovės, vaisių bei daržovių sultys, šviežios daržovės bei įvairūs užkandžiai.⁵⁷

Eksportas. Išanalizavus JAV eksporto sektoriaus į Kiniją duomenis teigtina, kad lygiai taip pat, kaip ir importo sektoriuje svarbų vaidmenį prekybos apimčių augimui darė Kinijos priėmimas į PPO 2001 m. pabaigoje. Po minėtosios Kinijos oficialios narystės šioje organizacijoje pastebimas ganėtinai nuoseklus ir stabilus eksporto augimas (žr. 3 priedą). Pažymėtina, jog augantį JAV eksportą į Kiniją galima aiškinti pagrindinėmis PPO nuostatomis. Po narystės PPO, Kinijos rinka tapo patrauklesnė JAV eksportui dėl turėjusios įvykti rinkos liberalizacijos, konkurencingos rinkos užtikrinimo, diskriminacijos nebuvimo ir vienodų muitų bei tarifų sąlygų visoms PPO valstybėms narėms. Pažymėtina, jog tiriamojo laikotarpio pradžioje (2004 m.) JAV eksportas į Kiniją sudarė 34,427 mlrd. JAV dolerių, tuo tarpu tiriamojo laikotarpio pabaigoje (2013 m. pab.) eksporto apimtys pasiekė 121,736 mlrd. JAV dolerių.⁵⁸ Apskaičiavus pateiktus duomenis teigtina, jog JAV eksportas į Kiniją 2004 – 2014 m. laikotarpyje išaugo 353,59%. Taip pat svarbu paminėti, jog nuo Kinijos tapimo visateise PPO nare (2001 m.) JAV eksportas į šią šalį išaugo nuo 22,127 mlrd. JAV dolerių iki 121,736 mlrd. JAV dolerių arba daugiau nei 550%.⁵⁹

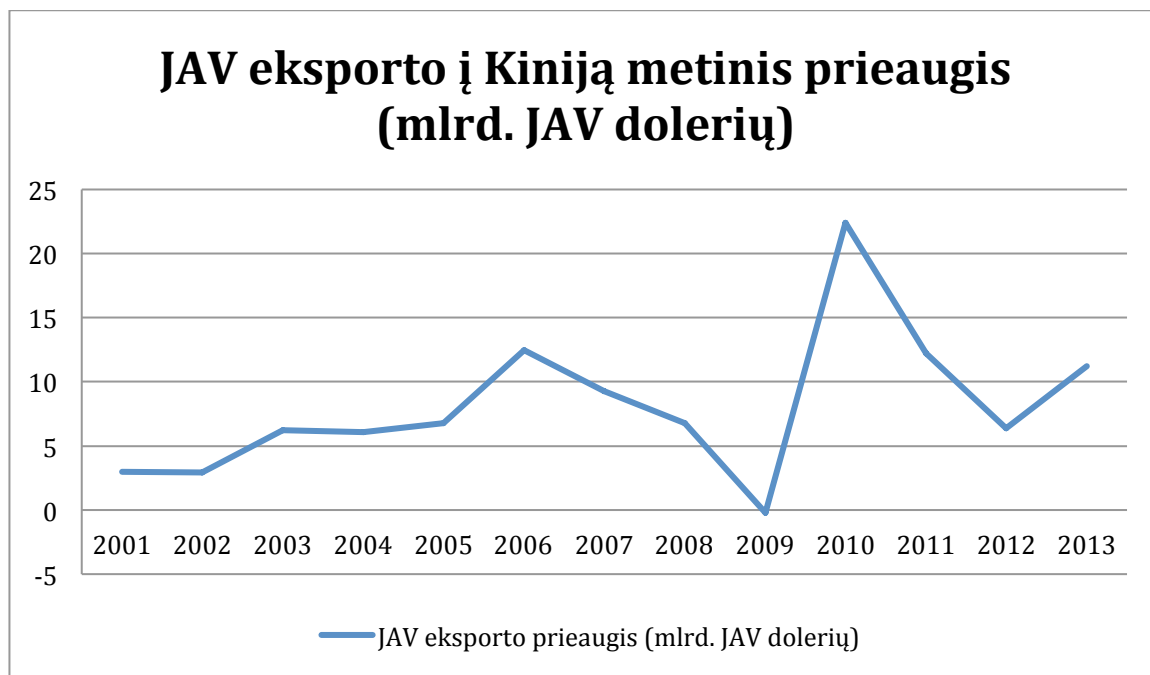
⁵⁵ Trade profile: United States, prieiga per internetą <<http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Language=E&Country=US%2cCN>>, (žiūrėta 2014 09 11)

⁵⁶ U.S.-China Trade Facts, prieiga per internetą <<http://www.ustr.gov/countries-regions/china-mongolia-taiwan/peoples-republic-china>>, (žiūrėta 2014 09 11)

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Trade in Goods with China, prieiga per internetą <<http://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html>>, (žiūrėta 2014 08 12)

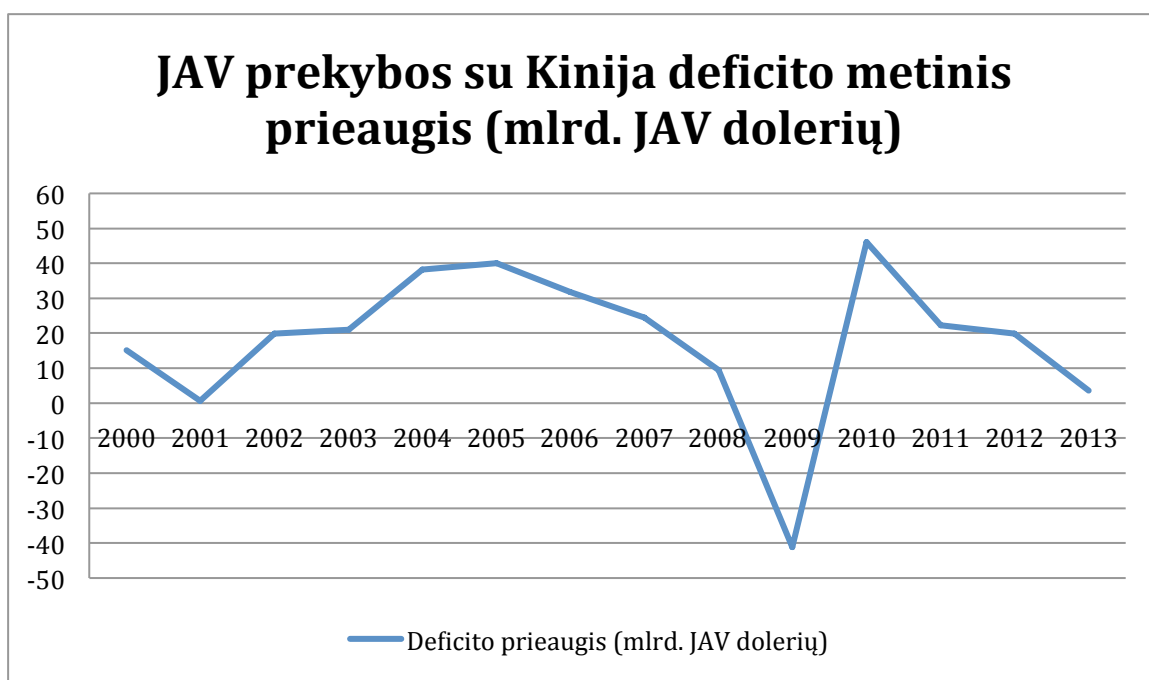
⁵⁹ Ibid.

6 pav. JAV eksporto į Kiniją metinis prieaugis. Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal <http://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html> duomenis

Iš grafike pateiktų duomenų (žr. 6 paveikslą) matyti, jog nuo minėtosios narystės PPO iki tiriamojo laikotarpio pradžios, JAV eksportas į Kiniją vidutiniškai augdavo 21,75% arba 4,592 mlrd. JAV dolerių per metus. Nuo 2004 m. iki 2006 m. pastebimas tolygus eksporto prieaugis, lyginant su praėjusiais metais. Vidutiniškai šiuo laikotarpiu eksportas auga po 6,412 mlrd. JAV dolerių arba 20,5% lyginant su praėjusiais metais. Pažymėtina jog didžiausias šio laikotarpio eksporto prieaugis, lyginant su praėjusiais metais, fiksuojamas 2006 m. ir siekia 30,29% arba 12,481 mlrd. JAV dolerių. Po šio pakilimo pastebimas eksporto prieaugio mažėjimas, kuris 2007 m. siekia 17,25% arba 9,263 mlrd. JAV dolerių, tuo tarpu 2008 m. jau fiksuojamas tik 6,795 mlrd. JAV dolerių arba 10,79% prieaugis lyginant su praėjusiais metais. Galiausiai 2009 m. fiksuojamas minusinis eksporto prieaugio kritimas lyginant su praėjusiais metais, kuris siekia -0,33% arba -0,236 mlrd. JAV dolerių. Šis eksporto prieaugio lėtėjimas, taip pat ir nedidelis, tačiau minusinis prieaugis 2009 m. gali būti siejamas su įsigalėjusia pasaulio ekonomine krize, dėl kurios mažėjant vartojimui bei vykstant ekonominiam sąstingiumi, taip pat nukentėjo ir importo rodikliai iš Kinijos. Tačiau teigtina, jog pamažu atsigaunant vartojimui ir JAV vyriausybei skatinant šalies ekonomiką iš vidaus, 2010 m. fiksuojamas didžiausias eksporto prieaugis, kuris siekia 22,414 mlrd. JAV dolerių arba 32,25% lyginant su praėjusiais metais. Taip pat pastebėtina, jog po pastarojo eksporto šoktelėjimo į viršų, kitų metų prieaugių rodikliai ilgainiui mažėja ir 2011 – 2013 m. laikotarpiu vidutinis eksporto prieaugis siekia 9,19% arba 9,941 mlrd. JAV dolerių.

Aptarus JAV eksporto į Kiniją rodiklius, derėtų paminėti bei aptarti eksporto prekinę struktūrą. Ne maisto produktų sektoriuje pagrindines JAV eksporto prekes sudaro: lėktuvai, įvairi technika/mechanizmai, elektronikos prietaisai bei transporto priemonės.⁶⁰ Žemės ūkio produkcijos sektoriuje 2013 m. duomenimis Kinija yra didžiausia JAV eksporto rinka šioje srityje. Pagrindiniai eksporto produktai yra sojos, medvilnė, kailiai ir odos bei distiliuoti grūdai.⁶¹ Taip pat svarbu paminėti, jog priešingai nei importo sektoriuje, Kinija pagal JAV eksporto rodiklius tarp prekybos partnerių užima tik ketvirtąją vietą ir eksporto apimtys 2012 m. sudarė viso labo tik 7,2% viso JAV eksporto.⁶²

7 pav. JAV prekybos su Kinija deficito metinis prieaugis. Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal <http://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html> duomenis

Prekybos deficitas. Iš JAV ir Kinijos dvišalės prekybos balanso deficito grafiko (žr. 7 paveikslą) matyti, jog deficitas išlaiko tam tikras didėjimo bei mažėjimo tendencijas. Galima teigti, jog prekybos balanso deficitas tarp JAV ir Kinijos auga nuo 2001 m. iki pat 2005 m. su nedideliais augimo stabilizavimo požymiais 2002 – 2003 m. laikotarpiu. Grafiko duomenys rodo, jog nuo 2005 m. JAV prekybos balanso prieaugis su kiekvienais metais mažėjo, ko pasekoje lėtėjo ir bendras balanso augimas. Šiuos sumažėjusius prieaugių duomenis galima sieti su jau aptartais vartojimo lėtėjimu bei

⁶⁰ U.S.-China Trade Facts, prieiga per internetą <<http://www.ustr.gov/countries-regions/china-mongolia-taiwan/peoples-republic-china>>, (žiūrėta 2014 09 11)

⁶¹ Ibid.

⁶² Trade profile: United States, prieiga per internetą

<<http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Language=E&Country=US%2cCN>>, (žiūrėta 2014 09 11)

artėjančia pasauline finansų krize. Tačiau lyginant importo / eksporto bei prekybos deficito metinių prieaugių grafikus galima išskirti vieną pagrindinių priežasčių, sumažinusių deficito augimą. Iš grafikų duomenų pastebima, jog JAV importas iš Kinijos (žr. 5 paveikslą) augimo piką pasiekia 2005 m. ir palaipsniui pradeda mažėti. Tuo tarpu JAV eksportas į Kiniją (žr. 6 paveikslą) ir toliau auga iki 2006 m., kol palaipsniui pradeda mažėti iki 2008 m., todėl galima teigti, jog būtent šie skirtingi prekybos srautai ir lėmė prekybos balanso deficito laikiną sumažėjimą. Galiausiai galima teigti, jog daugiausiai deficitas sumažėja 2009 m., tačiau atsigaunant JAV ekonomikai bei prekybos srautams ir vėl pradeda sparčiai augti, kol ir vėl kiek labiau stabilizuojasi 2010 – 2013 m. laikotarpiu dėl skirtingų importo bei eksporto srautų.

Išanalizavus JAV dvišalių prekybos santykių duomenis su Kinija teigtina, jog kaip valstijų visuma JAV yra žymiai mažiau priklausoma ir sunkiau pažeidžiama nei atskiri šios valstybės segmentai. Būtent analizuojant atskirų valstijų padėtį dvišalėje prekyboje su Kinija ir bus bandoma atskleisti, kurios valstijos yra labiausiai priklausomos nuo šių prekybinių santykių bei kurios iš jų dominuoja visoje JAV prekyboje su Kinija.

2.2 Atskirų JAV valstijų prekybinių santykių su Kinija charakteristika

Išanalizavus ankstesniame poskyryje pateiktus JAV ir Kinijos dvišalių prekybos santykių duomenis, galima teigti, kad prekybos apimtys tarp šių dviejų valstybių, vertinant JAV importą ir eksportą prekyboje su Kinija, yra netolygios. Tačiau norint išsiaiškinti JAV priklausomumą ir pažeidžiamumą prekybos santykiuose su Kinija vertėtų išanalizuoti atskirų JAV sudedamųjų segmentų – valstijų prekybos srautus su minėtąja prekybos partnere. Manytina, jog JAV kaip valstijų visuma yra daug sunkiau paveikiama ir pažeidžiama įvairių prekybos politikų nei atskiros jos valstijos. Tačiau išanalizavus atskirų valstijų prekybos duomenis turėtų paaiškėti, kurios valstijos yra labiausiai pažeidžiamos importo / eksporto santykiuose su Kinija, arba kurios atskiros valstijos ar jų grupės ir jų prekybos santykiai labiausiai galėtų pažeisti JAV kaip šių valstijų visumą.

Išanalizavus atskirų JAV valstijų prekybos su Kinija duomenis 2010 – 2013 m. laikotarpiu ir išvedus atitinkamus duomenų vidurkius, galima išskirti kelias atskiras valstijų grupes. Pirmoji valstijų grupė, tai valstijos kurių didžiausia valstijos prekybos dalis tenka prekybai su Kinija. Tuo tarpu antroji valstijų grupė, tai dominuojančios valstijos prekybiniuose JAV ir Kinijos santykiuose.

2.2.1 Labiausiai priklausomos valstijos nuo savo bendro importo / eksporto su Kinija

Eksportas. Išanalizavus atskirų JAV valstijų bei užjūrio teritorijų (Puerto Rikas; Mergelių salos) eksporto duomenis pagal tai, kokią dalį viso valstijos eksporto procentais sudaro eksportas į

Kiniją paaiškėjo, jog galima išskirti aštuonias labiausiai pažeidžiamas valstijas, kurių eksporto vidurkis procentais perkopia 10% ribą ir visas kitas valstijas, kurių rodikliai nesiekia minėtųjų 10% ir neturi didelės reikšmės valstijos eksportui (žr. 4 ir 5 priedą). Teigtina, jog labiausiai nuo eksporto į Kiniją, dėl galimai mažai diversifikuoto eksporto, yra priklausomos Aliaskos, Vašingtono, Oregono, Vermonto, Luizianos, Pietų Karolinos, Alabamos ir Havajų valstijos. Tačiau pastebėtina, jog visų didžiausią priklausomybę nuo eksporto į Kiniją jaučia Aliaskos, Vašingtono ir Oregono valstijos. Atitinkamai minėtųjų valstijų eksportas į Kiniją nuo viso bendro valstijos eksporto 2010 – 2013 m. laikotarpiu vidutiniškai sudaro 26,85%, 18,95% ir 18,23%.⁶³

2 lentelė. Labiausiai nuo eksporto į Kiniją priklausančių valstijų prekybos tendencijos.

Valstija	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.
Aliaskos	22.2%	28.1%	29.8%	27.3%
Vašingtono	19.3%	17.3%	18.7%	20.5%
Oregono	23.0%	17.3%	14.5%	18.1%

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal <http://www.census.gov/foreign-trade/statistics/state/data/index.html> duomenis

Analizuojant pateiktosios lentelės duomenis, galima teigti, jog labiausiai priklausomų valstijų eksporto apimtyse galima įžvelgti tam tikras tendencijas. Teigtina, jog Aliaskos atveju 2010 – 2012 m. eksporto apimtys į Kiniją auga, bet nuo 2013 m. nežymiai sumažėjo, tačiau vistiek šios eksporto apimtys sudaro didžiąją dalį viso valstijos eksporto. Vašingtono valstijos atveju galima teigti, jog 2011 m. eksportas į Kiniją susitraukė 2%, tačiau 2012 – 2013 m. laikotarpiu eksporto apimtys tik auga, todėl išliekant panašiom augimo tendencijom Vašingtono valstijos eksporto priklausomybė nuo Kinijos rinkos tik didės. Oregono valstijos atveju nuo 2010 m. iki 2012 m. pastebimas eksporto apimčių mažėjimas, tačiau 2013 m. vėl pasiekia ribą, kuri išliekant augimo tendencijom, dar labiau padidins eksporto priklausomybę nuo Kinijos rinkos.

Visų kitų valstijų, kurių eksportas nesiekia minėtųjų 10% plačiau aptarinėti darbe nėra tikslinga, nes jų priklausomumas nuo eksporto į Kinijos rinką yra minimalus arba jo visai nėra (žr. 4 ir 5 priedą).

Importas. Išanalizavus atskirų JAV valstijų ir jau minėtųjų užjūrio teritorijų importo duomenis iš Kinijos pagal tai, kokią atskirų valstijų viso importo dalį procentais sudaro importas iš Kinijos, paaiškėjo, jog galima iš viso išskirti trylika valstijų, kurių importas iš Kinijos viršija 20% viso valstijų

⁶³ Foreign trade by states, prieiga per internetą <<http://www.census.gov/foreign-trade/statistics/state/data/index.html>>, (žiūrėta 2014 09 11)

importo (žr. 6 ir 7 priedą). Kaip labiausiai pažeidžiamas ir labiausiai priklausomas nuo importo iš Kinijos galima laikyti Tenesio, Kalifornijos, Nevados, Minesotos ir Naujojo Meksiko valstijas. Visų minėtųjų valstijų importas iš Kinijos vidutiniškai 2010 – 2013 m. laikotarpiu viršija 30% ribą.

3 lentelė. Labiausiai nuo importo iš Kinijos priklausomų valstijų prekybos tendencijos.

Valstija	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.
Tenesio	34.0%	36.7%	33.5%	34.5%
Kalifornijos	34.6%	34.2%	33.9%	34.2%
Nevados	30.6%	32.4%	33.0%	40.7%
Minesotos	37.8%	29.1%	31.4%	30.1%
Naujojo Meksiko	23.9%	32.8%	32.5%	35.7%

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal

<http://www.census.gov/foreign-trade/statistics/state/data/index.html> duomenis

Išanalizavus lentelėje pateiktus 2010 – 2013 m. duomenis matyti, jog nuo importo iš Kinijos labiausiai priklausomų valstijų duomenyse matomos tam tikros augimo ir nedidelių prekybos apimčių susitraukimo tendencijos. Labiausiai priklausomos nuo importo Tenesio valstijos duomenys 2010 – 2011 m. laikotarpiu pastebimas importo apimčių didėjimas, kol galiausiai 2012 m. importo apimty susitraukia 3,2%. Tačiau jau 2013 m. importo apimty vėl ūgteli 1%. Įvertinus bendras Tenesio valstijos importo iš Kinijos tendencijas galima teigti, jog nepaisant nežymių importo apimčių susitraukimų, ši valstija išlieka itin priklausoma nuo savo prekybos partnerės. Didžiausią gyventojų skaičių turinti Kalifornijos valstija⁶⁴ procentine išraiška nedaug atsilieka nuo Tenesio valstijos ir galima teigti, jog šios valstijos importo apimty iš Kinijos visą 2010 – 2013 m. laikotarpį praktiškai nekinta. Tuo tarpu iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad Nevados valstijos priklausomumas nuo importo iš Kinijos kasmet vis auga, o 2013 m. importo apimty, lyginant su praėjusiais metais išaugo 7,7%. Todėl jei importo apimčių tendencijos nesikeis, tuomet Nevados valstijos priklausomybė nuo importo iš Kinijos tik didės. Minesotos valstijos atveju importo apimty nėra tolygios. Pastebėtina, jog 2011 m. importo apimty lyginant su praėjusiais metais susitraukė 8,7%. Tuo tarpu 2012 m. importas iš Kinijos vėl ūgtelėjo 2,3% ir galiausiai 2013 m. vėl smuko 1,3%. Būtent dėl šių rodiklių svyravimų ir palyginti didelio nuosmukio lyginant 2010 – 2013 m. kas sudarė 7,7% sunku nusakyti ar Minesotos valstijos priklausomumas lėtai auga ar labiau pamažu traukiasi, tačiau galima teigti, jog nepaisant svyravimų ši valstija išlieka labai priklausoma nuo importo iš Kinijos. Naujojo Meksiko valstijos atveju teigtina, jog šios valstijos priklausomumas nuo importo iš Kinijos tolygiai auga nuo 2010 m. Tačiau pastebėtinas ir vienas minimalus sumažėjimas, kuris 2012 m. smuktelėjo tik 0,3% lyginant su

⁶⁴ State of California facts, prieiga per internetą <<http://www.ca.gov/About/Facts.html>>, (žiūrėta 2014 09 11)

praėjusiais metais. Dėl to, jog minėtasis sumažėjimas nebuvo labai žymus bendrai Naujojo Meksiko valstijos importo didėjimo tendencijai, todėl galima teigti, jog Naujojo Meksiko valstijos importo apimtys iš Kinijos ir priklausomybė nuo šios prekybos partnerės tik didėja.

Apibendrinus visus valstijų duomenis, kurie neperkopia 30% ribos galima teigti, jog priklausomybės mažėjimas nuo Kinijos mažėja palaipsniui ir nėra labai didelių atotrūkių tarp valstijų, kurių visas importas viršija 20% (8 valstijos) ir tų, kurių importas siekia nuo 10% iki 20% (26 valstijos) (žr. 6 ir 7 priedą). Tačiau galima daryti išvadą, jog esant tokiems importo iš Kinijos rodikliams, akivaizdžiai matoma valstijų priklausomybė nuo šios prekybos partnerės. Trisdešimt keturių valstijų iš penkiasdešimt trijų, įskaitant ir užjūrio teritorijas, duomenys rodo, kad su kiekvienais metais priklausomų valstijų nuo importo iš vieno prekybos partnerio tik daugėja. Išsiaiškinus labiausiai priklausomas JAV valstijas nuo bendro valstijos importo / eksporto su Kinija, taip pat svarbu išieka išsiaiškinti JAV valstijas, kurios pagal prekybos apimtis dominuoja JAV – Kinijos užsienio prekyboje. Būtent apie šias valstijas ir bus kalbama kitame poskyryje.

2.2.2 Dominuojančių valstijų JAV ir Kinijos užsienio prekyboje charakteristika

Eksportas. Išanalizavus visų atskirų JAV valstijų ir jau minėtųjų užjūrio teritorijų (Mergelių salos, Puerto Rikas) duomenis pagal tai, kokią dalį viso JAV eksporto į Kiniją sudaro kiekviena atskira valstija paaiškėjo, jog galima išskirti penkias pagrindines valstijas, kurių indėlis į visą JAV eksportą į Kiniją yra didžiausias (žr. 8 priedą). JAV eksporte į Kiniją dominuojančias valstijas sudaro: Kalifornijos, Vašingtono, Teksaso, Luizianos, Niujorko ir Ilinojaus valstijos. Pažymėtina, jog visos šios penkios valstijos taip pat kartu paėmus sudaro kiek daugiau nei pusę (50,63%) viso JAV eksporto į Kiniją. Taip pat svarbu paminėti, jog Teksaso ir Kalifornijos valstijos sudaro didžiausią dalį viso JAV eksporto į visas pasaulio valstybes, atitinkamai Teksaso valstija sudaro 16,98% ir Kalifornijos valstija sudaro 10,78%. Teigtina, jog minėtosios penkios valstijos visumoje sudarydamos kiek daugiau nei pusę JAV eksporto į Kiniją rodo, jog būtent per šių valstijų eksportą JAV galima daryti daugiausiai įtakos arba daugiausiai žalos. Tačiau taip pat svarbu aptarti ir šių galimai JAV didžiausią žalą galinčių padaryti valstijų eksporto į Kiniją kaitą ir aptarti ar priklausomybė nuo Kinijos rinkų potencialiai auga ar mažėja.

4 lentelė. JAV eksporte į Kiniją dominuojančių valstijų prekybos apimčių tendencijos.

Valstija	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.
Kalifornijos	8.7%	8.9%	8.6%	9.7%
Vašingtono	19.3%	17.3%	18.7%	20.5%
Teksaso	5.0%	4.4%	3.9%	3.9%

Luizianos	15.7%	13.2%	14.8%	12.6%
Niujorko	4.8%	5.2%	5.3%	5.8%
Iilinojaus	6.3%	6.0%	6.1%	8.6%

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal <http://www.census.gov/foreign-trade/statistics/state/data/index.html> duomenis

Išanalizavus lentelėje pateiktus 2010 – 2013 m. valstijų duomenis teigtina, jog galima išskirti tam tikras augimo ir mažėjimo tendencijas. Didžiausią indėlį į visą JAV eksportą į Kiniją įnešanti Kalifornijos valstija pasižymi stabilumu ir 2010 – 2012 m. laikotarpiu praktiškai nekinta, tačiau 2013 m. eksportas į Kiniją ūgteli 1,1% lyginant su praėjusiais metais. Dėl pakankamai stabilios valstijos eksporto dalies į Kiniją galima teigti, jog didelių augimo tempų iš pateiktų duomenų nepastebima, tačiau Kalifornijos valstija pasižymi eksporto apimčių į Kiniją stabilumu. Antroji didžiausią indėlį į visą JAV eksportą į Kiniją įnešanti valstija yra Vašingtono valstija. Šios valstijos eksporto dalis į Kiniją, lyginant su praėjusiais metais, 2011 m. smukteli 2%, tačiau jau 2012 m. ūgteli 1,4%, o 2013 m. dar kartą ūgteli 1,8%. Išanalizavus valstijos duomenis galima teigti, jog po 2011 m. nedidelio eksporto nuosmukio, šios valstijos eksporto apimtys į Kiniją pamažu auga. Išanalizavus Teksaso valstijos duomenis teigtina, jog šios valstijos apimtys į Kiniją palaipsniui mažėja, kartu mažindamos ir priklausomybę nuo šios šalies rinkos. Taip pat pastebima, jog 2012 – 2013 m. eksporto apimtys stabilizuojasi ties 3,9%, todėl tolimesnes augimo ar mažėjimo tendencijas išskirti sunku. Išanalizavus Luizianos valstijos duomenis galima teigti, jog kaip ir Teksaso valstijoje, Luizianos valstijos eksporto apimtys į Kiniją yra linkusios mažėti, išskyrus 2012 m. rodiklius, kuomet eksporto apimtys, lyginant su praėjusiais metais išaugo 1,6%, tačiau jau kitais metais mažėjo. Jei eksporto į Kiniją apimtys ir toliau mažės, galima teigti, jog tokiu atveju mažės ir šios valstijos priklausomybė nuo pastarosios valstybės rinkos. Penktosios, Niujorko valstijos duomenys atskleidžia, jog nuo 2010 m. pradžios valstijos dalies eksportas į Kiniją tik auga, kartu su šiuo rodikliu auga ir priklausomybė nuo Kinijos rinkos. Iš paskutiniosios Iilinojaus valstijos duomenų galima teigti, jog 2010 – 2012 m. laikotarpiu valstijos eksportas į Kiniją laikėsi apie 6% ir svyravo nežymiai, tačiau 2013 m., lyginant su praėjusiais, eksporto apimtys išaugo 2,5%. Apibendrinus lentelės duomenis galima teigti, jog eksporto sektoriuje minėtosios valstijos, kurios sudaro kiek daugiau nei 50% viso JAV eksporto į Kiniją, neišsiskiria dideliais augimo tempais. Tačiau galima teigti, jog kai kurių valstijų duomenyse yra pastebima nedidelių kaitos tendencijų. Vienintelės Teksaso valstijos eksporto apimtys 2013 m. lyginant su 2010 m. sumažėjo, visų kitų valstijų apimtys tame pačiame laikotarpyje išaugo.

Taip pat derėtų paminėti, jog visos kitos valstijos, kurių eksportas į Kiniją sudaro nuo 1% iki 3% viso JAV eksporto į šią šalį, didelės įtakos visam JAV eksportui kaip atskiri vienetai neturi, todėl plačiau aptarinėti kiekvienos valstijos duomenis nėra tikslinga (žr. 8 priedą).

Importas. Išanalizavus visų atskirų JAV valstijų, bei užjūrio teritorijų (Mergelių salos, Puerto Rikas) duomenis pagal tai, kokią dalį viso JAV importo iš Kinijos sudaro kiekviena atskira valstija paaiškėjo, jog galima išskirti aštuonias pagrindines valstijas daugiausiai lemiančias JAV importe iš Kinijos. Šias valstijas pagal indėlį į importą būtų galima išrikiuoti taip: Kalifornijos, Teksaso, Iliojaus, Niujorko, Tenesio, Naujojo Džersio, Džordžijos ir Pensilvanijos valstijos (žr. 9 ir 10 priedą). Visos šios valstijos kartu paėmus sudaro daugiau nei 67% viso JAV importo iš Kinijos. Taip pat svarbu paminėti, jog didžiausią dalį viso JAV importo iš Kinijos sudaro Kalifornijos valstijos importas, atitinkamai 30,16% viso JAV importo iš Kinijos. Norint išsiaiškinti ar Kalifornijos ir kitų minėtųjų valstijų, viršijančių 5%, importo dalis iš Kinijos išlaiko augimo ar mažėjimo tendencijas yra tikslinga išanalizuoti kiekvienos valstijos duomenis atskirai.

5 lentelė. JAV importe iš Kinijos dominuojančių valstijų prekybos tendencijos.

Valstija	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.
Kalifornija	34.6%	34.2%	33.9%	34.2%
Teksasas	11.9%	11.4%	12.3%	13.7%
Iliojus	19.4%	18.8%	22.0%	20.7%
Niujorkas	18.1%	17.0%	18.2%	17.5%

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal <http://www.census.gov/foreign-trade/statistics/state/data/index.html> duomenis

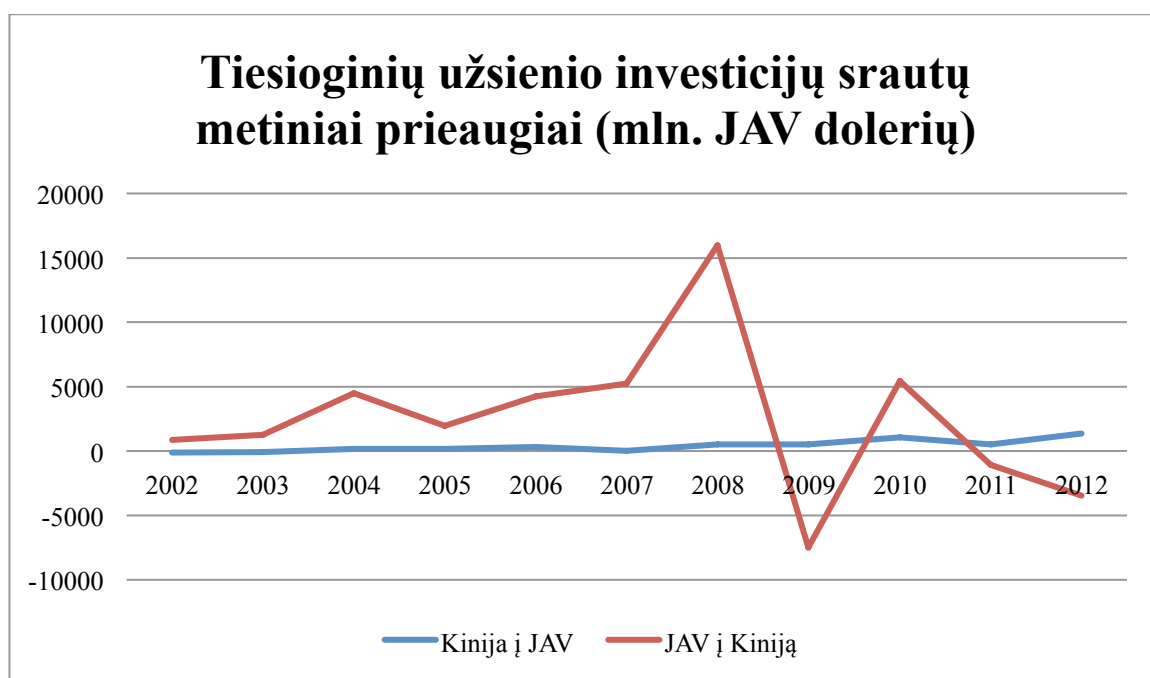
Apibendrinus duomenis galima teigti, jog Kalifornijos valstijos importo apimtys iš Kinijos 2010 – 2013 m. laikotarpyje svyruoja nežymiai ir visą laikotarpį išsilaiko apie 34%, todėl galima teigti, jog šios valstijos importo apimtys išlieka stabilios ir augimo ar mažėjimo tendencijas įžvelgti sunku. Teksaso valstijos duomenys rodo, jog fiksuojamas nedidelis importo apimčių susitraukimas 2011 m., kuomet apimtys susitraukė 0,5% lyginant su praėjusiais metais. Tačiau jau 2012 m. ir 2013 m. Teksaso valstijos apimtys pamažu auga, todėl išliekant tokiem pat augimo tempam galima teigti, jog importo apimtys, o kartu ir priklausomybė nuo importo iš Kinijos potencialiai didės. Išanalizavus Iliojaus ir Niujorko valstijų duomenis galima teigti, jog abi valstijos pasižymi importo apimčių iš Kinijos svyravimais. Abiejų minėtųjų valstijų importo apimtys šiek tiek smukteli 2011 m. laikotarpiu lyginant su 2010 m. Tačiau pastebima, jog kiek vėliau 2012 m. abiejų valstijų importo apimtys vėl kiek išauga, tačiau neilgam, nes 2013 m. vėl susitraukia. Iš šių svyravimų sunku teigti, jog priklausomybė nuo importo iš Kinijos vienareikšmiškai auga arba mažėja, tačiau derėtų pabrėžti, jog svyravimai nėra radikalūs ir išlieka ganėtinai nedideli.

Likusiųjų valstijų duomenų, kurių bendras indėlis į visą JAV importą iš Kinijos nesiekia 5% aptarinėti nėra tikslinga, nes šios valstijos sudaro tik nedidelę viso JAV importo dalį ir daryti didelės įtakos JAV kaip visumai negali.

Aptarus JAV – Kinijos užsienio prekybos charakteristikas bei išsiaiškinus labiausiai pažeidžiamas ir dominuojančias JAV valstijas dvišalėje prekyboje su Kinija, taip pat svarbu išlieka aptarti ir kitus veiksnius, galimai lemiančius šių valstybių tarpusavio santykius. Būtent apie vienus svarbiausių ekonomikos skatinimo veiksnių, investicinius ryšius, ir bus kalbama kitame šio skyriaus poskyryje.

2.3 Investiciniai ryšiai

JAV ir Kinijos ekonominiai santykiai paremti ne tik dvišale prekyba, aptarta prieš tai buvusiam poskyryje. Kitas labai svarbus veiksnys lemiantis šių dviejų didžiausių pasaulio ekonomikų tarpusavio santykius yra tarpusavio tiesioginės užsienio investicijos. Tiesioginės užsienio investicijos (TUI) yra viena labiausiai diskutuotinų temų, susijusių su ekonomine globalizacija. Tačiau nepaisant to tai bene vienintelis ir pagrindinis raktas į tarptautinę ekonominę integraciją. Vykdam teisingą politiką TUI atžvilgiu, šios investicijos gali užtikrinti valstybės finansinį stabilumą, skatinti ekonominę vystymąsi ir kelti visuomenės gyvenimo kokybę.⁶⁵⁶⁶

⁶⁵ OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment, prieiga per internetą

<<http://www.oecd.org/daf/inv/investmentstatisticsandanalysis/40193734.pdf>>, (žiūrėta 2014 11 09) 3 p.

⁶⁶ Blomstrom M., et al., *Does Foreign Direct Investment Promote Development?*, Washington, DC: Institute for International Economics, 2005, 315 p.

8 pav. Tiesioginių užsienio investicijų srautų metiniai prieaugiai. Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=FDI_FLOW_PARTNER duomenis

Iš grafike pateiktų duomenų (žr. 8 paveikslą), atspindinčių JAV ir Kinijos tarpusavio užsienio investicijų srautus, galime daryti išvadą jog šie srautai yra netapatūs. Akivaizdžiai matyti, jog iš JAV investicijos į Kiniją yra ženkliai didesnės nei atgalinės investicijos iš Kinijos. Taip pat iš grafiko duomenų galima matyti tam tikras investicijų kaitos tendencijas. Nuo pat 2002 m. investicijos iš JAV sparčiai auga, tačiau kiek smukteli 2005 m. laikotarpiu, tačiau vėl pradeda sparčiai augti 2006 m. laikotarpiu. Taip pat matyti, jog augimo pikas pasiekiamas 2008 m. ir pastebimas staigus investicijų apimčių kritimas. Būtent šį kardinalų investicijų sumažėjimą galima sieti su pasauline finansų krize, prasidėjusia 2007 m., kuomet dėl smunkančio vartojimo bei išlaidų mažinimo užsienio investicijos galėjo žymiai sumažėti. Tačiau atsigaunant JAV ekonomikai tiesioginės užsienio investicijos iš JAV pusės atsigauna tap pat, tačiau ne tokiais sparčiais tempais, kokiais augo prieš pasaulinę finansų krizę. Tuo tarpu Kinijos investicijos į JAV yra nelygiavertės jau aptartom JAV investicijom. Iš grafiko matyti, jog Kinijos investicijos išlaiko stabilumą ir nors ir lėtai, tačiau didėja. Lyginant abiejų valstybių tarpusavio investicijas galima teigti, jog JAV patiria tiesioginių užsienio investicijų deficitą Kinijos atžvilgiu, tačiau šios investicijos atsiperka JAV kompanijoms bei vidaus rinkai, kurios iš Kinijos gauna prekes bei paslaugas.

Kitas svarbus investicijų aspektas yra investicijos gaunamos per institucinius investuotojus. Kaip vienus iš svarbiausių institucinių investuotojų, teikiančių paramą besivystančioms valstybėms, galima išskirti Tarptautinį rekonstrukcijos ir plėtros banką bei Tarptautinę plėtros asociaciją. Abi šios organizacijos yra Pasaulio banko organizacijų dalis. Būtent šių organizacijų investicijos yra labai svarbios Kinijai ir jos vargingų vietovių vystymuisi. Šių organizacijų parama yra skirta įvairiems projektams, susijusiems su gyvenimo kokybės gerinimu bei skurdo mažinimu. Kinija, pasaulio banko duomenimis, yra gavusi kiek daugiau nei 31 mlrd. JAV dolerių iš Tarptautinio rekonstrukcijos ir plėtros banko ir beveik 10 mlrd. JAV dolerių paskolų iš Tarptautinės plėtros asociacijos.⁶⁷ Galima teigti, jog šios investicijos svariai prisideda prie Kinijos vystymosi, tačiau šių paskolų skyrimo tvarkoje galima išvelgti tam tikrus politinius apsektus. Analizuojant šių paskolų skyrimo tvarką svarbu pabrėžti, jog neretai Pasaulio banko organizacija siejama su JAV įtaka, juolab, kad šio banko prezidentu visuomet būna amerikietis. Svarbu paminėti, jog Pasaulio banko ir jam priklausančių organizacijų veikla paremta balsavimu, tačiau kiekviena valstybė narė turi skirtingą savo balsų svorį. JAV, būdama išsivysčiusi valstybė, jokių paskolų iš Pasaulio banko ar jam priklausančių organizacijų negauna, tačiau šios valstybės balsas turi lemiamą vaidmenį šios organizacijos veikloje. Tarptautinio rekonstrukcijos ir plėtros banko sprendimų priėmime JAV priklauso apie 15,07% visų balsų, tuo tarpu

⁶⁷ Country summary: China, prieiga per internetą <<https://finances.worldbank.org/countries/China>>, (žiūrėta 2014 11 09)

Tarptautinės plėtros asociacijos sprendimų priėmimo sudaro apie 10,71%.⁶⁸ Palyginimui svarbu paminėti jog tose pačiose organizacijose Kinijos balsas atitinkamai sudaro tik 5,43% ir 2,06%.⁶⁹

Apibendrinus pateiktus duomenis galima daryti prielaidą, jog pablogėjus JAV ir Kinijos santykiams arba prasidėjus stipresniai ekonominei konfrontacijai, JAV tarptautinių investicijų ar tarptautinių paskolų atžvilgiu turėtų stipresnių irankių paveikti Kinijai. Būtent netapačios abipusės tiesioginės užsienio investicijos bei lemiamas balsas Pasaulio banko veikloje JAV leistų paveikti Kinijos finansines įplaukas, gaunamas iš užsienio. Tačiau taip pat svarbu paminėti, jog nepaisant JAV galimybių paveikti finansų srautus, keliaujančius į Kiniją, taip pat svarbu aptarti ir valstybių monetarinės politikos įtaką dvišaliams ekonominiams santykiams. Būtent apie JAV ir Kinijos monetarinės politikos sprendimų įtaką dvišaliams šių valstybių santykiams ir bus kalbama kitame šio skyriaus poskyryje.

2.4 Monetarinės politikos įtaka prekybos srautams

Valstybių vykdoma monetarinė politika gali stipriai veikti tarptautinius dvišalius ekonominius valstybių santykius. Šiuo atveju JAV bei Kinijos dvišaliai santykiai ne išimtis. Vienais svarbiausių, dvišaliams ekonominiams santykiams valstybės monetarinės politikos įtakos objektais, gali būti laikomi valstybės valiutos kurso manipuliacijos, valstybių sukaupti užsienio valiutos rezervų kiekiai ir valstybės skolos.

Kalbant apie JAV ir Kinijos dvišalius ekonominius santykius dauguma diskusijų apie juos formuojami kalbant apie valiutos ir dvišalės prekybos balanso aspektus. Kinija kaltinama, jog naudoja protekcionizmo praktiką manipuliudama ir neteisingai įvertindama savo valiutos kursą tam, kad padidintų savo pranašumą tarptautinėje rinkoje.⁷⁰ Tačiau galima teigti, jog valiutos kurso manipuliacijos gali turėti tiek teigiamų aspektų, tiek ir neigiamų. Stipri valiuta visuomet yra gerai daug importuojančioms šalims kaip JAV, tokiu būdu jos gali nupirkti daugiau prekių, ypač iš pigesnę valiutą turinčių valstybių. Tuo tarpu silpna valiuta didina tokių valstybių kaip Kinija konkurencingumą tarptautinėje rinkoje dėl savo žemų kainų produkcijos. Tačiau galima teigti, jog abu kraštutinumai pigios ar stiprios valiutos turi ir žalingų padarinių. Būtent Kinijos atveju dėl silpnos valiutos, šiai valstybei importuojant produkciją, valiutos reikia išleisti daugiau, žinoma, Kinijos atveju bent jau kol kas, dauguma produkcijos gaminama valstybės viduje, todėl didelės importo apimtys kol kas nesudaro didelių valstybės išlaidų. JAV stipri valiuta, lyginant su Kinijos juaniu taip pat turi neigiamų padarinių. Dėl didesnės kainos tarptautinėje rinkoje automatiškai JAV prekės tampa brangesnės nei pagamintos

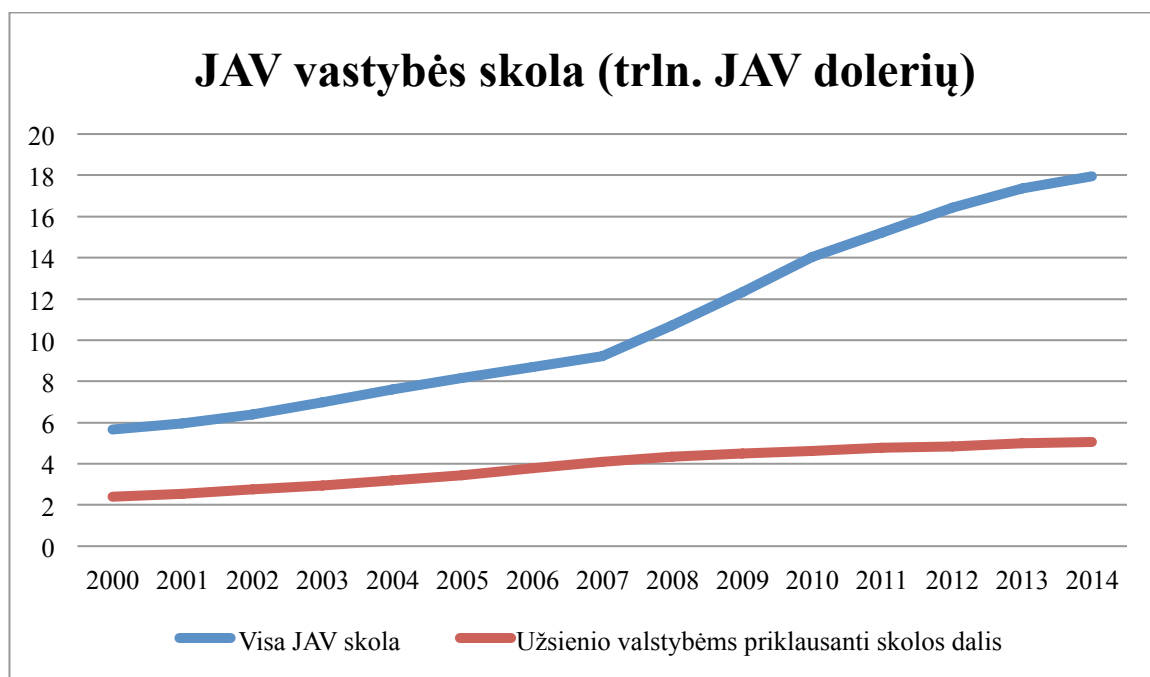
⁶⁸ Country summary: United States, prieiga per internetą <<https://finances.worldbank.org/countries/United%20States>>, (žiūrėta 2014 11 09)

⁶⁹ Country summary: China, prieiga per internetą <<https://finances.worldbank.org/countries/China>>, (žiūrėta 2014 11 09)

⁷⁰ Prasad E.S., Effects of the financial crisis on the U.S. – China economic relationship, *Cato journal*, p.226, prieiga per internetą <<http://object.cato.org/sites/cato.org/files/serials/files/cato-journal/2009/5/cj29n2-1.pdf>>, (žiūrėta 2014 11 06)

Kinijoje, todėl dėl šių priežasčių yra sunkiau konkuruoti rinkoje, o dėl kainų skirtumo galimai gali mažėti ir prekybos apimtys. Galiausiai, valiutos klausimu Kinija patenka į savotišką dilemą ir turi ją išspręsti. Neteisingai įvertintos valiutos išlaikymas gali padėti palaikyti Kinijos eksporto konkurencingumą, tačiau tai taip pat gilintų Kinijos priklausomybę nuo JAV rinkos bei išdo obligacijų, kaip augančios prekybos pertekliaus išdavos.⁷¹ Nepaisant tinkamai neįvertintos Kinijos valiutos, kaip Kinijos prekybos politikos simbolio, taip pat yra ir kitų protekcionizmo formų, kurias naudoja Kinija. <...> Subsidijos žemei ir energetikos resursams, taip pat turi didelę įtaką produkcijos kainų mažėjimui, ko pasekoje kinų gamintojai turi konkurencinį kaštų pranašumą, kuris pasireiškia geresniu produkcijos kainos pranašumu tarptautinėje prekyboje.⁷² Tačiau subsidijų mechanizmas buvo taikomas ir JAV, siekiant paskatinti vartojimą valstybės viduje 2007 m. pasaulio finansų krizės metu, kuomet daugiausia subsidijų susilaukė JAV automobilių pramonė.

Kitas svarbus valstybių monetarinės politikos veiksnys, galintis lemti dvišalius ekonominius JAV ir Kinijos santykius yra valstybės skola bei užsienio valiutos rezervai. Su valstybės skola daugiausiai problemų turi JAV, kurios valstybės skola perkopusi 100% šalies BVP.

9 pav. JAV valstybės skola. Sudaryta autoriaus pagal

<http://www.treasurydirect.gov/NP/debt/search?startMonth=01&startDay=01&startYear> duomenis

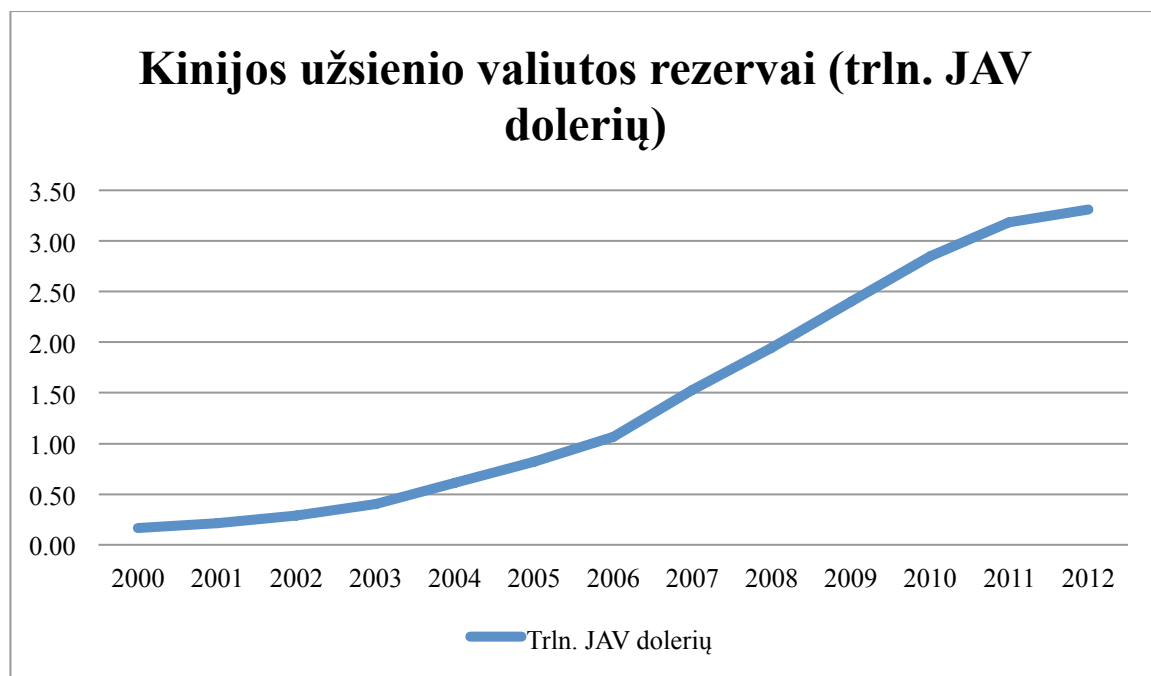
Grafiko (žr. 9 paveikslą) duomenys rodo, jog dar 2001 m. JAV valstybės skola siekė apie 6 trln. JAV dolerių. Po dešimtmečio ji siekė 14 trln. JAV dolerių. Tuo tarpu 2012 m. pabaigoje skola

⁷¹ Hung H., China: Saviour or Challenger of the Dollar Hegemony?, *Development & Change*, 2013, Nr. 44, p. 1341

⁷² Prasad E.S., Effects of the financial crisis on the U.S. – China economic relationship, *Cato journal*, p.227, prieiga per internetą < <http://object.cato.org/sites/cato.org/files/serials/files/cato-journal/2009/5/cj29n2-1.pdf> >, (žiūrėta 2014 11 06)

pasiekė 16 trln. JAV dolerių ribą. Didelė dalis šios išaugusios skolos buvo įsigyta užsienio investuotojų, labiausiai centrinių Kinijos bankų ir Japonijos (žiūrėt priedą).⁷³ JAV BVP 2013 m. duomenimis sudaro 16,8 trln. JAV dolerių (žr. 11 priedą) tuo tarpu valstybės skola paskutinę 2013 m. dieną siekė kiek daugiau nei 17,3 trln. JAV dolerių. Dalis šios valstybės skolos priklauso užsienio investuotojams, kuri 2013 m. pabaigoje sudarė beveik 5 trln. JAV dolerių.⁷⁴ Didėjant JAV valstybės skolai didėja ir šios valstybės priklausomybė nuo užsienio investuotojų, kurie šia skolą finansuoja. Nuo 2008 m. Kinija yra didžiausia JAV užsienio kreditorė. Kinija turi sukaupusi daugiau nei 1,2 trln. JAV dolerių vertės išdo obligacijų, todėl kiekvienas Kinijos centrinio banko žingsnis yra akylai stebimas rinkos. Iš JAV pusės atsiranda baimė, jog Kinija vieną dieną gali paleisti išdo obligacijas į apyvertą. Šis veiksmas gali būti paskatintas prarastu Kinijos pasitikėjimu JAV skola, kaip vertinga investicija arba dėl Kinijos ir JAV geopolitinio konflikto. Tai galėtų iššaukti drastišką dolerio nuvertėjimą, o taip pat sukelti kitų investuotojų nepasitikėjimą JAV išdo obligacijomis. Vyrauja nuomonė, jog dolerio dominavimas, charakterizuojamas kaip plačiausiai naudojama valiuta užsienio valiutos rezervuose ir tarptautiniuose pervedimuose, dabar yra kinų vyriausybės rankose, kuri bet kuriuo momentu gali užbaigti dolerio dominavimą.⁷⁶

Kitas svarbus veiksnys galintis daryti įtaką JAV ir Kinijos dvišaliams santykiams yra Kinijos užsienio valiutos rezervai.

⁷³ Dorn J.A., The role of China in the U.S. debt crisis, *Cato journal*, 2013, Nr. 33, p. 77

⁷⁴ The Daily History of the Debt Results, prieiga per internetą

<<http://www.treasurydirect.gov/NP/debt/search?startMonth=01&startDay=01&startYear=2013&endMonth=11&endDay=10&endYear=2014>>, (žiūrėta 2014 11 10)

⁷⁵ United States, prieiga per internetą <<http://data.worldbank.org/country/united-states>>, (žiūrėta 2014 11 10)

⁷⁶ Hung H., China: Saviour or Challenger of the Dollar Hegemony?, *Development & Change*, 2013, Nr. 44, p. 1341-1342

10 pav. Kinijos užsienio valiutos rezervai. Šaltinis: sudaryta pagal

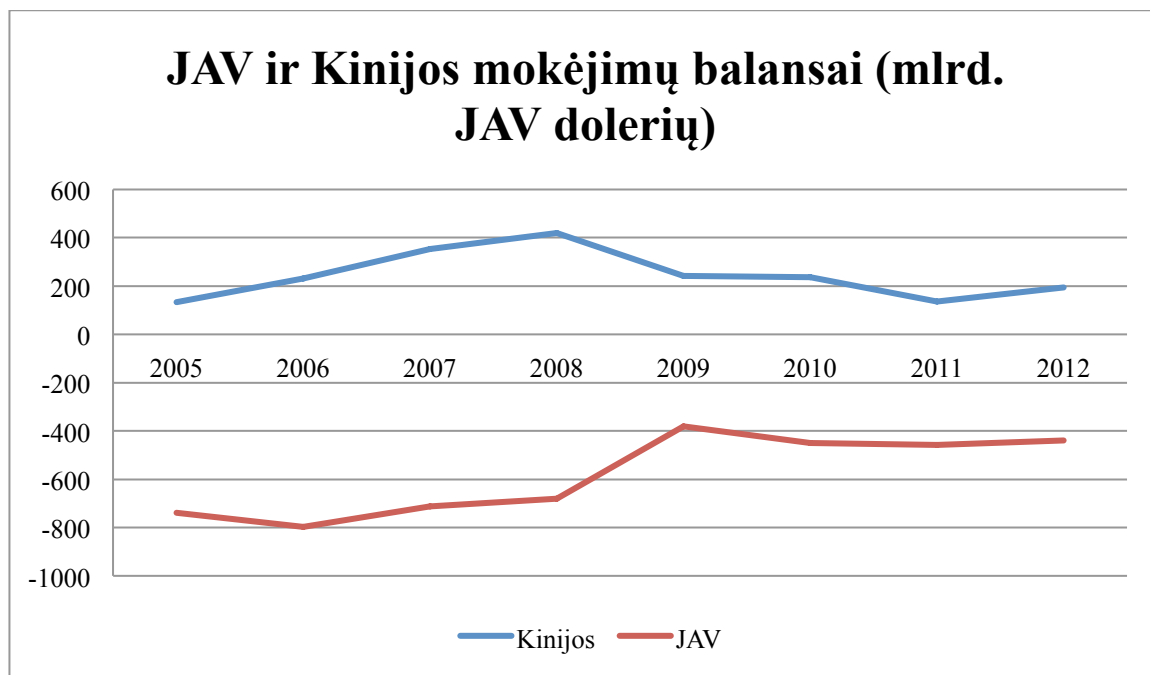
<http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2013/indexeh.htm> duomenis

Kinija savo užsienio valiutos atsargas laiko JAV doleriais ir 2012 m. duomenimis šios atsargos siekė kiek daugiau nei 3,3 trln. JAV dolerių, taip pat svarbu paminėti, jog atsargos sparčiai auga nuo 2000 m. (žr. 10 paveikslą).⁷⁷ Pažymėtina, jog toks spartus Kinijos užsienio valiutos rezervų augimas kelia nerimą JAV. Pastarosios valstybės Kongresas nerimauja, kad Kinija gali panaudoti savo sukauptą dalį JAV valstybės skolos ir valiutos rezervus tam, kad galėtų daryti politinį spaudimą JAV, grasinant išleisti turimą valiutą į apyvartą, jei JAV grasins taikyti prekybos protekcionizmo politiką nukreiptą prieš Kiniją arba kišis į Kinijos ir Taivano santykius.⁷⁸ Pažymėtina, jog susumavus Kinijos turimus užsienio valiutos rezervus bei šios valstybės turimas JAV išdo obligacijas, Kinija turi kiek daugiau nei 4,5 trln. JAV dolerių, kas atitinkamai sudaro kiek daugiau nei 25,13% visos JAV skolos. Manytina, jog turėdama tokią finansinę persvarą ilgainiui Kinija gali bandyti daryti spaudimą JAV, jai rūpimais klausimais. Tačiau taip pat svarbu pabrėžti, jog sukaupti tokie dideli finansiniai Kinijos ištekliai turi ir neigiamą aspektą. Tokių didelių užsienio valiutos rezervų aptarnavimo kaštai yra dideli, o taip pat svyruojant JAV dolerio kursui neretai Kinija praranda nemažą dalį savo investuotų bei sukauptų lėšų, galiausiai jei dolerio kursas visai sumažėtų, Kinija patirtų didžiulių nuostolių dėl savo sukauptų didžiulių rezervų šia valiuta.

Galiausiai išanalizavus JAV ir Kinijos mokėjimų balansų duomenis, galima teigti, jog abi šalys negali pasigirti subalansuotais mokėjimų balansais. Tačiau Kinijos padėtis, mokėjimų balanso srityje išlieka žymiai geresnė nei JAV.

⁷⁷ Gold and foreign exchange reserves, prieiga per internetą <<http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2013/indexeh.htm>>, (žiūrėta 2014 11 09)

⁷⁸ Dorn J.A., The debt threat: a risk to U.S. – China relations?, *Brown journal of World Affairs*, 2008, Nr. 14, p. 153

11 pav. JAV ir Kinijos mokėjimų balansai. Šaltinis: sudaryta autorius pagal <http://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.CD/countries/1W-US-CN?display=default> duomenis

Iš grafike pateiktų duomenų (žr. 11 paveikslą), atspindinčio JAV ir Kinijos mokėjimų balansus, galima teigti, jog ilgalaikėje perspektyvoje abi valstybės artėja prie mokėjimų balanso subalansavimo. Tačiau analizuojant kiekvienos valstybės padėtį atskirai, galima teigti, jog su didžiausiomis problemomis šioje srityje susiduria JAV. Būtent šios valstybės mokėjimų balansas 2005 m. – 2012 m. laikotarpiu turi didžiulį deficitą. Tačiau pastebima, jog nuo 2006 m. šis deficitas pradeda mažėti, kol mažiausią deficitinę reikšmę pasiekia 2009 m. Šis deficito mažėjimas gali būti siejamas su lėtėjančiu vartojimu artėjant pasaulio finansų krizei, aptartai ankstesniuose šio darbo skyriuose. Manytina, jog būtent sumažėjęs vartojimas, leido JAV sumažinti deficitą ir arčiausiai priartėti prie subalansavimo 2009 m., tačiau atsigaunant ekonomikai po finansų krizės, vėl pastebimos deficito didėjimo tendencijos. JAV atveju, šis ilgalaikis mokėjimų balanso deficitas rodo, jog šalis turi spręstina ekonominių problemų ir tai, jog šalies mokėjimai nėra subalansuoti. Šis deficitas slopina JAV vietinę gamybą bei valstybės gaunamas pajamas, ko pasekoje mažėja darbo vietų. Taip pat šalyje gaminama produkcija tampa mažai konkurencinga tarptautinėje rinkoje, galiausiai ilgalaikis deficitas skatina nacionalinės valiutos nuvertėjimą. Būtent dėl išvardintų faktorių JAV tampa vis sunkiau konkuruoti su Kinijos ekonomika bei šios šalies produkcija. Tuo tarpu Kinijos atveju, šalies mokėjimų balansas yra perteklinis. Lygiai taip pat kaip ir JAV, Kinijos mokėjimų balanse nuo 2005 m. – 2008 m. laikotarpyje pastebimas nuolatinis augimas. Šis augimas gali būti sietinas su pasiektu vartojimo piku prieš įsivyraujant pasaulinei finansų krizei. Tuo tarpu pasaulinės finansų krizės laikotarpiu nuo 2009 m.

pastebimas Kinijos mokėjimų balanso artėjimas prie subalansavimo ribos. Galiausiai po 2011 m. Kinijos mokėjimų balanso perteklius vėl pradeda didėti. Šios valstybės atveju, perteklinis mokėjimų balansas skatina gamybą šalies viduje, o taip pat ir gaunamas pajamas. To pasekoje, Kinija gali supirkinėti JAV valstybės išdo obligacijas arba didinti savo JAV doleriais kaupiamą užsienio valiutos rezervų kiekį, taip didindama savo įtaką JAV valstybei. Tačiau kaip ir mokėjimų balanso deficitas, taip ir perteklius ilgalaikėje perspektyvoje yra žalingas valstybės ekonomikai. Kinijos balanso perteklius rodo, jog valtybė taip pat negali subalansuoti savo finansinių srautų, o ilgai išliekant pertekliniam balansui gali nukentėti vienas svarbiausių Kinijos ekonomikos augimo variklių – eksportas.

Apibendrinant pateiktus duomenis galima teigti, jog tiek JAV, tiek ir Kinija savo rankose turi įvairių ekonominių įrankių daryti politiniam spaudimui viena kitos atžvilgiu. Tačiau taip pat svarbu paminėti, jog valstybėms stipriai persipynus ekonominiu požiūri konfrontuoti galimai būtų labiau žalinga nei naudinga. Manytina, jog šis ekonominių interesų persipynimas neleidžia kilti rimtesniems nesutarimams tarp JAV ir Kinijos. Taip pat svarbu paminėti, jog šių valstybių tarpusavio santykius gali lemti ne tik ekonominiai faktoriai, tačiau taip pat daug įtakos valstybių bendradarbiavimui turi ir įvairūs valstybių politiniai aspektai. Būtent apie šiuos politinius aspektus bei jų galimą įtaką dvišaliams JAV ir Kinijos santykiams ir bus kalbama kitame šio darbo skyriuje.

3. DVIŠALIŲ SANTYKIŲ PERSPEKTYVOS

Santykius tarp valstybių veikia daugelis įvairių tarptautinių bei lokalių veiksnių. Taip pat pažymėtina, jog ir glaudesni, dvišaliai, santykiai neapsieina be šių veiksnių įtakos galimiems vienos ar kitos valstybės vidaus bei užsienio politikos sprendimams. Teigtina, jog ir JAV bei Kinijos dvišalius tarpusavio santykius veikia tiek tarptautiniai tiek ir lokalūs veiksniai. Kaip vienus svarbiausių veiksnių, galinčių nulemti šių valstybių tolimesnius politinius bei ekonominius santykius galima įvardinti šiuos veiksniai: politiniai pokyčiai abiejuose valstybėse, JAV rengiamos laisvosios prekybos sutartis su ES ir PPO vykdomas Dohos derybų raundas. Būtent apie minėtųjų veiksnių galimą įtaką tolimesniems JAV ir Kinijos ekonominiams bei politiniams santykiams ir bus kalbama kituose šio skyriaus poskyriuose.

3.1 Politinių pokyčių vertinimas

Valstybės vykdoma politika, valdžios politinės programos gairės ar teigiamas bei neigiamas nusistatymas vienos ar kitos valstybės atžvilgiu yra vieni tų veiksnių, kurie gali pakreipti valstybės politiką skirtingomis kryptimis kitos valstybės atžvilgiu. Kalbant apie dvišalius JAV ir Kinijos santykius taip pat teigtina, jog jiems įtakos turi daug veiksnių. Vieni svarbiausių veiksnių, kurie daro įtaką šių valstybių dvišaliams ekonominiams bei politiniams santykiams yra valstybių politinė sistema bei pagrindinių šios sistemos žaidėjų nuomonė apie valstybę partnerę.

JAV atveju vieni iš svarbiausių veikėjų, formuojančių visos valstybės politiką, yra Respublikonų bei Demokratų partijos ir jų lyderiai. Nepaisant to, jog iš anksčiau darbe aptartų statistinių duomenų matyti, jog JAV turi rimtų ekonominių problemų šalies viduje, tačiau nepaisant to, dauguma JAV politikų bei valstybės piliečių šią valstybę vis dar mato kaip pasaulio lyderę ir neketina užleisti šios pozicijos, ypač jei pastarąją pakeistų Kinija. Pasak Zbignievo Brzezinskio, svarbiausias kelių ateities dešimtmečių iššūkis Amerikai yra ne tik prisikelti bei sukurti didesnius ir gyvybingesnius naujuosius Vakarus, bet ir išlaikyti Rytuose tinkamą galių pusiausvyrą, kuri leistų sėkmingai bendradarbiauti su stiprėjančia Kinija.⁷⁹ Tačiau ne visos JAV politinės jėgos vienodai mato bendradarbiavimą su Kinija. Taip pat svarbu paminėti, jog rūpestis Kinija, kaip galimai kylančia pasauline politine jėga, pagrindinių JAV lyderiu oficialiame viešajame diskurse, pirmą kartą buvo paminėtas tik 2004 m. tuometinių kandidatų į JAV prezidento postą Džordžo Bušo (George Bush) ir

⁷⁹ Brzezinskis Z., *Strateginės išvalgos: Amerika ir pasaulio galios krizė*, Vilnius: Versus aureus, 2013, 232 p.

Džono Kerio (John Kerry) pirmuosiuose debatuose.⁸⁰ Pažymėtina, jog būtent nuo šio laikotarpio augant Kinijos ekonomikai bei didėjant įtakai pasaulinėje politinėje arenoje ši valstybė susilaukia vis didesnio dėmesio oficialiose JAV Respublikonų bei Demokratų partijų pozicijose. 2012 m. JAV prezidento rinkimuose pagrindinių partijų kandidatų Barako Obamos (Barack Obama) ir Mito Romnio (Mitt Romney) nuomonės Kinijos atžvilgiu taip pat išsiskyrė. Dabartinis JAV vadovas savo tuometės rinkiminės kampanijos metu Kiniją matė kaip vieną iš kylančių jėgų šiame amžiuje ir teigė, jog pragmatiškas požiūris yra raktas į dviejų tautų partnerystę. Taip pat B. Obama, išsakydamas nuomonę apie Kiniją teigė: „Aš žinau, yra daug žmonių, kurie klausia kaip Jungtinės Valstijos reaguos į Kinijos iškilimą. Bet kaip ir sakiau <...> tautos neturi bijoti kitų tautų sėkmės. Dabar, kaip ir su kitomis tautomis, Amerika suartės su Kinija siekiant savo interesų <...> nes nei viena tauta XXI a. negali priimti kylančių iššūkių viena ir Jungtinėms Valstijoms ir Kinijai bus geriau sutikti šiuos iššūkius drauge.”⁸¹ Be to, pasak B. Obamos, nors Kinija yra didelis pavojus, tačiau ji turi potencialo tapti geru partneriu, juolab, kad dabar daug daroma, siekiant glaudesnio šių šalių bendradarbiavimo.⁸² Tuo tarpu M. Romnio teigimu: „Kinija turi prekybinių interesų <...> jie nori priėjimo prie pasaulinio prekybos tinklo. Mes turime jiems leisti suprasti, kad jei jie nori priėjimo prie mūsų rinkos, jie turi žaisti pagal taisykles.”⁸³ Pažymėtina, jog M. Romnis taip pat kritikavo Kiniją dėl taisyklių nesilaikymo ir technologijų pasisavinimo bei kibernetinių atakų, nukreiptų prieš JAV.⁸⁴

Galima teigti, jog analizuojant JAV Respublikonų ir Demokratų politinių partijų oficialias vertybines nuostatas, nuomonė Kinijos atžvilgiu taip pat išsiskiria. Oficialiuose vertybinėse partijos nuostatuose JAV Respublikonų partija Kiniją įvardija kaip pagrindinį nusikaltėlį nesąžiningoje tarptautinėje prekyboje. Išsakoma nuomonė, kad Kinija savo ekonomiką sukūrė dalinai per Vakarų technologinę pažangą, be to manipuliuoja savo valiutos kursu tam, kad nurungtų JAV eksportuotojus. Be to, subsidijuoja Kinijos vidaus kompanijas, kad šios įgautų konkurencinį pranašumą bei sukuria įvairius mechanizmus, kad galėtų apsisaugoti nuo užsienio konkurentų vidaus rinkoje. Pažymėtina, jog Respublikonai yra pasiruošę kovoti prieš Kinijos valiutos manipuliacijas ir jei Kinija nesilaikys PPO vyriausybinių pirkimų sutarties, JAV vyriausybė nutrauks Kinių prekių bei paslaugų pirkimus. Teigtina, jog Respublikonų partija pasisako už Taivanį, kaip demokratijos sklaidos centrą, kuris skleis demokratiškas vertybes žemyninėje Kinijoje, o demokratiškos bei taikios Kinijos iškilimas bus

⁸⁰ The First Bush-Kerry Presidential Debate, prieiga per internetą <<http://www.debates.org/index.php?page=september-30-2004-debate-transcript>>, (žiūrėta 2014 10 29)

⁸¹ 2012 candidate comparison, prieiga per internetą <<http://2012.candidate-comparison.org/?compare=Romney&vs=Obama&on=China>>, (žiūrėta 2014 10 30)

⁸² Obama B., The Third Obama-Romney Presidential Debate, prieiga per internetą Rasta: <<http://www.debates.org/index.php?page=october-22-2012-the-third-obama-romney-presidential-debate>>, (žiūrėta 2014 10 30)

⁸³ Romney M., November 12, 2011: CBS News/ National Journal's GOP Debate, Spartanburg, South Carolina, prieiga per internetą <<http://2012.candidate-comparison.org/?compare=Romney&vs=Obama&on=China>>, (žiūrėta 2014 10 30)

⁸⁴ Romney M., The Third Obama-Romney Presidential Debate, prieiga per internetą <<http://www.debates.org/index.php?page=october-22-2012-the-third-obama-romney-presidential-debate>>, (žiūrėta 2014 10 30)

sveikintinas, tačiau Kinijai pademonstravus agresiją Taivano valstybės atžvilgiu, bus atsakoma tuo pačiu.⁸⁵

Demokratų partijos Kinijos vizija kai kuriais klausimais sutampa su Respublikonų partijos, tačiau Demokratų partija Kiniją labiau mato kaip ateities JAV partnerę. Demokratų teigimu, Kinija pirmiausiai siekdama sąžiningos prekybos praktikos turi iš naujo ir teisingai įvertinti savo valiutą, priešingu atveju JAV ir toliau skųs Kiniją atsakingom institucijom dėl įvairių tarptautinės prekybos nuostatų pažeidimų tokių kaip subsidijos, įvairūs tarifų barjerai, darbuotojų teisių engimas bei aplinkosaugos standartai. Pažymėtina, jog demokratai mato vis didesnę Kinijos vaidmenį kaip tarptautinio partnerio, kuris bendradarbiaujant padėjo įvesti griežčiausias sankcijas Iranui, taip pat teigiama, jog Kinija gali atlikti svarbų moderatoriaus vaidmenį pasaulio santykiuose su Šiaurės Korėja bei padėti spręsti kitas opias pasaulio problemas. Teigtina, jog Demokratų partija deklaruoja siekius kurti stiprius bendradarbiavimo santykius su Kinija ir mano, jog pasaulis turi interesų, kad Kinija išaugtų taiki, perspektyvi bei klestinti, tačiau ir Kinija turi suprasti, jog ji turi laikytis tarptautinių standartų bei taisyklių, taip pat gerbti žmogaus, Tibeto bei Taivano teises. Augant Kinijos galiai deklaruojamas siekis glaudesniai kariniam bendradarbiavimui bei Kinijos, kaip svarbaus tarptautinio politinio žaidėjo, įtraukimui į G-20.⁸⁶

Aptarus oficialias JAV partijų bei jų lyderių pozicijas taip pat svarbu apžvelgti ir pačios Kinijos požiūrį į JAV bei pasaulinius tarptautinius santykius ir Kinijos vaidmenį juose. Po 2012 m. Kinijos valdančiojo elito pasikeitimo, vykstančio kas dešimtmetį, į valdžią atėjo naujasis Kinijos lyderis Xi Jinpingas (Xi Jinping). Daugumos šis lyderis matomas kaip pragmatiškas, modernizuojantis bei reformatorius, kuris save pozicionuoja kaip privataus sektoriaus užtarėją, taip pat pasisako už rinkos ekonomiką ir didelio masto Kinijos atsivėrimą užsienio investicijoms.⁸⁷ Taip pat valdant naujam lyderiui, Kinijos Komunistų partijos viešajame diskurse atsirado terminas „kiniškoji svajonė“. Kol kas dauguma šios naujosios krypties detalių išlieka neaiškios, tačiau pagal kinų lyderių pasisakymus galima nubrėžti tam tikras „kiniškosios svajonės“ gaires. Jos susideda iš: ekonominio vystymosi, įskaitant atotrūkio tarp miesto ir kaimo vietovių mažinimą; ekologiškos civilizacijos sukūrimo, kur daug dėmesio bus skiriama aplinkosaugos problemoms; perėjimo prie vystymosi modelio, kuris paremtas vidaus vartojimu, inovacijom bei efektyvumu ir mažiau paremtas eksportu ir investicijomis; sumažinti valdžios įtaką ekonomikoje, kad iki 2020 m. rinkos jėgos pačios reguliuotų visus resursus.⁸⁸ Tuo tarpu kiti autoriai mano, jog naujosios koncepcijos atsiradimas rodo pirmuosius nuolatinio Kinijos augimo lėtėjimo ženklus, todėl šią koncepciją interpretuoja interpretuoja ir aiškina

⁸⁵ We Believe in America: Republican Platform, prieiga per internetą <<https://cdn.gop.com/docs/2012GOPPlatform.pdf>>, (žiūrėta 2014 10 30)

⁸⁶ Moving America Forward 2012 Democratic National Platform, prieiga per internetą <<http://assets.dstatic.org/dnc-platform/2012-National-Platform.pdf>>, (žiūrėta 2014 10 30)

⁸⁷ Cabestan J.P., Is Xi Jinping the Reformist Leader China Needs?, *China Perspectives*, 2012, p.73

⁸⁸ Liberthal K., Chinese Dream and China's Governance. *China Today*, 2014, Nr. 63, p. 20-21

skirtingai. Kai kurių autorių teigimu, Kinija šiuo metu pasiekė pereinanąjį laikotarpį nuo spartaus ekonominio augimo iki žemo arba visai sustojusio. Būtent ekonomikos augimas pastaruosius tris dešimtmečius buvo pagrindinis Komunistų partijos valdžios legitimumo variklis, be spartaus augimo, valdžios legitimumui įtvirtinti gali likti tik nacionalizmo propogavimas.⁸⁹ Todėl galima daryti prielaidą, jog norint išlaikyti įtaką, Kinijos Komunistų partijai reikalingas nuolatinis ekonomikos augimas vien tam, kad būtų patenkinti valstybės piliečių poreikiai ir kad neatsirastų prielaidos kilti įvairiems antivalstybiniais neramumams. Galiausiai iš pirmo žvilgsnio „kiniškoji svajonė“ atrodo panaši į ilgai vyravusią „amerikietiškąją svajonę“, tačiau Xi Jinpingo idėja brėžiama kiek kitaip. Jis šios idėjos koncepcijoje išvelgia kinų tautos renesansą ir taip pat tikisi, jog Kinija taps svarbiausiu žaidėju tarptautinėje politinėje arenoje. Tačiau visus šiuos kiek populistinius teiginius galima sieti su tradicine Kinų Komunistų partijos vykdoma propoganda.⁹⁰ Tačiau teigtina, jog bent jau oficialiai Kinija tikisi dalintis savo idėja su likusiu pasauliu. Kinijos politinėje praktikoje, „kiniškoji svajonė“ apima tarptautinį, abipusiai naudingą bendradarbiavimą. Taikus Kinijos iškilimas bei vystymasis abipusė su kitomis valstybėmis. „kiniškoji svajonė“ yra žmonių, tautos bei pasaulio svajonė. Būti tarptautine svajone reiškia kreipti dėmesį į kitų valstybių interesus labiau, nei kreipti dėmesį tik į savo interesus. Kinijos veikla tarptautiniuose santykiuose bei tarptautinių konfliktų sprendime ir ateities „kiniškoji svajonė“ pakeis pasaulio nuomonę apie Kinijos galios augimą. Taip pat Kinija ketina propaguoti naujo tipo santykius su JAV, kurie būtų paremti konfliktų bei konfrontacijos nebuvimu ir tarpusavio pagarba, o taip pat būtų abipusiai naudingi.^{91,92}

Apibendrinant galima teigti, jog atsižvelgiant į valstybių valdymo formas neretai valstybių tarpusavio santykius nulemia įvairūs politiniai pokyčiai, tokie kaip valdančiųjų partijų pasikeitimas ar tiesiog naujo lyderio atėjimas į valdžią. Taip pat vienas svarbiausių dvišalių santykių elementų išlieka nusiteikimas valstybės - partnerės atžvilgiu. Galiausiai galima teigti, jog dvišaliams valstybiniais santykiams įtaką daro ir įvairios dvišalės ar daugiašalės sutartys. Būtent apie tokias sutartis bei jų įtaką JAV ir Kinijos santykiams ir bus kalbama kitame šio skyriaus poskyryje.

3.2 JAV ir ES rengiamos laisvosios prekybos sutarties galima įtaka

Laisvosios prekybos sutartis (LPS) tarp JAV ir ES bei derybos dėl šios sutarties sąlygų šiomis dienomis sulaukia vis daugiau dėmesio. Sėkmingų derybų atveju, būtent ši sutartis sujungtų dvi moderniausias, labiausiai technologiškai išsivysčiusias bei reikliausias aukščiausiams standartams

⁸⁹ Chang G.G., China's third era. *World Affairs*, 2014, Nr. 177, p. 45

⁹⁰ He B., Xi Jinping's „China Dream“, *Chinascopie*, 2013, p. 9

⁹¹ Chung T., The Chinese Dream and The World, *China Today*, 2014, Nr. 63, p.21

⁹² Panda J., P. *The Chinese dream is an International Dream. China Today*, 2014, Nr. 63

rinkas pasaulyje.⁹³ Galima teigti, jog kolkas galutinai nėra aišku kokią įtaką pasaulio prekybai turės šios sutarties pasirašymas ir JAV bei ES rinkų sujungimas. Tačiau tai neabejotinai turės įtakos JAV ir Kinijos ekonominiams dvišaliams santykiams. Pažymėtina, jog prieš pradėdant analizuoti šios sutarties galimus padarinius JAV ir Kinijos ekonomikų bendradarbiavimui, derėtų labiau įsigilinti į JAV ir ES LPS specifiką. JAV yra svarbiausias ES prekybos partneris matuojant pagal eksportą. 2011 m. apie 17% viso ES eksporto buvo nukreipta į JAV. JAV taip pat yra svarbus ES importo šaltinis. Importas iš JAV yra trečiojoje vietoje pagal apimtį (11%) ir nusileidžia tik importui iš Kinijos bei Rusijos. JAV Europos Sąjungai taip pat yra vienas svarbiausių dvišalių prekybos partnerių. ES yra antra JAV eksporto rinka pagal apimtį ir nusileidžia tik Kanadai ir atitinkamai sudaro apie 17% viso JAV eksporto. Taip pat ES yra antra svarbiausia importo rinka, kurią pralenkia tik Kinija ir sudaro apie 17% viso JAV importo.⁹⁴ Pagrindiniai LPS tikslai yra šie:

- platesnis ES ir JAV rinkų atvėrimas bei prekybos apimčių didinimas prekių ir paslaugų srityse;
- sustiprinti taisyklėmis paremtų investicijų augimą sukuriant didžiausius pasaulyje tarpusavio investicijų santykius, kurie siektų daugiau nei 3,7 trln. JAV dolerių (2011 m.);
- panaikinti visus galiojančius prekybos tarifus;
- sukurti labiau prieinamas rinkas paslaugų sektoriui;
- skatinti pasaulinę smulkaus bei vidutinio verslo konkurenciją.⁹⁵

Derybos dėl šios sutarties pradėtos gana neseniai – 2013 m. Dėl teigiamos apibūtos naudos abiem rinkoms, dauguma ekspertų, mano, jog derybos dėl šios sutarties neturėtų tęstis ilgai ir netrukus galima tikėtis sėkmingos jų baigties. Ši sutartis turėtų paskatinti tiek ES, tiek ir JAV ekonomikų augimą, taip pat sukurti nemažai naujų darbo vietų. Nepriklausomi tyrimai rodo, jog LPS ES biudžetą galimai papildys 120 milijardų eurų, tuo tarpu JAV biudžetas turėtų užgelėti apie 90 milijardų eurų ir visas likęs pasaulis taip pat turėtų apie 100 milijardų eurų naudos.⁹⁶

Tačiau galiausiai kokią įtaką ši sutartis turės JAV ir Kinijos ekonominiams santykiams? Į šį klausimą, kol kas atsakyti gana sunku, tačiau galima daryti prielaidą, jog minėtųjų valstybių ekonomikas ši sutartis paveiks keliais aspektais. Pirmiausia derėtų paminėti, jog lyginant kas daugiau gaus naudos iš šios sutarties ar JAV, ar Kinija, tikriausiai vienareikšmiškai galima teigti, jog JAV. Būtent ši valstybė gaus patogesnę priėjimą prie didžiulės ES rinkos su didele perkamąja galia, taip pat potencialius klientus, kurie norės įsigyti kokybiškesnes JAV pagamintas prekes. Galiausiai JAV išloš

⁹³ TTIP, prieiga per internetą <<http://www.ustr.gov/ttip>>, (žiūrėta 2014 10 30)

⁹⁴ Reducing Transatlantic Barriers to Trade and Investment: An Economic Assessment, prieiga per internetą <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/march/tradoc_150737.pdf>, (žiūrėta 2014 10 30)

⁹⁵ Trade profiles, prieiga per internetą

<<http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Language=E&Country=E28%2cCN%2cUS>>, (žiūrėta 2014 10 05)

⁹⁶ TTIP, prieiga per internetą <<http://www.ustr.gov/about-us/press-office/fact-sheets/2013/june/wh-ttip>>, (žiūrėta 2014 11 02)

⁹⁷ Quick facts on TTIP, prieiga per internetą <<http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ttip/about-ttip/>>, (žiūrėta 2014 11 02)

galėdama keistis aukštos kvalifikacijos darbuotojais paslaugų bei investicijų sektoriuose. Tuo tarpu Kinijos vaidmuo šios sutarties kontekste gali būti dvejopas. Viena vertus Kinijai iškils grėsmė netekti dalies ES rinkos, kurioje pastaruoju metu ši lyderiauja kaip didžiausia eksportuotoja ir užima 16,6% rinkos. Būtent Rusija ir JAV užima atitinkamai antrą bei trečią vietas pagal eksporto apimtis į ES, tačiau skirtumas tarp šių valstybių eksporto apimčių sudaro tik 0,6%, todėl galima daryti prielaidą, jog įsigaliojus JAV ir ES sutarčiai JAV turėtų aplenkti Rusiją ir tapti antra didžiausia eksportuotoja į ES, taip dar labiau sumažindama Kinijai tenkančią rinkos dalį (žr. 12 priedą). Taip pat, Kinija turėtų netekti ir dalies JAV rinkos, nes ES pagrindinė eksporto kryptis (16,4%) yra JAV, todėl tiekiant aukštesnių standartų produkciją, Kinija (19,8%) vėl gali prarasti dalį rinkos, nes ES yra antroji (17%) pagrindinė JAV rinkos importuotoja, todėl tokiu būdu atotrūkis gali tik mažėti o konkurencija augti.⁹⁸ Kita vertus Kinija iš minėtosios sutarties gali turėti ir naudos. Kadangi dauguma JAV kompanijų savo produktus kuria JAV teritorijoje, o gamina savo gamyklose Kinijoje, todėl įvairių mokesčių sistemos pavidalu Kinija galės pasipelnyti iš pakilusių JAV pardavimų ES rinkoje. Lygiai tą patį galima išvelgti ir ES atveju, kurios dauguma valstybiu taip apt perkėlusios gamybą į Kiniją, todėl tokiu pat mokestiniu pavidalu Kinija turėtų kompensuoti savo praradimus arba visai nepatirti nepatogumų.

Galiausiai teigtina, jog kol dvišalė laisvosios prekybos sutartis tarp JAV ir ES nėra pasirašyta, tol sunku išvelgti kaip ši sutartis gali daryti įtaką JAV ir Kinijos santykiams. Tačiau nepaisant laisvosios prekybos sutarties yra dar vienas svarbus tarptautinės prekybos subjektas, kuris gali daryti įtaką tiek pačiai laisvosios prekybos sutarčiai tarp ES ir JAV, tiek ir JAV – Kinijos ekonominiams santykiams. Šis „Dohos raundu“ vadinamas prekybinis susitarimas kol kas yra sustabdytas, tačiau jo sėkmė galimai turės įtakos JAV ir Kinijos ekonominiams santykiams. Būtent apie šį PPO derybų raundą ir bus kalbama kitame šio skyriaus poskyryje.

3.3 Dohos derybų raundo galima įtaka dvišalių santykių raidai

Dohos raundas yra naujausias PPO derybų raundas. Šio raundo tikslas pasiekti svarbių reformų tarptautinėje prekybos sistemoje mažinant prekybos barjerus ir keičiant tam tikras tarptautinės prekybos nuostatas. Derybomis šiame raunde taip pat siekiama suteikti daugiau prekybos perspektyvų besivystančioms šalims. Oficialiai derybų raundas prasidėjo 2001 m. Dohos mieste, Katarė.⁹⁹ Šiuo metu visos 157 PPO valstybės narės derasi šiame raunde. Derybos yra kompleksinės, apimančios daugybę aspektų bei daugumą skirtingų valstybių interesų. Būtent kompleksiškas yra viena

⁹⁸ Trade profiles, prieiga per internetą

<<http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Language=E&Country=E28%2cCN%2cUS>>, (žiūrėta 2014 10 05)

⁹⁹ The Doha Round, *prieiga per internetą* <http://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/dda_e.htm#development>, (žiūrėta 2014 11 05)

nesėkmingų derybų raundo priežasčių. Visi sprendimai turi būti priimti konsensuso principu, o tai reiškia, jog dėl derybų sąlygų turi sutikti visos valstybės narės, galiausiai derybos negali baigtis, kol nėra susitarta dėl visų derybų punktų.¹⁰⁰ Taip pat kaip viena iš raundo sustabdymo bei neveiksmumo priežasčių įvardijama padidėjusi besivystančių valstybių, tokių kaip Kinija, Indija ir Brazilija, įtaka, kuri stipriai komplikuoja visas pastangas, siekiant sėkmingai užbaigti Dohos derybų raundą.¹⁰¹ Taip pat pažymėtina, jog šis derybų raundas neapsieina ir be JAV bei Kinijos galimos konfrontacijos prekybos srityje. Tačiau prieš pradėdant analizuoti šių valstybių vaidmenį šiose derybose, pirmiausiai derėtų apžvelgti pagrindinius punktus dėl kurių deramasi Dohos derybų raunde. Pagrindiniais ir pačiais svarbiausiais derybų raundo objektais gali būti laikomi šie:

- Žemės ūkio produkcija – derybose siekiama labiau atverti rinkas, panaikinti eksporto subsidijas, taip pat išspręsti problemas su žemės ūkiu nesusijusiais klausimais, tokiais kaip kaimo vietovių vystymasis bei maisto kiekio problemos;
- Ne maisto rinkų atvėrimas: siekiama sumažinti įvairius tarifus, bei protekcionizmo praktiką naudojantis įvairiais tarifais ypač produktams, kurie bus eksportuojami į besivystančias valstybes;
- Paslaugos: siekiama didinti paslaugų rinkų prieinamumą bei griežtinti jau galiojančias taisykles. Taip pat kiekvienos šalies vyriausybė turi teisę nuspręsti, kuriuos paslaugų sektorius jos norės atverti užsienio kompanijoms. Priešingai nei maisto ir ne maisto produktų sektoriuose, dėl šio punkto deramasi tiek dvišaliuose, tiek ir daugiašalėse derybose;
- Prekybos taisyklės: siekiama peržvelgti antidempingo, subsidijų, kompensacinių mechanizmų, regioninių prekybos sutarčių bei žvejybos subsidijų nuostatas, ypač atsižvelgiant į šių sektorių svarbą besivystančioms valstybėms;
- Aplinkosauga: šis sektorius į PPO derybas įtraukiamas pirmąjį kartą. Pagrindiniai tikslai yra: laisvoji prekyba aplinkosaugos prekėmis ir aplinkosaugos susitarimai, kurie turėtų veikti kartu su įvairiomis aplinkosaugos sutartimis, taip siekiant mažinti aplinkosaugos problemas.¹⁰²

Išvardinus svarbiausius Dohos derybų raundo punktus galima teigti, jog JAV ir Kinijos santykius bei interesus šie punktai veikia skirtingai. Kinijos atžvilgiu galima išvelgti kelis aspektus dėl kurių ši valstybė galėtų norėti tiek sėkmingos baigties, tiek ir šio raundo žlugimo. Kinijai, kaip besivystančios valstybės statusą turinčiai valstybei, derybų raundo sėkmė leistų lengviau dalyvauti pasaulio prekybos sistemoje, taip pat sumažintų įvairius dabar galiojančius tarifus, o taip pat suteiktų įvairių lengvatų. Tačiau manytina, jog Kinijai esant antra didžiausia ekonomika pasaulyje, šiai

¹⁰⁰ Doha Round: what are they negotiating?, prieiga per internetą
<http://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/update_e.htm>, (žiūrėta 2014 11 06)

¹⁰¹ Meltzer J., The Challenges to the World Trade Organization: It's All About Legitimacy, prieiga per internetą <<http://www.brookings.edu/research/papers/2011/04/19-world-trade-organization-meltzer>>, (žiūrėta 2014 11 06)

¹⁰² Doha Round: what are they negotiating?, prieiga per internetą
<http://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/update_e.htm>, (žiūrėta 2014 11 06)

valstybei bent jau kolkas problemų su tarptautine prekyba nėra daug. Viena svarbiausių priežasčių kodėl Kinijai šis raundas nėra palankus yra prekybos taisyklių peržiūrėjimas bei aplinkosaugos tematika. Būtent Kinija yra viena lyderiaujančių valstybių, prieš kurias PPO gauna daugiasia skundų dėl neleistinų prekybos priemonių praktikavimo. Taip pat Kinijai labai neparanku aplinkosaugos reikalavimų sugriežtinimas bei atidesnis jų taikymas nes ši valstybė būdama, „pasaulio fabriku“, stipriai prisideda prie taršos emisijos augimo. Tuo tarpu JAV atžvilgiu Dohos derybų raundas gali būti vertinamas dvejopai. Iš vienos pusės šio derybų raundo sėkmė JAV nėra būtina sąlyga, nes ši šalis turi pasirašiusi laisvosios prekybos arba tiesiog dvišales prekybos sutartis su dauguma valstybių, dalyvaujančių derybose, todėl galima teigti, jog jokių prekybos nepatogumų JAV nepatiria. Tačiau kita vertus sėkminga derybų baigtis galėtų padėti JAV kovoje su Kinija dėl nesąžiningos prekybos praktikos bei aplinkos taršos. Būtent jei derybų raundas galiausiai būtų užbaigtas Kinija turėtų peržiūrėti savo prekybos praktiką, kas galimai tenkintų JAV interesus, o taip pat įsipareigoti prisidėti prie aplinkos taršos mažinimo, dėl ko galimai sumažėtų aplinkos užterštumas.

Apibendrinus galima teigti, jog Dohos derybų raundo baigtis lieka neaiški. Derybose dalyvaujant daugybei skirtingų valstybių, kurias taip apt skiria skirtingas išsivystymo lygis, vieningai sutarti dėl visoms pusėms priimtinių sąlygų nėra lengva. Prie skirtingų valstybių poreikių bei išsivystymo lygių prisideda ir globalių prekybos žaidėjų, tokių kaip JAV ir Kinija interesai. Dalyvaudamos šiose derybose abi valstybės galiausiai siekia sau naudos ir stiprėjant Kinijos įtakai, JAV tampa vis sunkiau pakreipti PPO derybas į savo pusę. Galiausiai galima teigti, jog dėl skirtingų valstybių poreikių Dohos raundas gali būti stabdomas dar ilgą laiką, o galutinė jo baigtis nėra aiški.

IŠVADOS

1. Išnagrinėjus globalizacijos proceso teorinius aspektus ir pagrindinių užsienio prekybos modelių įtaką JAV ir Kinijos dvišaliams ekonominiams santykiams, galima teigti, kad šios valstybės tarptautinės prekybos srautų kontekste yra glaudžiai susijusios. Svarbiausios dvišalių ekonominių santykių formos yra prekyba ir užsienio investicijos. Šiems procesams įtaką daro tiek vidaus, tiek ir išorės veiksniai.
2. JAV ir Kinijos dvišalių ekonominių statistinių rodiklių analizė parodė, jog šios dvi valstybės glaudžiai susijusios keliose srityse. Pirmiausia JAV ir Kinijos dvišalė prekyba daro didelę įtaką jų tarpusavio santykiams. JAV yra viena didžiausių Kinijos eksporto rinkų, todėl yra labai svarbi Kinijos prekybos partnerė. O JAV rinka yra pernelyg priklausoma nuo Kinijos, nes JAV importas yra mažai diversifikuotas ir turi didžiulį prekybos deficitą. Tuo tarpu JAV tiesioginių užsienio investicijų srautai į Kiniją yra žymiai didesni, nei gaunami iš Kinijos, todėl ir šioje srityje galima įžvelgti tam tikras priklausomybės tendencijas.
3. Išanalizavus dvišalius prekybos santykius su Kinija atskirų JAV valstijų lygmeniu, galima išskirti kelias valstijų grupes – labiausiai priklausančias nuo importo / eksporto iš / į Kiniją ir labiausiai JAV kaip visumą galinčias pažeisti valstijas dėl importo / eksporto su Kinija. Duomenys rodo, jog labiausiai priklausomos nuo importo iš Kinijos yra Tenesio, Kalifornijos ir Nevados valstijos. Tuo tarpu nuo eksporto į Kiniją labiausiai priklauso Aliaskos, Vašingtono ir Oregono valstijos. Kalbant apie didžiausią poveikį JAV ūkiui galinčias padaryti valstijas, galima išskirti Kalifornijos, Teksaso ir Iliojaus valstijas – šių valstijų importo srautai iš Kinijos yra didžiausi. O eksporto srityje labiausiai yra pažeidžiamos Kalifornijos, Vašingtono bei Teksaso valstijos.
4. Dvišalių santykių perspektyvų analizė atskleidė, jog JAV ir Kinijos santykius gali lemti trys pagrindiniai veiksniai: politiniai pokyčiai, JAV rengiama laisvosios prekybos sutartis su ES ir Dohos derybų raundas. Pasikeitusi politinė situacija tiek JAV, tiek Kinijos viduje gali daryti įtaką šių šalių dvišaliams santykiams. JAV Demokratų ir Respublikonų partijų požiūris į Kiniją skiriasi, todėl atsižvelgiant į tai, kuri partija yra valdžioje, santykiai su Kinija gali būti šiltesni arba labiau įtempti. Kinijos atžvilgiu valdžia taip pat turi svarbų vaidmenį. Augant Kinijos galiiai bei įtakai, pasaulyje išlieka labai svarbu, koks lyderis valdys šią šalį ir ar sieks didesnių Kinijos dominavimo ambicijų pasaulyje. Galiausiai dvišaliams santykiams, kaip manoma, įtakos turės JAV ir ES laisvosios prekybos sutartis bei Dohos derybų raundo tolimesnė eiga. Laisvosios prekybos sutartis gali atimti dalį JAV ir ES rinkų iš Kinijos, tačiau neatmestinas ir Kinijos pasipelnymo atvejis, kada dauguma JAV ir ES prekių bus gaminamos Kinijoje. Dohos derybų raundas didelės įtakos JAV daryti neturėtų, tačiau Kinijai šis raundas turi daugiau

reikšmės. Galima manyti, jog būtent dėl pasekmių Kinijos prekybai pastaroji valstybė svariai prisideda prie Dohos derybų raundo iššaldymo.

5. Ištyrus dvišalių JAV ir Kinijos tiesioginių užsienio investicijų srautus, galima teigti, kad finansų srautai tarp valstybių yra nelygiaverčiai. JAV investicijos Kinijoje yra žymiai didesnės nei Kinijos į JAV. Tačiau galima išvelgti tam tikras investicijų kaitos tendencijas. Iki 2007 m. pasaulinės finansų krizės tiesioginių užsienio investicijų srautai iš JAV į Kiniją tik didėjo, tačiau po investicijų srauto staigaus smukimo krizės metu investicijos iš JAV atsigauja lėtai. Kinijos investicijos į JAV ekonomiką neprilygsta srautams, ateinantiems iš JAV, tačiau pastebima, jog užsienio investicijos iš Kinijos į JAV pamažu auga.
6. Išnagrinėjus JAV ir Kinijos vykdomą monetarinę politiką paaiškėjo, jog šios valstybės, siekdamos geriau įsitvirtinti globalioje rinkoje, naudoja įvairias monetarinės politikos priemones, darančias įtaką jų prekybos rodikliams. Kinija, siekdama padidinti savo konkurencingumą tarptautinėje rinkoje, pasitelkia įvairius energetikos bei kitų sričių subsidijų mechanizmus. Subsidijuodama įvairius resursus, Kinija sumažina savo produkcijos kainą ir tokiu būdu ją padaro žymiai konkurencingesnę tarptautinėje rinkoje. Antrasis Kinijos monetarinės politikos instrumentas yra dirbtinis juanio kurso mažinimas. Neteisingai įvertinta valiuta Kinijai leidžia dar pigiau eksportuoti savo produkciją, su kuria JAV, kurios turi brangesnę valiutą juanio atžvilgiu, konkuruoti tampa labai sunku.
7. Apibendrinus visus baigiamajame darbe pateiktus duomenis galima patvirtinti, kad JAV ir Kinija bent jau kol kas nekonfrontuoja dėl didesnės įtakos tarptautinėje politinėje arenoje dėl to, jog yra per daug ekonomiškai susijusios. Galima daryti prielaidą, kad bet kokia rimtesnė konfrontacija tarp šių didžiausių pasaulio ekonomikų kiekvienai pusei būtų labiau žalinga nei naudinga, todėl artimiausiu metu santykiai tarp JAV ir Kinijos turėtų gerėti arba išlikti dabartinio lygmens.

REKOMENDACIJOS

JAV ir Kinijos santykiai bei jų tolimesnė ateitis yra svarbūs ne tik šioms dviem valstybėms, tačiau ir daugeliui kitų pasaulio valstybių. Būdamos dvi didžiausios pasaulio ekonomikos, šios valstybės savo rankose turi daug galios daryti įtaką įvairiems pasaulio ekonominiams procesams. Tačiau pastebima, jog tiek JAV, tiek ir Kinija susiduria su įvairiomis ekonominėmis problemomis, todėl siekiant labiau subalansuoti valstybių ekonomikas, šioms šalims siūloma:

JAV

1. JAV vyriausybė turėtų imtis priemonių siekiant sumažinti valstybės skolą, perkopusią 100% BVP ribą. Jei nebus imtasi atitinkamų veiksmų, ilgainiui JAV priklausomybė nuo skolos supirkėjų iš užsienio tik augs.
2. Taip pat JAV rekomenduojama subalansuoti valstybės mokėjimų balansą, nes jau ir taip ilgalaikis mokėjimų balanso deficitas mažina JAV dolerio kursą, o taip pat mažina valstybės gaminamų prekių konkurencingumą tarptautinėje rinkoje. Jei balanso deficitas nebus subalansuotas, JAV konkuruoti su Kinija bus dar sunkiau.
3. Galiausiai JAV vyriausybė turi subalansuoti importo / eksporto srautus iš įvairių prekybos partnerių, o ypač iš Kinijos. Vyriausybė turėtų stengtis, jog tiek importas, tiek ir eksportas būtų labiau diversifikuotas, ko pasekoje atsiradus nesutarimams su prekybos partneriais, JAV rinka nepatirtų didelės žalos.

Kinija

1. Kinijos vyriausybė turėtų siekti stipriai sumažinti šalies priklausomybę nuo tiesioginių užsienio investicijų. Taip pat turėtų pradėti diegti bei kurti savas technologijas tam, kad užsienio investuotojai negalėtų daryti spaudimo. Taip pat Kinijos ekonomikai reikėtų persiorientuoti nuo prekes gaminančios ekonomikos į naujausias technologijas vystančią ekonomiką.
2. Ilgalaikėje perspektyvoje Kinijos vyriausybei rekomenduojama mažinti užsienio valiutos rezervus JAV doleriais, nes svyruojant JAV dolerio kursui, neretai patiriami nemaži finansiniai nuostoliai. Dėl tų pačių priežasčių, vyriausybei derėtų investuoti į labiau atsiperkančias investicijas nei JAV valstybės skola.
3. Kinija turėtų siekti savo mokėjimų balanso subalansavimo. Šiuo metu valstybės mokėjimų balansas ilgą laiką yra perteklinis, o tai simbolizuoja nereguliuotus finansų srautus. Ilgalaikėje perspektyvoje, nesubalansavus mokėjimų balanso perteklių, Kinija gali patirti nuostolių eksporto srityje, o taip pat galimai pasiekti ir perprodukciją valstybės viduje.

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. Literatūra:

Monografijos ir knygos

1. Akehurst M., Malanchuk P., *Šiuolaikinis tarptautinės teisės įvadas*, Vilnius: Eugrimas, 2000.
2. Bauman Z., *Globalizacija: pasekmės žmogui*, Vilnius: Apostrofa, 2007.
3. Bernatonytė D., *Tarptautinė prekyba*. Kaunas: Technologija, 2011.
4. Bernatonytė D., *Tarptautinės ekonomikos modeliai*, Kaunas: Technologija, 2010.
5. Blomstrom M., et al., *Does Foreign Direct Investment Promote Development?*, Washington, DC: Institute for International Economics, 2005.
6. Brzezinskis Z., *Strateginės įžvalgos: Amerika ir pasaulio galios krizė*, Vilnius: Versus aureus, 2013.
7. Cibulskienė D., Butkus M., *Investicijų ekonomika: realiosios investicijos*, Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2007.
8. Davulis G., *Ekonomikos teorija*, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009.
9. Devaland M.J., *China's Economic Policy Impact on the United States*, New York: Nova Science Publishers, 2009.
10. Dunning J. H., Hamdani K.A., *The New Globalism and Developing Countries*, Tokyo: United Nations University Press, 1997.
11. Ervin J., Smith Z.A., *Globalization: A Reference Handbook*, Santa Barbara: ABC-CLIO's Contemporary World Issues Series, 2008.
12. Giddens A., *Sociologija*, Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2005.
13. Gilpin R., *Tarptautinių santykių politinė ekonomija*, Vilnius: Algarvė, 1998.
14. Held D., et al., *Globaliniai pokyčiai: politika, ekonomika ir kultūra*, Vilnius: Margi raštai, 2002.
15. Kvainauskaitė V., *Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai*, Kaunas: Technologija, 2003.
16. Miškinis A., *Tarptautinė prekybos politika*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2008.
17. Paulavičius K.B., Navickas V., *Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai: I dalis*, Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2000.
18. Rakauskienė O., *Valstybės ekonominė politika*, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006.
19. Salvatore D., *International economics: trade and finance*, Wiley, 2011.
20. Sherlock J., Reuvid J., *The handbook of international trade: guide to the principles and practice of export*, GMB publishing, 2008.

21. Startienė G., *Tarptautinės prekybos finansavimas: rizika, mokėjimai, finansavimas*, Kaunas: Technologija, 2002.

Straipsniai periodiniuose leidiniuose

22. Cabestan J.P., Is Xi Jinping the Reformist Leader China Needs?, *China Perspectives*, 2012.
23. Chang G.G., China's third era. *World Affairs*, 2014, Nr. 177.
24. Chung T., The Chinese Dream and The World, *China Today*, 2014, Nr. 63.
25. Dorn J.A., The debt threat: a risk to U.S. – China relations?, *Brown journal of World Affairs*, 2008, Nr. 14.
26. Dorn J.A., The role of China in the U.S. debt crisis, *Cato journal*, 2013, Nr. 33.
27. He B., Xi Jinping's „China Dream”, *Chinascopie*, 2013.
28. Highlights from the U.S. – China business council's, *China Business Review*.
29. Hung H., China: Saviour or Challenger of the Dollar Hegemony?, *Development & Change*, 2013, Nr. 44.
30. Liberthal K., Chinese Dream and China's Governance. *China Today*, 2014, Nr. 63.
31. Meltzer J., The Challenges to the World Trade Organization: It's All About Legitimacy, prieiga per internetą < <http://www.brookings.edu/research/papers/2011/04/19-world-trade-organization-meltzer>>, (žiūrėta 2014 11 06)
32. Panda J., P. *The Chinese dream is an International Dream*. *China Today*, 2014, Nr. 63.
33. Prasad E.S., Effects of the financial crisis on the U.S. – China economic relationship, *Cato journal*, p.226, prieiga per internetą < <http://object.cato.org/sites/cato.org/files/serials/files/cato-journal/2009/5/cj29n2-1.pdf>>, (žiūrėta 2014 11 06)

Kita literatūra

2. Šaltiniai:

Valstybės institucijų svetainių duomenys

34. Foreign trade by states, prieiga per internetą <<http://www.census.gov/foreign-trade/statistics/state/data/index.html>>, (žiūrėta 2014 09 11)
35. Gold and foreign exchange reserves, prieiga per internetą <<http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2013/indexeh.htm>>, (žiūrėta 2014 11 09)

36. Quick facts on TTIP, prieiga per internetą <<http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ttip/about-ttip/>>, (žiūrėta 2014 11 02)
37. Reducing Transatlantic Barriers to Trade and Investment: An Economic Assessment, prieiga per internetą <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/march/tradoc_150737.pdf>, (žiūrėta 2014 10 30)
38. State of California facts, prieiga per internetą <<http://www.ca.gov/About/Facts.html>>, (žiūrėta 2014 09 11)
39. The Daily History of the Debt Results, prieiga per internetą <<http://www.treasurydirect.gov/NP/debt/search?startMonth=01&startDay=01&startYear=2013&endMonth=11&endDay=10&endYear=2014>>, (žiūrėta 2014 11 10)
40. Trade in goods with China, prieiga per internetą <<http://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html>>, (žiūrėta 2014 08 12)
41. TTIP, prieiga per internetą <<http://www.ustr.gov/about-us/press-office/fact-sheets/2013/june/wh-ttip>>, (žiūrėta 2014 11 02)
42. TTIP, prieiga per internetą <<http://www.ustr.gov/ttip>>, (žiūrėta 2014 10 30)
43. U.S.-China Trade Facts, prieiga per internetą <<http://www.ustr.gov/countries-regions/china-mongolia-taiwan/peoples-republic-china>>, (žiūrėta 2014 09 11)

Kiti šaltiniai

44. 2012 candidate comparison, prieiga per internetą <<http://2012.candidate-comparison.org/?compare=Romney&vs=Obama&on=China>>, (žiūrėta 2014 10 30)
45. Country summary: China, prieiga per internetą <<https://finances.worldbank.org/countries/China>>, (žiūrėta 2014 11 09)
46. Country summary: United States, prieiga per internetą <<https://finances.worldbank.org/countries/United%20States>>, (žiūrėta 2014 11 09)
47. Doha Round: what are they negotiating?, prieiga per internetą <http://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/update_e.htm>, (žiūrėta 2014 11 06)
48. International monetary fund, prieiga per internetą <<http://www.imf.org/external/country/index.htm>>, (žiūrėta 2014 10 20)
49. International trade, prieiga per internetą <<http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1405>>, (žiūrėta 2014 10 17)
50. Moving America Forward 2012 Democratic National Platform, prieiga per internetą <<http://assets.dstatic.org/dnc-platform/2012-National-Platform.pdf>>, (žiūrėta 2014 10 30)

51. Obama B., The Third Obama-Romney Presidential Debate, prieiga per internetą Rasta:
<<http://www.debates.org/index.php?page=october-22-2012-the-third-obama-romney-presidential-debate>>, (žiūrėta 2014 10 30)
52. OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment, prieiga per internetą
<<http://www.oecd.org/daf/inv/investmentstatisticsandanalysis/40193734.pdf>>, (žiūrėta 2014 11 09) 3 p.
53. Romney M., November 12, 2011: CBS News/ National Journal's GOP Debate, Spartanburg, South Carolina, prieiga per internetą <<http://2012.candidate-comparison.org/?compare=Romney&vs=Obama&on=China>>, (žiūrėta 2014 10 30)
54. Romney M., The Third Obama-Romney Presidential Debate, prieiga per internetą
<<http://www.debates.org/index.php?page=october-22-2012-the-third-obama-romney-presidential-debate>>, (žiūrėta 2014 10 30)
55. The Doha Round, *prieiga per internetą*
<http://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/dda_e.htm#development>, (žiūrėta 2014 11 05)
56. The First Bush-Kerry Presidential Debate, prieiga per internetą
<<http://www.debates.org/index.php?page=september-30-2004-debate-transcript>>, (žiūrėta 2014 10 29)
57. Trade profile: United States, prieiga per internetą
<<http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Language=E&Country=US%2cCN>>, (žiūrėta 2014 09 11)
58. Trade profiles, prieiga per internetą
<<http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Language=E&Country=E28%2cCN%2cUS>>, (žiūrėta 2014 10 05)
59. Understanding the WTO: what we stand for, prieiga per internetą
<http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/what_stand_for_e.htm>, (žiūrėta 2014 10 20)
60. United States, prieiga per internetą <<http://data.worldbank.org/country/united-states>>, (žiūrėta 2014 11 10)
61. We Believe in America: Republican Platform, prieiga per internetą
<<https://cdn.gop.com/docs/2012GOPPlatform.pdf>>, (žiūrėta 2014 10 30)
62. What we stand for, prieiga per internetą
<http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/what_stand_for_e.htm>, (žiūrėta 2014 09 08)
63. World's largest economies, prieiga per internetą
<http://money.cnn.com/news/economy/world_economies_gdp/>, (žiūrėta 2014 08 07)

SANTRAUKA

V. V. Petkevičius. JAV ir Kinijos ekonominių dvišalių santykių analizė 2004 – 2014 m. / Tarptautinės politikos ir ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. Egidijus Motieka. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, Politikos mokslų institutas, 2014.

Jungtinių Amerikos Valstijų ir Kinijos santykiai pastaruoju metu, viešajame diskurse, tampa vis dažnesne diskusijų tema. Auganti Kinijos galia ir JAV ekonominės problemos bei pirmieji silpstančios galios požymiai šias diskusijas paskatina dar labiau. Būtent santykių tarp šių valstybių vystymasis yra viena aktualiausių temų daugumai pasaulio valstybių. Galiausiai kodėl silpstant Vakarams bent jau kol kas nesimato tiesioginės konfrontacijos su Kinija? O taip pat, kaip elgsis JAV augančios Kinijos galios atžvilgiu? Kol kas šie klausimai išlieka neatsakyti, tačiau atsakymai į šiuos klausimus gali būti rasti JAV ir Kinijos dvišaliuose ekonominiuose santykiuose.

Pagrindinis darbo objektas – 2004 – 2014 m. JAV ir Kinijos ekonominių dvišalių santykių tendencijos. Darbe analizuojant JAV ir Kinijos tarpusavio užsienio prekybos srautus, o taip pat abipuses tiesiogines investicijas bandoma išsiaiškinti galimas priežastis, kurios lemia dabartinius ganėtinai šiltus minėtųjų valstybių santykius. Taip pat analizuojant galimus politinius pokyčius abiejose valstybėse bandoma identifikuoti galimas šių pokyčių įtakas ilgalaikiams dvišaliams JAV ir Kinijos santykiams. Darbo tikslui pasiekti buvo įvykdyti tokie išsikelti uždaviniai: aptarti įvairūs užsienio prekybos modeliai bei jų galima įtaka JAV ir Kinijos dvišaliams santykiams; išanalizuotos JAV ir Kinijos tarpusavio užsienio prekybos tendencijos bei joms įtaką darę veiksniai; ištirti JAV ir Kinijos tarpusavio užsienio prekybos srautai JAV valstijų lygmenyje; išnagrinėti tiesioginių užsienio investicijų srautai tarp JAV ir Kinijos; aptartos galimos dvišalių santykių perspektyvos; identifikuotos pagrindinės priežastys, kodėl šiuo metu JAV ir Kinija nekonfrontuoja tarpusavyje dėl didesnės įtakos pasaulyje.

Įvykdžius uždavinius ir atlikus tyrimą, galima daryti išvadas, jog JAV ir Kinija, veikiamos globalizacijos proceso ir aktyviai tarpusavyje prekiaudamos yra glaudžiai tarpusavyje susijusios, o jų santykiams daug įtakos turi tiek vidiniai tiek ir išoriniai veiksniai; JAV ir Kinija glaudžiausiai susijusios dvišalės prekybos bei abipusių tiesioginių užsienio investicijų srityse; JAV valstijų lygmenyje galima išskirti kelias valstijų grupes, kurios yra jautriausios arba dominuojančios prekyboje su Kinija; dvišalius JAV ir Kinijos santykius ateityje gali lemti įvairūs politiniai pokyčiai tiek valstybių viduje tiek ir pasauliniu mastu.

SUMMARY

V. V. Petkevičius. Analysis of the United States and China bilateral economic relationship 2004 – 2014 / Master's thesis in International Politics and Economics. Supervisor prof. dr. Egidijus Motieka. – Vilnius: Faculty of Politics and Management, Institute of Political Science, Mykolas Romeris University, 2014.

The relationship between the United States and China in these days are one of the most popular topics in public discourse. The rise of China's power and economic problems and first weakness signs of the United States are promoting these discussions even more. The relationship between these two main world economies are very important to other countries. Naturally there are some questions like: why there is no direct confrontation between the United States and China if they are competing in the global political arena or how will the United States react in the meaning of rising China? For now these questions are unanswered, but the answer might be in the bilateral economic relationship between these two countries.

Main thesis object is tendencies in the United States and China bilateral economic relationship in the period of 2004 – 2014. By analyzing the amounts of the United States and China bilateral trade and foreign direct investments, author tries to find potential reasons why these two countries are not confronting each other. Also by analyzing potential political changes in these countries, author is trying to identify the main outcomes and potential influence for relationship between China and the United States. To reach all the purposes for this thesis, there is several objects: discuss the main models of the foreign trade and their influence for these relationship; to analyze main tendencies of bilateral trade and foreign direct investment between the United States and China; to discuss the potential effect of political changes inside and outside these countries; to find out why these two main economies of the world are not confronting each other for the bigger influence in the global political arena.

From the results of this research, we can conclude, that the United States and China are highly interdependent and affected by the globalization process. The main areas where these two countries are the most interdependent are bilateral trade and foreign direct investments. Also some of the states might be described as the main actors or the most sensitive in the bilateral trade between the United States and China. All in all, in the future the relationship between the United States and China might be highly influenced by the inside or outside political changes.

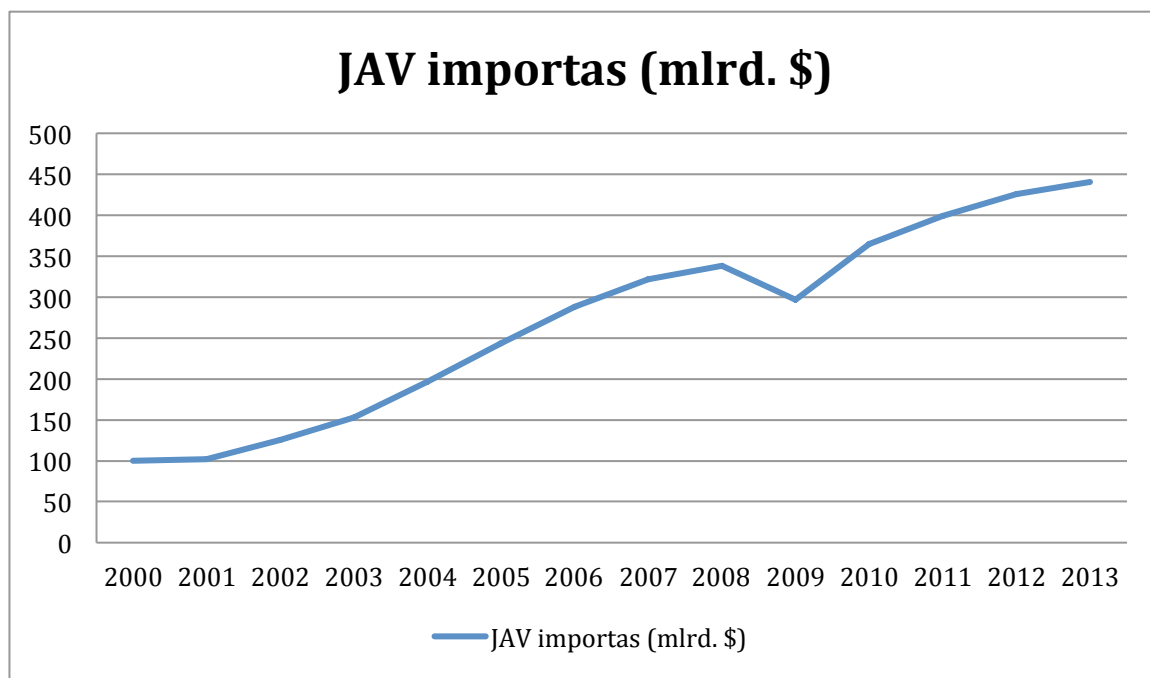
PRIEDAI

Turtingiausi pasaulio bankai.

Vieta pasaulyje	Pavadinimas	Valstybė	Turtas mlrd. JAV dolerių
1	Industrial & Commercial Bank of China	Kinija	3,181.884
2	HSBC Holdings	D. Britanija	2,758.447
3	China Construction Bank Corporation	Kinija	2,602.536
4	BNP Paribas	Prancūzija	2,589.191
5	Mitsubishi UFJ Financial Group	Japonija	2,508.839
6	JP Morgan chase & Co	JAV	2,476.986
7	Agricultural Bank of China	Kinija	2,470.432
8	Bank of China	Kinija	2,435.485
9	Credit Agricole Group	Prancūzija	2,346.562
10	Barclays PLC	D. Britanija	2,266.815

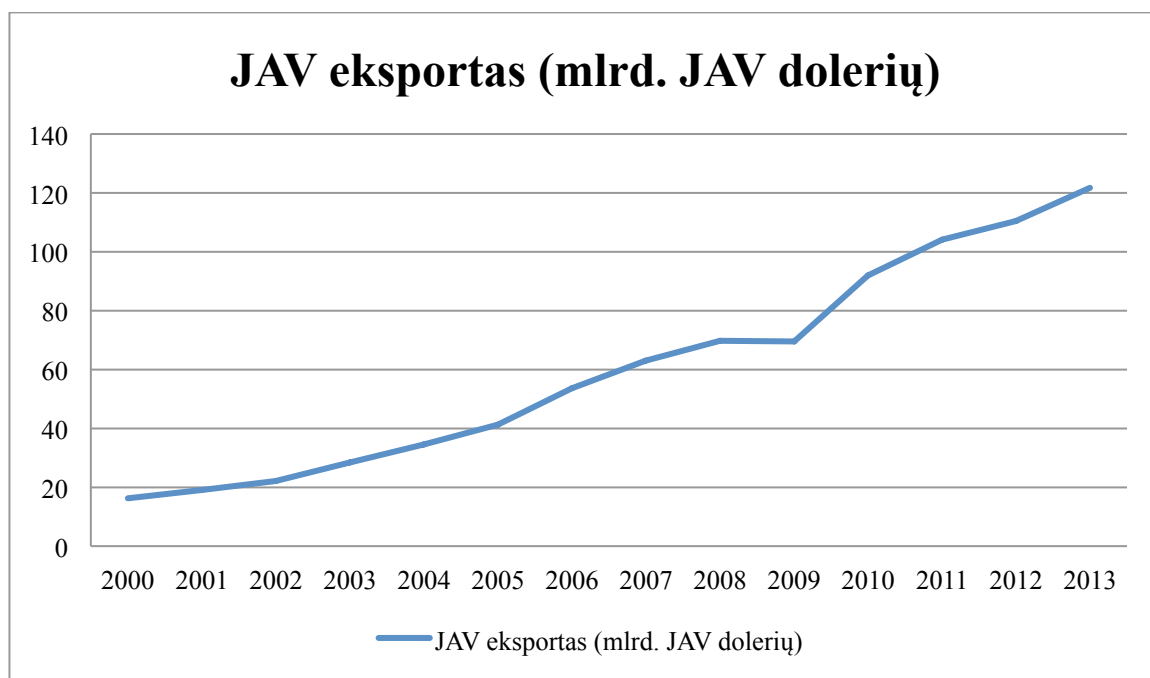
Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal <http://www.relbanks.com/worlds-top-banks/assets> duomenis

JAV importo iš Kinijos augimas.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal <http://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html> duomenis

JAV eksportas į Kiniją.

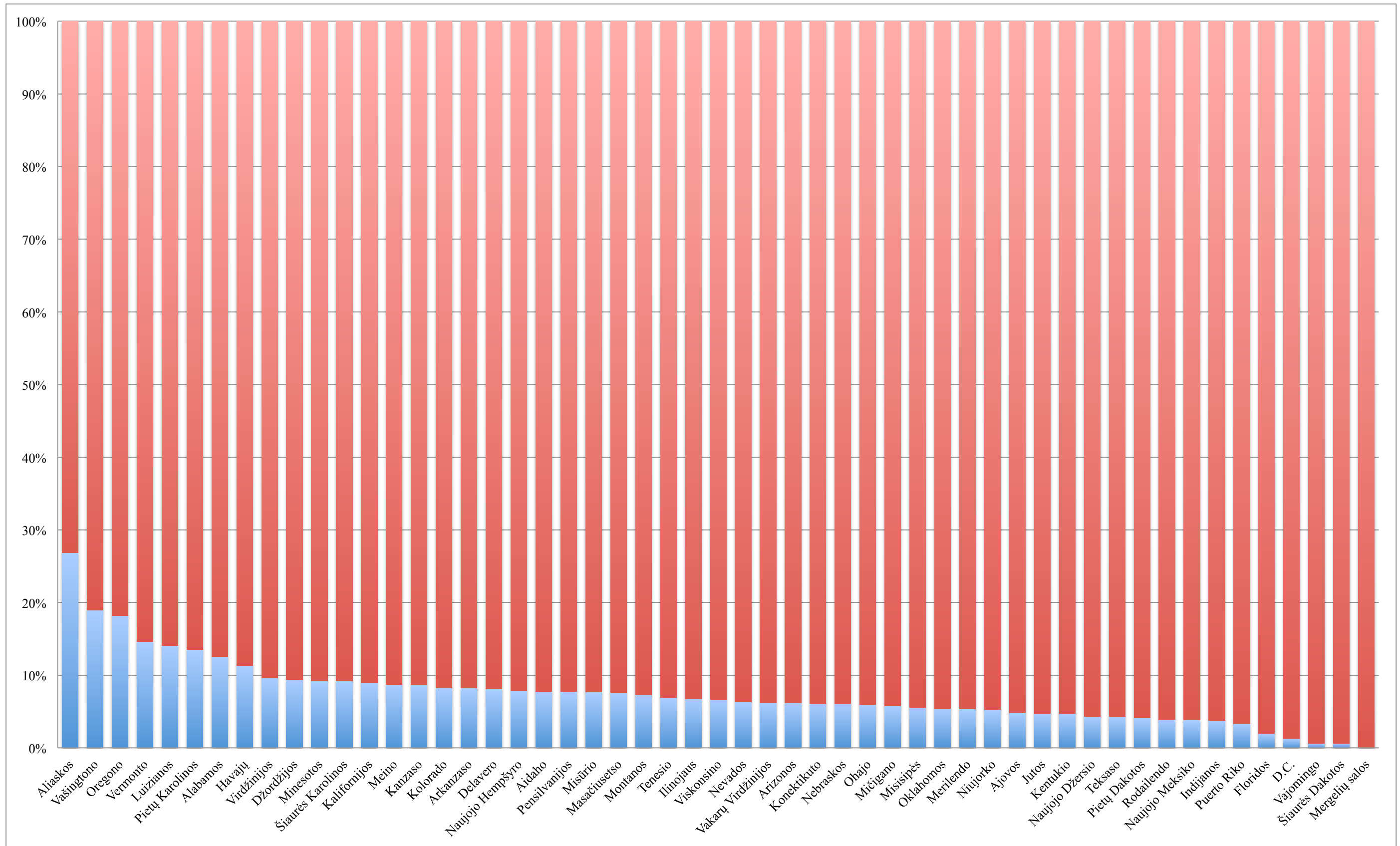
Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal <http://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html> duomenis

Labiausiai priklausomos valstijos nuo eksporto į Kiniją (2010 – 2013 m.)

Eilės nr.	Valstija	Valstijos eksporto dalis vid. (%)	Valstijos indelis į visą JAV eksportą į Kiniją 2010-2013 vid. %	Dalis (viso) JAV eksporto vid. (%)	Eksportas vid. (mln. dolerių)	Kinijos vieta (1-25)
1.	Aliaskos	26,85	1,16	0,33	1246,75	1
2.	Vašingtono	18,95	12,24	4,68	13103,5	1
3.	Oregono	18,23	3,10	1,25	3320,25	1
4.	Vermonto	14,60	0,57	0,30	611,75	2
5.	Luizianos	14,08	7,25	3,75	7763	1
6.	Pietų Karolinos	13,55	3,10	1,65	3321	1
7.	Alabamos	12,55	2,12	1,22	2273,5	2
8.	Havajų	11,30	0,08	0,10	80,75	3
9.	Virdžinijos	9,63	1,61	1,20	1727,25	2
10.	Džordžijos	9,38	3,03	2,35	3245,25	2
11.	Minesotos	9,23	1,75	1,38	1879	2
12.	Šiaurės Karolinos	9,18	2,36	1,88	2525,75	3
13.	Kalifornijos	8,98	13,30	10,78	14239,5	3
14.	Meino	8,73	0,25	0,20	269,5	2
15.	Kanzasas	8,63	0,94	0,80	1009,25	2
16.	Kolorado	8,25	0,59	0,50	632,5	3
17.	Arkanzasas	8,20	0,50	0,45	538	3
18.	Delavero	8,08	0,39	0,35	422,75	4
19.	Naujojo Hempšyro	7,88	0,30	0,28	322,5	3
20.	Aidaho	7,78	0,42	0,40	445,75	4
21.	Pensilvanijos	7,73	2,81	2,65	3010	3
22.	Misūrio	7,65	0,97	0,93	1034,5	3
23.	Masačiusetso	7,63	1,90	1,85	2034,25	2
24.	Montanos	7,30	0,10	0,10	110,25	3
25.	Tenesio	6,90	1,92	2,00	2061	3
26.	Iliojaus	6,75	3,95	4,23	4227,75	3
27.	Viskonsino	6,65	1,38	1,50	1480,25	3
28.	Nevados	6,33	0,48	0,58	508,75	4
29.	Vakarų Virdžinijos	6,25	0,53	0,58	569,25	3
30.	Arizonos	6,15	1,02	1,20	1093,25	3
31.	Konektikuto	6,13	0,92	1,10	982,75	6
32.	Nebraskos	6,08	0,41	0,50	434	3
33.	Ohajo	5,95	2,63	3,15	2810,75	3
34.	Mičigano	5,75	2,87	3,58	3068,75	3
35.	Misisipės	5,55	0,57	0,73	610	4
36.	Oklahomos	5,43	0,32	0,40	343	3
37.	Merilendo	5,33	0,55	0,75	590,75	3
38.	Niujorko	5,28	4,00	5,50	4286,5	5
39.	Ajovos	4,83	0,59	0,90	633,75	5
40.	Jutos	4,75	0,73	1,15	780,5	2
41.	Kentukio	4,73	0,97	1,48	1038,25	4
42.	Naujojo Džersio	4,33	1,46	2,45	1563,5	6
43.	Teksaso	4,30	9,89	16,98	10594,25	4
44.	Pietų Dakotos	4,08	0,06	0,10	60,25	4
45.	Rodailendo	3,90	0,08	0,18	85,5	5
46.	Naujojo Meksiko	3,80	0,08	0,15	84	4
47.	Indijanos	3,78	1,15	2,20	1229,5	6
48.	Puerto Riko	3,30	0,61	1,38	656,5	10
49.	Floridos	2,00	1,16	4,23	1245	17
50.	D.C.	1,30	0,02	0,13	19	23
51.	Šiaurės Dakotos	0,63	0,02	0,23	22	12
52.	Vajomingo	0,63	0,01	0,10	8,25	22
53.	Mergelių salos	0,00	0,00	0,13	0	-

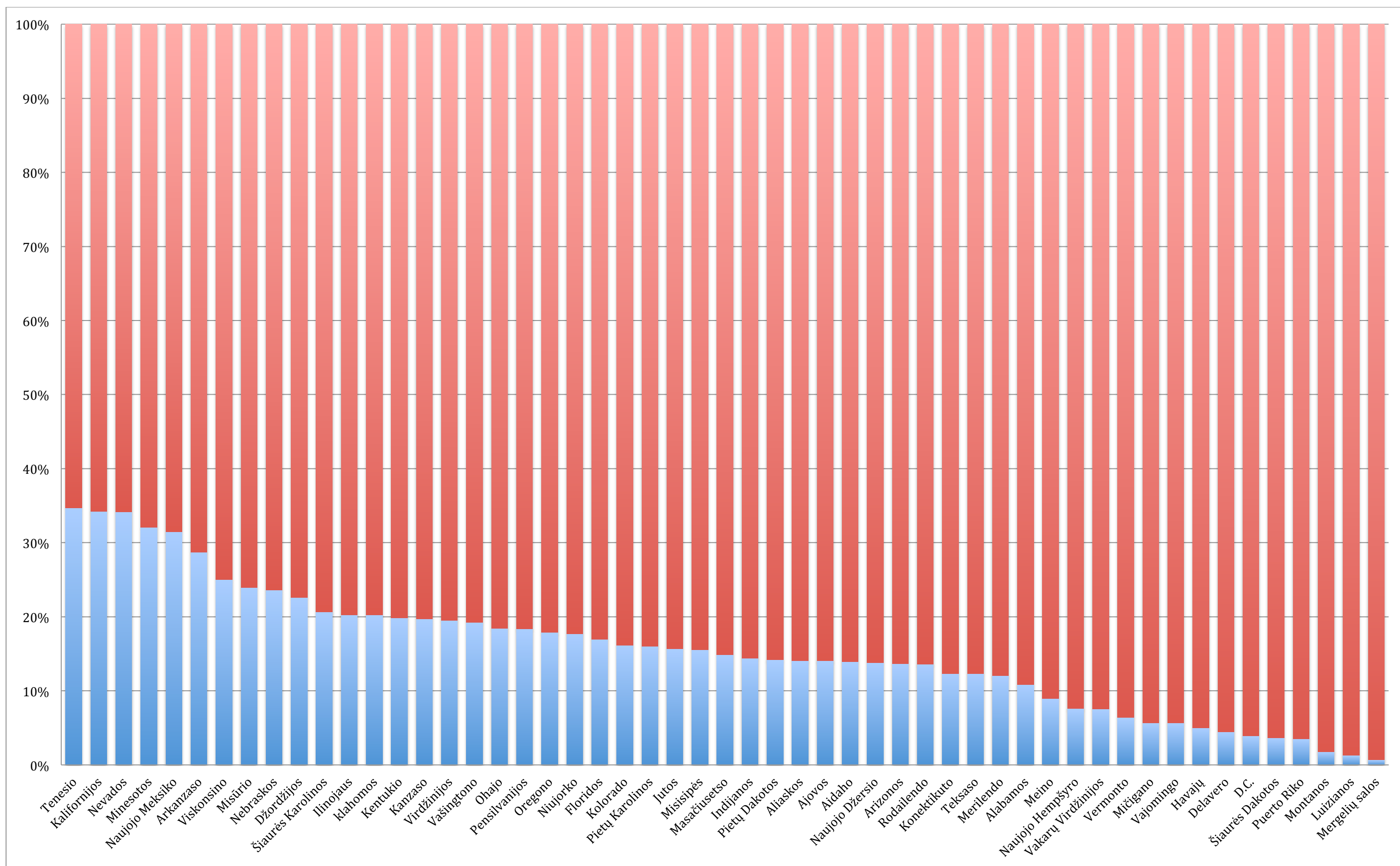
Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal <http://www.census.gov/foreign-trade/statistics/state/data/index.html> duomenis

Labiausiai priklausomos valstijos nuo eksporto į Kiniją (2010 – 2013 m.). Diagrama

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal <http://www.census.gov/foreign-trade/statistics/state/data/index.html> duomenis

Nuo importo iš Kinijos priklausomos valstijos (2010 – 2013 m.). Diagrama

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal <http://www.census.gov/foreign-trade/statistics/state/data/index.html> duomenis

Nuo importo iš Kinijos priklausomos valstijos (2010 – 2013 m.).

Eilės nr.	Valstija	Valstijos importo dalis vid. (%)	Valstijos indėlis į visą JAV importą iš Kinijos vid. %	Dalis viso JAV importo vid. (%)	Importas vid. (mln. dolerių)	Kinijos vieta
1.	Tenesio	34,68	4,89	2,65	19921,25	1
2.	Kalifornijos	34,23	30,16	16,58	122926,25	1
3.	Nevados	34,18	0,64	0,35	2626,75	1
4.	Minesotos	32,10	2,44	1,45	9963,25	2
5.	Naujojo Meksiko	31,48	0,19	0,13	767,00	1
6.	Arkanzaso	28,75	0,51	0,33	2086,00	1
7.	Viskonsino	25,00	1,34	1,00	5445,00	1
8.	Misūrio	23,93	0,93	0,73	3803,25	1
9.	Nebraskos	23,60	0,20	0,20	805,50	2
10.	Džordžijos	22,58	3,80	3,15	15508,50	1
11.	Šiaurės Karolinos	20,65	2,40	2,20	9796,25	1
12.	Ilinojaus	20,23	5,99	5,58	24411,25	2
13.	klahomos	20,23	0,50	0,45	2053,50	2
14.	Kentukio	19,88	1,66	1,58	6759,75	1
15.	Kanzasas	19,73	0,51	0,50	2078,25	1
16.	Virdžinijos	19,53	1,03	1,03	4218,25	1
17.	Vašingtono	19,23	2,19	2,15	8942,25	2
18.	Ohajo	18,43	2,75	2,80	11213,50	2
19.	Pensilvanijos	18,38	3,73	3,80	15221,50	1
20.	Oregono	17,88	0,67	0,68	2719,00	3
21.	Niujorko	17,70	5,37	5,73	21881,00	1
22.	Floridos	16,98	2,75	3,05	11192,25	1
23.	Kolorado	16,18	0,48	0,58	1957,00	2
24.	Pietų Karolinos	16,05	1,26	1,48	5118,50	2
25.	Jutos	15,68	0,39	0,48	1603,75	2
26.	Misisipės	15,53	0,73	0,88	2995,25	2
27.	Masačiusetso	14,85	1,19	1,50	4859,00	2
28.	Indijanos	14,38	1,43	1,85	5810,50	3
29.	Pietų Dakotos	14,18	0,03	0,00	122,50	2
30.	Aliaskos	14,05	0,21	0,40	866,83	3
31.	Ajovos	14,05	0,06	0,10	242,00	3
32.	Aidaho	13,93	0,17	0,20	700,75	1
33.	Naujojo Džersio	13,83	4,02	5,50	16367,50	1
34.	Arizonos	13,68	0,60	0,80	2436,50	2
35.	Rodailendo	13,60	0,29	0,40	1176,00	2
36.	Konektikuto	12,33	9,29	14,13	37871,25	2
37.	Teksaso	12,33	0,65	1,00	2633,75	2
38.	Merilendo	12,03	0,70	1,10	2850,50	2
39.	Alabamos	10,83	0,46	0,80	1880,50	4
40.	Meino	8,98	0,09	0,20	356,25	2
41.	Naujojo Hempšyro	7,63	0,21	0,50	849,75	2
42.	Vakarų Virdžinijos	7,55	0,07	0,20	265,75	3
43.	Vermonto	6,38	0,06	0,20	264,00	2
44.	Mičigano	5,70	1,51	4,90	6137,75	3
45.	Vajomingo	5,65	0,03	0,10	110,25	2
46.	Havajų	5,00	0,07	0,28	287,75	9
47.	Delavero	4,48	0,19	0,53	755,00	6
48.	D.C.	3,90	0,01	0,00	21,25	9
49.	Šiaurės Dakotos	3,68	0,03	0,18	125,50	3
50.	Puerto Riko	3,53	0,20	1,08	819,75	7
51.	Montanos	1,78	0,02	0,25	95,75	3
52.	Luizianos	1,30	0,23	3,35	956,75	14
53.	Mergelių salos	0,68	0,00	0,30	7,25	16

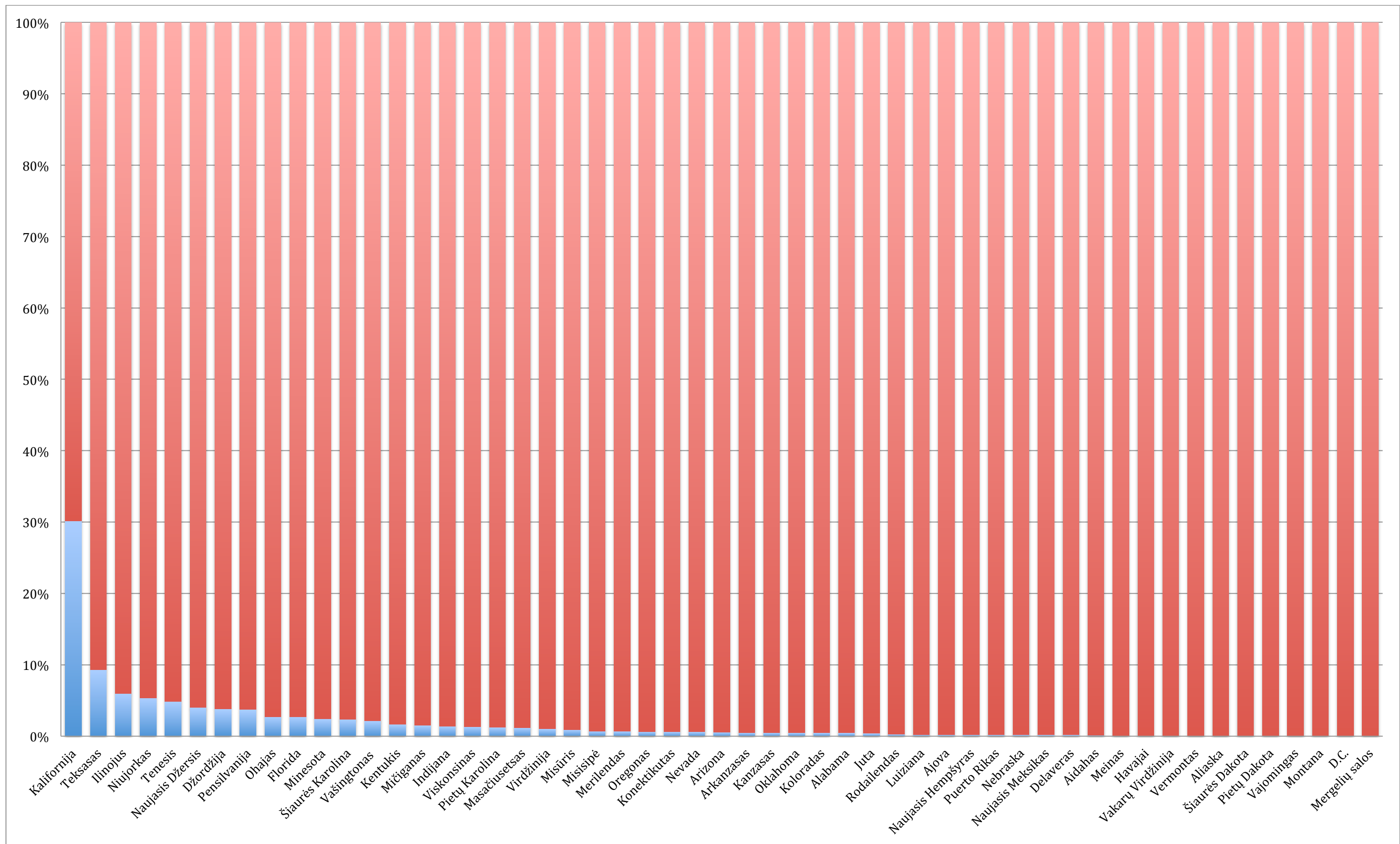
Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal <http://www.census.gov/foreign-trade/statistics/state/data/index.html> duomenis

Pagal valstijos indėlių į visą JAV eksportą į Kiniją 2010 – 2013 vid. (%)

Eilės nr.	Valstija	Valstijos indelis į visą JAV eksportą į Kiniją 2010-2013 vid. %	Valstijos eksporto dalis vid. (%)	Dalis (viso) JAV eksporto vid. (%)	Eksportas vid. (mln. dolerių)	Kinijos vieta (1-25)
1.	Kalifornijos	13,30	8,98	10,78	14239,5	3
2.	Vašingtono	12,24	18,95	4,68	13103,5	1
3.	Teksaso	9,89	4,30	16,98	10594,25	4
4.	Luizianos	7,25	14,08	3,75	7763	1
5.	Niujorko	4,00	5,28	5,50	4286,5	5
6.	Ilinojaus	3,95	6,75	4,23	4227,75	3
7.	Pietų Karolinos	3,10	13,55	1,65	3321	1
8.	Oregono	3,10	18,23	1,25	3320,25	1
9.	Džordžijos	3,03	9,38	2,35	3245,25	2
10.	Mičigano	2,87	5,75	3,58	3068,75	3
11.	Pensilvanijos	2,81	7,73	2,65	3010	3
12.	Ohajo	2,63	5,95	3,15	2810,75	3
13.	Šiaurės Karolinos	2,36	9,18	1,88	2525,75	3
14.	Alabamos	2,12	12,55	1,22	2273,5	2
15.	Tenesio	1,92	6,90	2,00	2061	3
16.	Masačiuusetso	1,90	7,63	1,85	2034,25	2
17.	Minesotos	1,75	9,23	1,38	1879	2
18.	Virdžinijos	1,61	9,63	1,20	1727,25	2
19.	Naujojo Džersio	1,46	4,33	2,45	1563,5	6
20.	Viskonsino	1,38	6,65	1,50	1480,25	3
21.	Aliaskos	1,16	26,85	0,33	1246,75	1
22.	Floridos	1,16	2,00	4,23	1245	17
23.	Indijanos	1,15	3,78	2,20	1229,5	6
24.	Arizonos	1,02	6,15	1,20	1093,25	3
25.	Kentukio	0,97	4,73	1,48	1038,25	4
26.	Misūrio	0,97	7,65	0,93	1034,5	3
27.	Kanzasas	0,94	8,63	0,80	1009,25	2
28.	Konektikuto	0,92	6,13	1,10	982,75	6
29.	Jutos	0,73	4,75	1,15	780,5	2
30.	Puerto Riko	0,61	3,30	1,38	656,5	10
31.	Ajovos	0,59	4,83	0,90	633,75	5
32.	Kolorado	0,59	8,25	0,50	632,5	3
33.	Vermonto	0,57	14,60	0,30	611,75	2
34.	Misisipės	0,57	5,55	0,73	610	4
35.	Merilendo	0,55	5,33	0,75	590,75	3
36.	Vakarų Virdžinijos	0,53	6,25	0,58	569,25	3
37.	Arkanzasas	0,50	8,20	0,45	538	3
38.	Nevados	0,48	6,33	0,58	508,75	4
39.	Aidaho	0,42	7,78	0,40	445,75	4
40.	Nebraskos	0,41	6,08	0,50	434	3
41.	Delavero	0,39	8,08	0,35	422,75	4
42.	Oklahomos	0,32	5,43	0,40	343	3
43.	Naujojo Hempšyro	0,30	7,88	0,28	322,5	3
44.	Meino	0,25	8,73	0,20	269,5	2
45.	Montanos	0,10	7,30	0,10	110,25	3
46.	Rodailendo	0,08	3,90	0,18	85,5	5
47.	Naujojo Meksiko	0,08	3,80	0,15	84	4
48.	Havajų	0,08	11,30	0,10	80,75	3
49.	Pietų Dakotos	0,06	4,08	0,10	60,25	4
50.	Šiaurės Dakotos	0,02	0,63	0,23	22	12
51.	D.C.	0,02	1,30	0,13	19	23
52.	Vajomingo	0,01	0,63	0,10	8,25	22
53.	Mergelių salų	0,00	0,00	0,13	0	-

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal <http://www.census.gov/foreign-trade/statistics/state/data/index.html> duomenis

Valstijos indėlis į visą JAV importą iš Kinijos vid. 2010 – 2013 m. (%). Diagrama

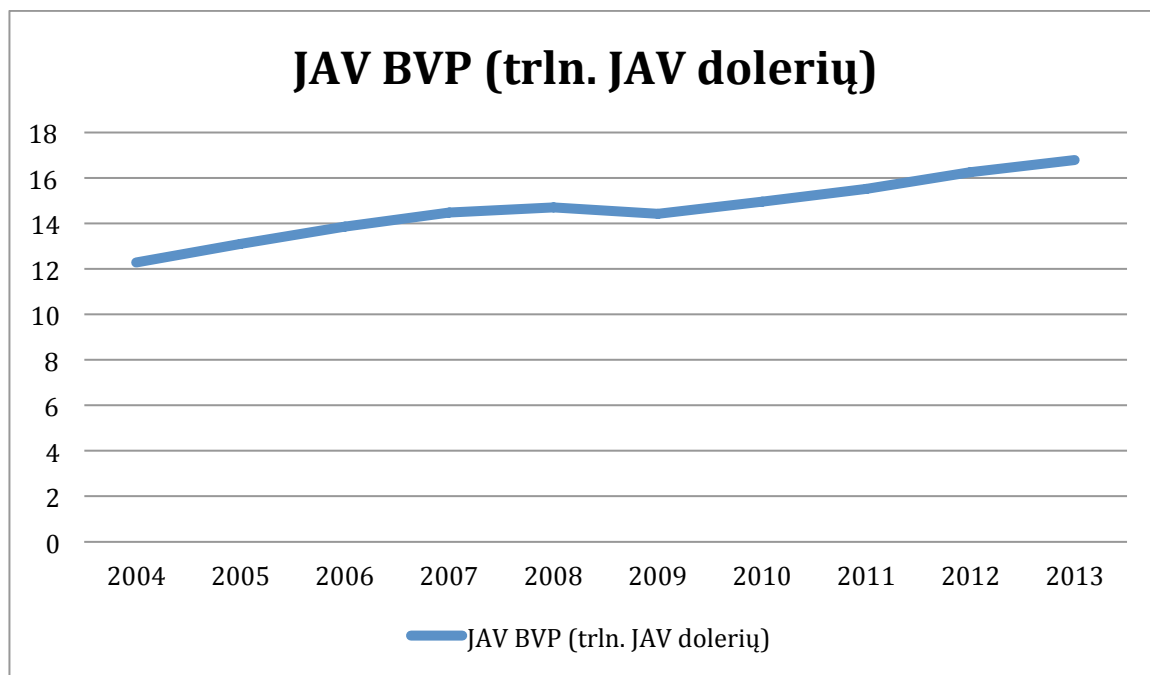
Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal <http://www.census.gov/foreign-trade/statistics/state/data/index.html> duomenis

Valstijos indėlis į visą JAV importą iš Kinijos vid. 2010 – 2013 m. (%)

Eilės nr.	Valstija	Valstijos indėlis į visą JAV importą iš Kinijos vid. %	Valstijos importo dalis vid. (%)	Dalis viso JAV importo vid. (%)	Importas vid. (mln. dolerių)	Kinijos vieta
1.	Kalifornijos	30,16	34,23	16,58	122926,25	1
2.	Teksaso	9,29	12,33	14,13	37871,25	2
3.	Iliojaus	5,99	20,23	5,58	24411,25	2
4.	Niujorko	5,37	17,70	5,73	21881,00	1
5.	Tenesio	4,89	34,68	2,65	19921,25	1
6.	Naujojo Džersio	4,02	13,83	5,50	16367,50	1
7.	Džordžijos	3,80	22,58	3,15	15508,50	1
8.	Pensilvanijos	3,73	18,38	3,80	15221,50	1
9.	Ohajo	2,75	18,43	2,80	11213,50	2
10.	Floridos	2,75	16,98	3,05	11192,25	1
11.	Minesotos	2,44	32,10	1,45	9963,25	2
12.	Šiaurės Karolinos	2,40	20,65	2,20	9796,25	1
13.	Vašingtono	2,19	19,23	2,15	8942,25	2
14.	Kentukio	1,66	19,88	1,58	6759,75	1
15.	Mičigano	1,51	5,70	4,90	6137,75	3
16.	Indijanos	1,43	14,38	1,85	5810,50	3
17.	Viskonsino	1,34	25,00	1,00	5445,00	1
18.	Pietų Karolinos	1,26	16,05	1,48	5118,50	2
19.	Masačusetso	1,19	14,85	1,50	4859,00	2
20.	Virdžinijos	1,03	19,53	1,03	4218,25	1
21.	Misūrio	0,93	23,93	0,73	3803,25	1
22.	Misisipės	0,73	15,53	0,88	2995,25	2
23.	Merilendo	0,70	12,03	1,10	2850,50	2
24.	Oregono	0,67	17,88	0,68	2719,00	3
25.	Konektikuto	0,65	12,33	1,00	2633,75	2
26.	Nevados	0,64	34,18	0,35	2626,75	1
27.	Arizonos	0,60	13,68	0,80	2436,50	2
28.	Arkanzaso	0,51	28,75	0,33	2086,00	1
29.	Kanzasas	0,51	19,73	0,50	2078,25	1
30.	Oklahomos	0,50	20,23	0,45	2053,50	2
31.	Kolorado	0,48	16,18	0,58	1957,00	2
32.	Alabamos	0,46	10,83	0,80	1880,50	4
33.	Jutos	0,39	15,68	0,48	1603,75	2
34.	Rodailendo	0,29	13,60	0,40	1176,00	2
35.	Luizianos	0,23	1,30	3,35	956,75	14
36.	Ajovos	0,21	14,05	0,40	866,83	3
37.	Naujojo Hempšyro	0,21	7,63	0,50	849,75	2
38.	Puerto Riko	0,20	3,53	1,08	819,75	7
39.	Nebraskos	0,20	23,60	0,20	805,50	2
40.	Naujojo Meksiko	0,19	31,48	0,13	767,00	1
41.	Delavero	0,19	4,48	0,53	755,00	6
42.	Aidaho	0,17	13,93	0,20	700,75	1
43.	Meino	0,09	8,98	0,20	356,25	2
44.	Havajų	0,07	5,00	0,28	287,75	9
45.	Vakarų Virdžinijos	0,07	7,55	0,20	265,75	3
46.	Vermonto	0,06	6,38	0,20	264,00	2
47.	Aliaskos	0,06	14,05	0,10	242,00	3
48.	Šiaurės Dakotos	0,03	3,68	0,18	125,50	3
49.	Pietų Dakotos	0,03	14,18	0,00	122,50	2
50.	Vajomingo	0,03	5,65	0,10	110,25	2
51.	Montanos	0,02	1,78	0,25	95,75	3
52.	D.C.	0,01	3,90	0,00	21,25	9
53.	Mergelių salų	0,00	0,68	0,30	7,25	16

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal <http://www.census.gov/foreign-trade/statistics/state/data/index.html> duomenis

JAV BVP

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal <http://data.worldbank.org/country/united-states> duomenis

JAV ir ES rengiamos laisvosios prekybos sutarties svarbiausių veikėjų palyginimas

Valstybė	Gyventojų skaičius	BVP (trln. JAV dolerių)	Prekybos partneriai (%)	
			Importas	Eksportas
JAV	316, 129	16, 800, 000	1. Kinija (19,8%) 2. ES (17%) 3. Kanada (14,5%) 4. Meksika (12,2%) 5. Japonija (6,1%)	1. Kanada (19%) 2. ES (16,7%) 3. Meksika (14,3 %) 4. Kinija (7,7%) 5. Japonija (4,1%)
Kinija	1, 357, 380	9, 240, 270	1. ES (11,3%) 2. P. Korėja (9,4%) 3. Japonija (8,3%) 4. JAV (8,1%) 5. Taivanas (8%)	1. Honkongas (17,4%) 2. JAV (16,7%) 3. ES (15,4%) 4. Japonija (6,8%) 5. P. Korėja (4,1%)
ES	507, 163	17, 351, 715	1. Kinija (16,6%) 2. Rusija (12,2%) 3. JAV (11,6%) 4. Šveicarija (5,6%) 5. Norvegija (5,3%)	1. JAV (16,4%) 2. Šveicarija (9,7%) 3. Kinija (8,5%) 4. Rusija (6,8%) 5. Turkija (4,4%)

Šaltinis: Sudaryta autoriaus pagal PPO duomenis.

<http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Language=E&Country=E28%2cCN%2cUS>